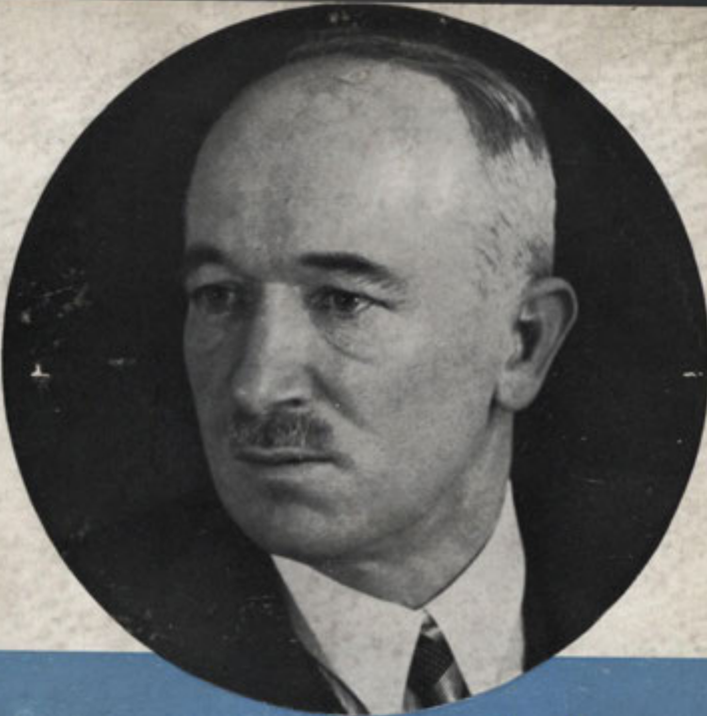

JAN PETRUS

MUŽ ČINU

ROMÁN ŽIVOTA DRUHÉHO PRESIDENTA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. EDUARDA BENEŠE

NAKLADATELSTVÍ L. MAZÁČ V PRAZE

MUŽ ČINU

OBRAZ ŽIVOTA DRUHÉHO PRESIDENTA

JAN PETRUS

MUŽ ČINU

ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY DR. EDUARDA BENEŠE

L. Mazáč v Praze
1936

1

Na starobylé věži ašského kostela odbila šestá, ale v malém pokojíku v hotelu „U lva“ jako by byla skoro půlnoc.

Nic nepomohlo, že veselé slunce vší silou proniklo plným proudem do pokojíku a rozhodilo tisíce paprsků po starobylé posteli, vytrvalý mladý spáč, jehož bledé čelo bylo olemováno pěknými černými kadeřemi, se jenom prudce k slunečku obrátil zády a spal dál. Nebylo divu. Poslali ho sem, mladého doktora s upozorněním, že po chorobách, které prodělal, může zde vypomáhat jenom při nejlehčích pracích, ale on zatím byl zapřažen od rána do večera tak důkladně, že si někdy večer sahal rukou na hlavu nejinak, než jako by se chtěl přesvědčit, sedí-li mu ještě na krku.

Včera byl také takový horký den, tak si doktor Amerling, pokud jen mohl, toužil odpočinout.

Ale nebylo mu toho příliš dlouho přáno.

Zaznělo nesmělé zaklepání na dveře jeho pokoje.

Neozval se. Měl oči dále zavřené. Mlčel. Toť se ví. Tak se nejlépe zbaví neodbyty.

Ale nezbavil. Klepání se ozvalo opět a zase a bylo čím dál ostřejší a jasnější.

„Ne, už mi nedá spát,“ zabručel doktor zlobivě.

„Kdo je?“

„Já. Pepek.“

„Eh, Pepek, pikolík.[1]) U všech ďasů, co tě, kluku, čerti nosí?“

Pepek už nedbal hubování. Poznal v něm i spodní tón doktorovy dobroty a hbitě strčil svou rozsochatou hlavu mezi dveře.

„Nějaký pán, prosím, posílá tuhle obálku a že by s panem doktorem tuze rád mluvil.“

„Ukaž!“

Pikolík mu podal dopis a zůstal okamžik u dveří, kdyby ho bylo potřebí.

---

[1]) číšnický učeň.

Mladý doktor roztrhl obálku, pohlédl na bílý kousek papíru. Jen to učinil, už seděl na posteli a vykuloval oči na pikolíka.

„Pepku!"

„Račte prosím..."

„Kde je ten pán?"

„Ten pán? — Venku, prosím."

„Tak leť, ať přijde!"

Pikolík musel opravdu „letět" jako „divý", protože netrvalo to snad, co by do dvaceti napočítal, a ve dveřích se ukázala nová tvář. Postava hostova. Byl spíše menšího než většího vzrůstu, plavovlasý, dobráckých, ale energicky odhodlaných šedomodrých zraků.

„Edáčku!"

„Karle!"

Stiskli si ruce. Jejich oči se ostře vpily do sebe.

„Utíkáš?"

„Jdou už po mně. Musím."

„No jo." Doktor Amerling se rychle dostrojoval.

„Žádám tě, abys mi pomohl." Dopověděl s úsměvem a přece vážně příchozí.

„To víš." A doktor Amerling si bezstarostně začal hvízdat nejnovější písničku. Odpískal však sotva jedinou větu. „Převedu tě přes hranice," dodal polohlasem a už zase hvízdal hlasitě dál. Přitom se hbitě dostrojil.

Jeho písnička byla u konce. Přistoupil ke svému příteli a dodával tiše: „Ale tady, myslím, abychom se o tom neumlouvali. Víš, za vojny se dějí zázraky, slepí vidí, němí zpívají, blázni mluví pravdu, beznozí tancují — a hluché zdi poslouchají," a pohlédl významně k hornímu trámci dveří.

Jeho host — Doktor Beneš — se tam také podíval. Co viděl, byla maličkost, ale stačilo to, aby pochopil.

Ve svrchním rohu dveří byl provrtán malý otvor. Nebyl větší nežli hrášek.

„I tady?" otázal se Beneš.

„Všude." Řekl doktor Amerling, který zatím bez řeči vzal přítele pod paži a vedl k oknu. Bylo z něho viděti pěkný les, ke kterému se vinula úzká vozová cesta.

Doktor Amerling se na Beneše výmluvně podíval. Ten porozuměl. Pokývl hlavou. Jak by si nerozuměli dva staří přátelé ze školních škamen.

„Já dole posnídám," řekl ještě Amerling a podával Benešovi ruku.

„Tak jo." Beneš ji stiskl a šel ke dveřím.

Od okna zaznívalo už zase hvízdání.

Profesor Beneš kráčel pomalu dolů po dřevěných, vrzavých schodech.

Drobný pikolík mu vysekl uctivou poklonu. Beneš se usmál. V jeho úsměvu byl kus trpkosti: „Hoch, který vydělává, aby dospělí se mohli vraždit!" Bylo mu, že by měl odplivnout. Ale neučinil toho. Stiskl hošíkovi ruku. Hoch se ještě poznovu ukláněl. Jak by ne: To už měl od toho pána dnes druhý šesták. „Safra, takových by sem mělo chodit víc." Ta myšlenka mu jenom kmitla hlavou a hned za ní tryskla v mysli druhá.

Pikolík Pepek jako šipka byl zas u pokojových dveří.

Zaklepal a hned měl hlavu v pokoji: „Pan doktor volal?"

„Ne, Pepku. Ale pojď sem, když jsi tu."

„Prosím."

Doktor Amerling neřekl nic a vtiskl mu do dlaně šesták.

Pepek div neposkočil radostí. Jak by ne taky! Jen oči proloupl — a už má třetí šesták. Takových dnů nebývá pro pikolíka z hotelu Löwe v Aši zrovna v roce moc!

Ale když jsou — potom člověk musí být vesel!

2

Doktor Amerling hbitě posnídal a dal se vozovou cestou k lesu. Šel ostře, skoro jako by pospíchal. Přítel přijel a přítel zas odjede. Času mezi příjezdem a odjezdem nebude mnoho, ale bude nutno využíti ho co nejdokonaleji a to tím spíše, když jde o takového přítele, jako je Beneš.

Doktor Amerling jenom pokýval hlavou a pousmál se. V tom úsměvu bylo cosi nevyslovitelného, co vyjadřovalo hluboké přátelství dvou mladých mužů, které rostlo celou řadu let, již od mládí, od let prvých

studií, ano, od oné chvíle, kde po prvé usedli vedle sebe ve školních lavicích vinohradského gymnasia při přijímací zkoušce do primy.

Ach, ano, co tu je společných vzpomínek! Málem by se byl doktor Amerling zastavil v chůzi a ponořil do nich.

Ale nebylo možno. Doktor Beneš už v podlesí čekal, ba víc, už mu šel pomalu od lesa vstříc. Doktor Amerling vykročil ještě ostřeji: bude lépe pro ten čas, aby je lidé tuze pohromadě neviděli.

Stihl Beneše před lesem.

„Tak co? Půjde to?"

„Všecko na světě jde, když člověk chce. Ale musíme to uvážit."

„Je to tak přísné?"

„Je. Hranice jsou střeženy velmi pečlivě a trojmo. Nejprve je kordon[1]) rakouských celníků, potom bavorská celní stráž, konečně kordon bavorských četníků. — Ti jsou rozestaveni na kilometr od sebe — a kromě toho vzadu patrolují[2]) ještě po lesích bavorští četníci."

„Hm. To je zlé. Ale musí to jít."

„Taky to půjde."

Doktor Beneš se podíval ostře na svého přítele.

„Jsi si tím tak jist?"

„Jsem."

„A odkud máš tu jistotu?"

„Tomáši nevěřící, z toho, co vím."

„A odkud to víš?"

„Od kamaráda, který je zástupcem velitele naší pohraniční vojenské stráže."

„Chceš to projednávat s ním?"

„To bych si dal! Ten by i svého otce zatkl, kdyby chtěl přejít přes hranice. Ale znám cesty, kterými chodí stráže a vím i jiné věci velmi důležité."

„Jaké?"

„Kdy je přechod nejlehčí."

„Kdy?"

Doktor Amerling se naklonil k jeho uchu a zašeptal: „V poledne."

„Neblázni!"

„Taky to nedělám. Naopak, mám rozum velice bystrý a tobě bude

---

[1]) řada; [2]) mají hlídky.

velmi prospěšné, když mých rad poslechneš. V poledne je to nejjistější, poněvadž stráže v tu chvíli odpočívají."

„Hm. To by bylo možné."

„Mimo to znám velmi dobře celý kraj. Prošel jsem jej mnohokrát na té i oné straně. Já mohu totiž volně chodit přes hranice."

„Tak?"

„Ano. Jako vojenský lékař. Znají mne všechny stráže. Ani mne už nezastavují."

„Tak to bychom vlastně mohli jít spolu docela bez obav."

„Ovšem, ale musel bys míti v přesném pořádku pas, protože tebe by prohlíželi, i kdybych se za tebe zaručoval sebe víc. Pro mého průvodce má výhoda neplatí."

„To je teda hloupé. Ale, hm. Nikdy není tak zle, aby nemohlo být líp. Tak půjdeme tedy v poledne."

„Snad by to bylo nejlépe. Převedu tě lesem od naší nemocnice do Schönwaldu. To už je v Bavorech a na nádraží do Hofu to bude už jen šest kilometrů."

„To by šlo."

„No, a tak kdy? Dnes nebo zítra?"

„Dnes ne. Až zítra nebo pozítří. Ale už tě nepůjdu nikam volat, aby si nás lidi nevšimli. Počkám na tě někde zde."

„Nejlépe na druhé lavičce v parku u gymnasia. Já na ni vidím z naší nemocnice. Jak tě tam uhlídám, budu tam hned."

„Dobrá. A nedovedl bys mi přesně popsat nebo i načrtnout cestu do Hofu?"

„Proč ne. Poslouchej!" Doktor Amerling popisoval přesně každý kout cesty a každou křižovatku. Dokonce ji i lehce črtal tužkou na papír. Doktor Beneš poslouchal, hleďě zaujatě hned do jeho tváře, hned na náčrtek, na kterém před ním rostly skupiny čar.

V jeho oči a v jeho sluch jako by se v té chvíli soustředila celá jeho duše. Sledoval výklad Amerlingův slovo za slovem, značku za značkou a každé slovo jako by si pro věky vrýval do duše.

„A ta červená stříška to je už nádraží. To jsme v bezpečí."

„Tak je to dobré. A co nového?"

„U nás? Skoro je, hochu, škoda se ptát."

„Tak?"

„No, pravda. Kolik tu v Aši a v Chebu máme vojska, už víš. A jinak? Jen maličkosti. To víš, nemocní přicházejí, nemocní odcházejí."

„Chtěl jsi říci: zdraví odcházejí?" připomněl Beneš.

„Nu, někdy i zdraví a někdy i nemocní. Víš, je to dnes zlé. Dnes je zdráv každý, kdo má dvě nohy."

„A nekulhá!" Zasmál se Beneš, významně mrkaje na svého druha. Doktor Amerling se usmál také. Připomněl si, nač ho poznámkou Beneš uváděl, jak ho učil kulhat, aby nebyl odveden.

„Ovšem — a nekulhá!" opakoval po něm nesmírně vážně a dodal: „O čemž ses přesvědčil ovšem sám."

Oba se tomu upřímně zasmáli.

„A nebylo ti to dobré?"

„Ba bylo."

„Tak vidíš. A kdybys to nebyl tak dobře uměl, už jsi mohl být za hranicemi!"

„Třebas i hore bradou!"

„Možná a možná taky, že bys byl tu a dělal bouře z hladu."

„Bouře z hladu?"

„Nu, ovšem. Byly tu před několika málo dny. Bylo ti to rozhodně velmi rozkošné. Velmi dojemně to kontrastovalo[1]) s pochodňovými průvody, nařízenými na počest obrovských vítězství našich hrdinných rakouských vojsk, uspořádanými za vedení vojenské hudby. „Hunger! Hunger! Hunger!"[2]) zvučelo divoce nad hlavami davů. A do té noty řinčelo rozbité sklo okenních tabulí okresního hejtmanství[3]! Věru, ani bys nevěřil, že to byli naši Němci, kteří tak projevovali radost nad vítězstvími rakouských zbraní! Skutečně! Četníci je pažbami rozháněli!"

„A tomu říkáš „žádné novinky"?"

„Nu, ovšem."

„A tys mi dobrý!"

„Přece to tady každý ví."

„Ano. Tady. Ale už ne v Praze a docela ne venku."

„Vidíš to. V Praze a venku! A honem povídej zas ty, co tam je nového."

A Beneš vyprávěl, jak je v Praze dusno a smutno, jak nikdo neví,

[1]) odráželo se; [2]) Hlad! Hlad! Hlad! [3]) dnešní okresní politická správa.

na čem vlastně je. Rusko ustupuje, Rakousko a Německo vítězí. Všude je takový těžký vzduch.

„A co naši v cizině?" zašeptal Karel.

„Mají moc práce a je jich tam moc málo. Proto jsem se rozhodl po své dvojí návštěvě ve Švýcarsku, že tam musím též."

„A co práce doma?"

„Doma?"

„Ta, o které s tebou mluvil profesor Masaryk?"

„Ta už je v povolaných rukou. Máme už dobré spolupracovníky."

„Vím. Ale za mřížemi."[1])

Doktor Beneš podíval se naň ostře zpod víček: „Taky, ale jiné zas na svobodné noze. A máme pomocníky už i mezi vojenskými lékaři."

A zase se oba zasmáli. Ano. Bylo to ku podivu. V tak vážné době a při tolika starostech se na jejich rtech přece občas objevil smích. Čím to? Šlo o silné lidi, ne silné tělem, ale silné vůlí.

„A peněz?"

„Budu mít pro začátek dost. Sehnal jsem asi 6.000 franků."

„A známých venku máte všude dost?"

„Máš snad nějaké ty?"

„V lékařských kruzích v Paříži."

„Dobrá. Přichystej jejich adresy! Myslím, že každý jednotlivec nám může být dobrý. Jdeme v boj a k boji je potřeba peněz — i lidí."

A prudce vstal.

„Už?"

„Ano. Tak do vidění zítra nebo pozítří."

„Zítra nebo pozítří," opakoval po něm dutým hlasem doktor Amerling.

Stiskli si ruce a doktor Beneš vyšel cestou z lesa.

Doktor Amerling stál a hleděl za ním... Bylo to divné. Velice divné... Neviděl doktora Beneše. Viděl jeho sestru o řadu let starší, vlídné, vážné tváře. Tak jako kdysi slyšel její dobrácký a příjemný hlas. Tak, jako kdysi vypravovala:

„On býval vždycky takový rozumný. To víte, občas byl také jako jiní hoši. Někdy se s nimi i pohašteřil a že nebyl nikdy velkým silákem,

[1]) narážka na to, že o svatodušních svátcích byl v Praze zatčen Dr. Kramář a Dr. Scheiner.

přišel domů leckdy taky s boulí. Zato mu maminka jenom vyhubovala: „Ještě ti přidám! Proč ses jim dal!“ Ale přitom bouli zatlačovala a měla ho ráda jako oko v hlavě. Však bylo proč. On byl už tehdy takový rozumář. Všemu chtěl přijít na kloub. Jednou — to mu snad bylo pět let — kutil něco na dvoře. Maminka se šla podívat, co to Eda dělá. Co dělal? Seděl u předního kola vozu a vytloukal z něho kladívkem zákolníčky. Maminka se podívala na druhou stranu — tam už byl zákolníček venku. „Kluku jeden,“ zahubovala, „copak to děláš? Tatínek pojede s vozem a na cestě mu vypadne kolo! A neštěstí je tu.“ — „No, chtěl jsem se podívat, co je tam uvnitř,“ omlouval se chlapec, zatím co maminka zákolníčky zastrkovala.

A víte, co se stalo druhého dne? Jeli jsme s tatínkem na pole v Hlinkách. Najednou se obloha zatáhla — a kroupy byly tu. Tatínek obrátil zpátky domů. Vtom jedna kroupa, no nelžu, byla jak makovice, udeřila koně zrovna do čela. Koně se lekli, splašili. Letěli jako diví: Vtom: prásk! Vozem to trhlo, div jsme z něho všichni nevypadli! Obě přední kola vlítla do polí. Předek vozu se zaryl do země. Koně ho nedovedli utáhnout. Zastavili se — zrovna před roklí. To ty zákolníčky, co Eda uvolnil, nás zachránily.“

Ano. Tak to kdysi vyprávěla Edova sestra. Tak to kdysi bylo. A doktor Amerling jen zakýval hlavou: „Věru, je to velmi podivné. Zítra, pozítří... půjde zas, aby uvolňoval zákolníčky na kolech Osudu, na němž jede Národ... Kam? Kam?... Bůh ví, kam! Snad k proklaté rokli... Uvolní je vskutku? Uvolní je správně? Bude mezi těmi, již nás zachrání?... Rozum má bystrý... vůli má silnou... ale jak je to v bibli?... A kdybych sílu měl, že bych hory přenášel a lásky neměl — nic nejsem! A má on lásku?... Má! Má! Má!“

Ta poslední slova doktor Amerling zrovna vykřikl, jako by překřikoval zlého ducha v srdci, dusil poslední zbytek jakési divné neodůvodněné nedůvěry.

Úmyslně si vyvolal před oči obraz, o kterém slyšel.

To bylo loni. Neodpovědní lidé rozpoutali oheň evropské války. Byla to hrůza. Všichni se chvěli. Jako berani civěli si lidé do svých tváří a v jejich očích svítil děs hrůzy, strachu i hrubé krvelačnosti. Po celé zemi bylo zmatení.

„Jdeme na jatky.“

„Jdeme střílet Rusy? Nechci, nepůjdu! Jsou naši bratři.“

„Počkáš, až oni střelí do tebe?“

„Já nechci! Nechci!“

„Vrať se nám, tati!“

„Já... ty... ne... ty... vy... to jsou blbosti... Máš bodlo, flintu a máš patrony... hehe... kanony se rozštěkají....“

„Kluci, spustíme: Těžko mě matička...“

„Eh, mlčte už přeci!“

„... a z ruky na ruku a z ruky na ruku překládala...“

„No, počkej, holečku, oni tě přeloží!“

„A co my vlastně z vítězství budeme mít? To nás potom Prušáci všechny pověsí!“

„My bychom měli jít radši na ně!“

„Mlč!“

„Nač mlčeti? Tam mě zabijí, tu mě pověsí! Pane, to máme veliký výběr!“

„Mlč! U všech hromů, lajtnant[1]) sem letí!“

„Nenažene mi! A měli bychom pobít je všecky, než zničí oni nás!“

„Ba, měli bychom!“

„Ale — jsme baby!“

„A z ruky na ruku... a z ruky na ruku... překládala...“ Písnička se třásla v horkém povětří.

Doktor Beneš stanul... Vojáci přešli. Těžké kroky utichly, ale těžký dech jako by províval všecek vzduch a bolestné slzy jako by matnými závoji obalovaly veškeren svět.

„Jak to řekl ten muž?... Ba! My bychom měli... ale... my jsme baby. Baby! Ba — by!“ opět a opět mu ty dvě slabiky zvučely v uších, opět a opět ho pálily v srdci...

„Ba—by!“, křičely oči dětí, jimž odcházeli otcové, „ba—by“ odbíjely hodiny na Jindřišské věži, „ba—by“ házely lampy v trsech světelných na chodník. Doktor Beneš si opakoval poznovu: „Ba—by!“

A najednou z těch dvou slabik jako z pramene tryskaly prudce otázky: „Co je možno dělat? Co je třeba dělat? Co mám dělat já? To, o čem jsem kdysi jenom psal! Mám nyní mlčet? Či mám o tom myslet? — Mám jednat? Mám zasáhnout promyšleně do běhu udá-

---

[1]) důstojník.

lostí ve prospěch osvobození svého národa? Ano, neboť osud jeho se naplnil! Chvíle je tady! Je možno jí užít anebo — ji zaspat! Jestli se zaspí, bude konec! Přestane národ!... Nesmí se zaspat! Musí se jednat!"

Zdálo se mu, že musí vykřiknout to, co mu najednou plnilo celičkou hruď.

A co to bylo? Jediné slovíčko: „Jak?"

Jako žhavá železná skoba vpálilo se mu to slovíčko v mysl, cítil je v mozku opravdu bolestně, tím bolestněji, čím méně dovedl si na ně odpovědět.

Ale myslel, myslel, úporně myslel, až myšlením jako by mu hlava pukala.

A potom najednou jako by vzduchem před ním švihl blesk. Byl klikatý, jak nebývá nikdy... Na jasné obloze načrtl jediné slovo. To slovo znělo: „Masaryk."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Doktorovi Benešovi se hned ulevilo. Bylo po bolesti. Opakoval si tiše to jméno a potom změnil směr chůze.

Šel za ním do jeho bytu.

Pevně a jistě. V hlavě si formoval, co vše mu poví.

Zformoval si to dobře a včas! Byl hotov zrovna, když stál přede dveřmi. Zazvonil. Otevřela se kulatá vyhlídka a hned nato zavrzly dveře. „Ach, Beneš, vítám vás, příteli, tak jenom pojďte dál, jenom dál."

Šli. Stanuli v jeho pracovně.

„Copak se stalo? Zdá se mi, že jste neklidný."

„Nic. Mám ale zato, že se musí stát! Něco se musí stát!"

„Co?"

„Nemůžeme se na to vše přece jen trpně dívat."

„Nač?"

„Na tu vojnu. Musíme něco dělat. Nemám pokoje. Chci býti činný, chci dělat. Dělat!"

„Hm. Já už dělám." Profesor Masaryk řekl to klidně, bezpřízvučně, jako by člověku bezvýznamnému říkal: „Dobrý den."

Doktor Beneš vykoulil oči: „Už? Kdy? A jak?"

„Hm. Teď a jen tak. Víte, že jsem byl dvakrát v Holandsku a taky

v Italii? Myslíte, že tam dělám jen tak výlety? Ne. Vyzvídám, co tomu venku v cizině říkají. Okukuju tedy. A potom, potom, dobře jste řekl: „Potom se musí něco stát."

„Co?"

„Ještě nevím. Ještě nemám v hlavě přesně všecky plány. Pořád tam mám ještě jenom motanici. Tak vy chcete taky?"

„Taky."

„Tak pojďme spolu! Zatím já tam a vy tady. Budou to asi dva podniky, ale oba musí být v pevném skloubení. No, povíme si to. Pojďte do redakce! Musím do porady. Bude možno ledacos si říci cestou."

A šli.

Letenské sady jim stlaly pod nohy prvé předčasné zlato svého listí a vlny Vltaviny zpívaly jejich duším podivnou píseň krásné minulosti: „Boly časy, boly, ale sa minuly..."

Nad Eliščiným[1]) mostem profesor Masaryk se opřel o dřevěné zábradlí. Hleděl k Vyšehradu...

„Hleďte, tam podle pověsti Libuše pronesla své proroctví."

„Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se dotýká."

„Ano. Ale k tomu je třeba národu svobody."

„Jistě."

„K dobytí svobody je třeba vojny."

„Ano."

„A k vojně je třeba jediné věci."

„Ano. Peněz — peněz — a peněz!"

„Dobře. Jen kde je vzíti. Já na své cesty bych něco měl."

Doktor Beneš kratičkou chvíli jen mlčel. Hleděl ztrnule do dáli. Počítal úspory a potom řekl: „No, pár tisíc bych taky měl."

„Ale dát je na to, jest, dát je do sázky."

„Ano, do sázky za jedinečnou cenu. A já je dám."

Profesor Masaryk mu stiskl pravici.

„Dobře. K práci je třeba též lidí. Pevných. Spolehlivých, kteří nemluví, ale pracují. Budu je vybírat já tam a vy tu. Najdete také spolehlivé posly, kteří by obstarávali spojení. A až se ti vaši tady zapracují, musíte za mnou za hranice. Tam bude ohnisko vší činnosti, ne tady. Chcete?"

---

[1]) dnes Štefánikův most.

„Není přece možno nechtíti.“

Znova si stiskli ruce. Byli domluveni. Profesor Masaryk odjel velmi brzy. Beneš pracoval doma. Sehnal lidi a pověděl i ukázal jim, co a jak. Pomáhal vytvořit Maffii — sdružení bojovníků za svobodu národa doma — sjednal posly, kteří vytvoří spojení mezi pracovníky doma a za hranicemi — a nyní — opustí vše, svou ženu, svůj domov, své zajištěné postavení profesorské, svou vědeckou práci, která by jej jistě nesla stále výš a výš — a půjde — ... Kam? Do boje! Bít se za štěstí svého národa! Za jeho vítězstvím! Co získá? Svobodu svému národu — anebo — šibenici!

I ti „za mřížemi“ pracují! — Teprve nyní se mu zdálo, že pochopil, co bylo skryto v těch slovech.

I ti, kdož skončí pro dobro vlasti na šibenici, vykonají svůj úkol pro národ!

Ano! I ti!

To mu řekl Beneš svými slovy. To mu jimi naznačil. To, že je ke všemu ochoten! Pro koho? Pro co? Pro vlast a — pro národ!

Ano! Ten člověk má lásku! Obrovskou lásku! Ta láska jeho přenese hory — rozboří prohnilé trůny, postaví v Evropě živou sochu Svobody.

Doktorovi Amerlingovi zářily oči. Ano, a on svou hřivnou také přispěje.

Ašské zvony zvonily poledne. Za lesy ujížděl vlak. Jel ku Praze. Doktor Beneš byl v něm.

3

Jasné zářijové slunce pomalu klouzalo po západním nebi, které se začínalo pomalu zardívat. Do pražských ulic začly se trousit modrošedé podvečerní mlhy.

Skupiny lidí s taškami v rukou a tlumoky na zádech vystupovaly z velké nádražní budovy a rozstřikovaly se po pražských ulicích. Jedni k tramvajím a druzí přímo do ulic.

Šli všichni rychle. Pospíchali. Ti s ranci v rukou a na zádech se ne-

Otec Dr. Eduarda Beneše.

Matka Dr. Eduarda Beneše.

Rodný dům Dr. Eduarda Beneše v Kožlanech.

ustále neklidně ohlíželi, jako by se báli, že budou sledováni až po zuby ozbrojenými muži zákona.

Proč? Co učinili? Nic více a nic méně než to, že právě před dvěma hodinami v jednom statku nakoupili za drahé peníze něco mouky, másla a vajec, jež nyní tajně přiváželi do Prahy, aby tu zas jednou nezkaženým jídlem nakrmili své děti.

A to byl ovšem tehdy velký hřích. Takový zločin se za války v Rakousku velice trestal.

Ba. Bylo se tedy proč úzkostlivě ohlížet a bylo také proč utíkat s takovým draze koupeným lupem.

Jen jeden muž si počínal docela jinak. Vyšel docela klidně a vstoupil do chodby nádraží bez sebe menšího zachvění. Nenesl ničeho. Nepotřeboval se o nic starat.

Ukázal stráži jen své papíry, potom je zasunul zase zpět do náprsní kapsy svého kabátu a šel.

Jeho rty byly sevřeny jako na deset zámků. Své oči upíral vpřed v jakousi neznámou dálku.

Kráčel sady k museu a od musea vzhůru k Vinohradům. Obešel asi dvě příční ulice a zahnul potom vlevo.

Obešel řadu domů a stál u Riegrových sadů. Jejich zeleň byla již létem poněkud seschlá, sem tam i list již ležel na zemi a jiný začínal již růžovět, ale přece jen pohled na ně byl ještě příjemný.

Mladý muž toho ani příliš nepozoroval. Byl zamyšlen. Kráčel cestičkou vysypanou žlutým pískem pomalu vzhůru.

Teprve u horní řady domů se zase zastavil. Pohlédl zpět. Majestátní[1]) Hradčany rýsovaly na jasném nebi svou známou a srdci tak milou siluetu.[2]) Bylo v ní cosi chmurného.

„Hm. Památník zašlé slávy." Zabručel mladý muž jenom pod vousy a popotáhl maličko pravicí řídkou bradku. Potom pohodil prudce hlavou, otočil se a vkročil zostra do jednoho z domů. Bez zastávky prošel chodbou i schodištěm. Jeho klíč zarachotil ostře v zámku. Dveře povolily a mladý muž vešel.

Jenom pověsil klobouk na rohatinku v předsíni a hbitě kráčel dál. Všude bylo ticho, nikde se nic nehnulo.

Protivný nápad kmitl mu myslí. „Že by tu už byli?" myslil na poli-

---

[1]) velebné; [2]) obraz.

cisty, o nichž věděl, že v poslední době mu věnují jakousi zvýšenou pozornost.

Přetřel si dlaní čelo a kráčel hbitě ke své pracovně. Ještě krok a otevřel dveře. Rychle ji zrakem přelétl.

Podle stěn stály nevysoké zasklené skříně, naplněné knihami. Blíže oken velký psací stůl. V rozích v zeleni palem velká bílá poprsí dvou Benešů — otce a syna — dílo mistra Kafky z lepších a radostnějších dob — dvě kožené klubovky, malý kuřácký stolek, měkký koberec. Ano, vše tak, jak to včera opustil.

Přistoupil ke knihovně. Vytáhl z ní jednu a hned potom druhou knihu. Zalistoval v té i v té. Ne. Neměl je po něm v ruce nikdo. Usedl ke stolu. Vysunul jednu ze zásuvek. Podíval se na papíry v ní. I ty zde byly tak, jak je zanechal. Vstal. Narovnal se. Pomalu protáhl ruce. Pousmál se. Nic se ještě nestalo. Všecko je v pořádku.

Přistoupil k oknu. Maličko poodsunul vzdušnou záclonu. Sytá zeleň Riegrových sadů zalahodila jeho oku. Pootevřel okno. Maličko se jím vychýlil. Sem tam prošel chodníkem osamělý chodec. Nebylo nikde nic podezřelého.

Nádherné Hradčany se nyní pevně rýsovaly na jasném nebi a jemu, když se na ně podíval, jako by se hruď zalila jistotou a rozhodností. V těch jejich pevných a nerozlomitelných obrysech nebylo naprosto žádných smutků. Mozkem mladého profesora projela tři slova: „Sídlo českých presidentů."

„Je to správné! Což?" povídaly jeho oči, když se podívaly na bílé poprsí Beneše — otce.

Oči té busty[1]) jak by se usmívaly. Přečtl z nich stručnou odpověď. Zněla: „Ovšem."

Vstoupil do jídelny. Ani tu nebylo ničím hnuto.

Starožitný mahagonový[2]) nábytek, krytý zeleným hedvábím, pianino, arkýř, vyplněný květinami a orámovaný jemnou záclonou, fotografie slavných děl pařížských i holandských mistrů, staré hodiny, jemně šeptající, vzácné drobnůstky, běloskvoucí přikrývky, měkké polštáře na pohovce, to vše vábilo milou přítulností, tím divným dechem kouzla domova.

Byl tím skutečně mile pohlazen, ale současně na okamžik jakási tesklivost jako by jemným pavoučím opřádala jeho duši.

---

[1]) sádrové poprsí; [2]) mahagon = druh hnědého dřeva.

Vtiskl hlavu na okamžik do dlaní. To všechno citové je nutno rychle a důkladně přemoci. Rozkaz rozumu je jasný. Jeho příčiny a následky jsou spojeny v pevný řetězec. Nic do něho nesmí vniknouti, co by jej rozrušilo. Docela nic. Tím méně cit. Ano, musí i své paní všechno říci pevně a rozhodně, tak, aby již z prvého slova cítila, že každý odpor by byl marný. Ostatně Hana je žena velmi rozumná a nemálo chápavá. Pochopí vše, porozumí a přikývne. Pozná docela určitě, že on jedná pod příkazem doby, srdce a svědomí.

Ano. Byl si tím docela jist. A přece... Najednou zas se v něm cosi silně zachvělo. Co to bylo? Vzpomínka a skoro výčitka....

Ano! Tolik mu věřila —

Vzpomněl si na ten divný 28. květen 1906.

To byl krásný jarní den. Všecky pařížské parky svítily mladou svěží zelení a všecek vzduch byl plný vůně květů. Lidé chodili ulicemi s rozjásanýma očima. Růže v tvářích jim hořely živějším nachem a v očích jim plálo tisíce radostí.

On ovšem ve svém zapadlém bytečku v přízemí starobylého domu klášterního vzhledu v úzké ulici rue Tournefort[1]) o tom krásném jitru toho zrovna moc nevěděl. Z malého studentského pokojíku, ve kterém nebylo nic víc než malý studentský stolek s knihami a haldou novin, úzká železná postel, věšák na šaty, kufřík, otevřený francouzský krb, několik drahých mu podobizen, polička, umyvadlo a dvě židle, bylo sice viděti do velkého a světlého dvora, ale on, tehdy mladý student, se tam nedíval.

Měl jiné starosti. Za dva dny je prvého. To se platí činže. Bude muset dopsat ty dva rozepsané články pro noviny a obejít své redakce, aby přinesl potřebné peníze. Potom uzavírá se školní rok a jsou tu zkoušky, které je nutno vykonat s prospěchem, aby získal osvobození od různých poplatků a taks[2]) pro příští rok. Pravda, řadu jich má již za sebou, ale jedna mu přece jen zbyla.

Starost je starost a ta ujídá člověku radosti z krásy plnými ústy. To je pravda u každého člověka, a to bylo tak i u něho.

Ale veškeru radost ze života mu to přece nevzalo. Pravda, venku po sadech se zrovna bezstarostně procházet nemohl, ale tu, v těch knížkách se taky najde leccos rozkošného. Usmíval se a jen hlavou pohodil, když po své skromné snídani již již se chtěl vlámat do své práce.

---

[1]) pařížská ulice; [2]) stanovená cena, náhrada za něco.

Ale — nevlámal se hned!

Na jeho dveře bylo najednou prudce zaklepáno.

„Entrez!“[1]) vyslovil neochotně.

A dveře jeho chudého pokojíku se otevřely a na prahu stálo zosobněné Jaro: čtyři děvčátka, jeho přítelkyně ze Sorbony[2]) zlatovlasá Hanička Vlčková s očima modrýma jak obloha. Áťa Oličová, Ida Suková a Lída Smolíková —

Oči všech zářily žertem a radostí a okolo rtů jim pohrával žertovný úsměv.

„Ale, slečny, slečny, co se s vámi děje?“

A ta zlatovláska mu vysvětlovala: „Dozvěděly jsme se, že dnes máte narozeniny. Kolikrát jste nám v studiu vypomohl, kolikrát jste nám leccos vysvětlil a vždycky nezištně. Rády bychom vám projevily svou vděčnost — a — nevěděly jsme jak. Vaše narozeniny nám pomohly. Snad nás nevyženete a naše přání i kytičky přijmete.“

Zlatovláska skončila — a jemu bylo tak nevýslovně divně. Červenal se i bledl. Nevěděl, jak odpovědít. Jeho duši bylo jako jejich. Naplnila ji taková slavnostní, hřejivá nálada.

Jejich květiny se octly ve sklenicích a on jim dílem radostně ruku tiskl.

Na stole octl se džbán mléka a pět sklenic. Musil je přece čímsi uctít, když mu přinesly radost do duše.

A ta radost tu byla a největší podíl na ní měla — tichá zlatovláska.

Ano — ta mu nejvíc padla do oka.

Ovšem — tomu už je teď devět let!

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tehdy by byl arci nehádal, co přijde později v roce 1909. Kdež by mohl! Což bylo možno, aby to roztomilé, vlídné děvčátko mu podalo ruku na celou cestu životem?

Tehdy by tomu byl nevěřil. A přece se tak stalo, jen se umístil.

Od roku 1909 uplynulo šest let. Zlatovláska dala mu celý svůj život, Zlatovláska svou láskou mu vyzlatila celou dlouhou řadu krásných chvil.

A za to? — On jí dnes řekne, že ji opustí...

Bylo mu zase náhle velice smutno. Zaťal zuby. Přemohl se. Poručil si: „Věc je vážná. Musí to být!“

---

[1]) vejděte! [2]) pařížská universita.

Vstal, otřásl se, zaťal ruce v pěsti.

Potom jen pro sebe a jako k utišení si řekl: „Čas letí, nutno se dát do práce."

Sedl za stůl. Prohlížel papíry se stolu i ze zásuvek. Třídil je. „Když ještě nepřišli, přijdou později." Myslel na četníky. — „Budou hledat. Bylo by zle, kdyby něco našli." On, pravda, bude pryč, ale ostatní dobří lidé? Pane, ti by to zle odnesli. To nesmí být.

Pracoval rychle, se zřejmým chvatem. Bylo to nutno, protože práce bylo mnoho a musela být hotova.

Ani nevěděl, jak mu čas při práci utíkal, ale když skončil, když závadné papíry byly zničeny, vycházely už hvězdy na nebi.

Vstal.

„Tak ještě poslední úkol," povzdechl si, „snad nejtěžší."

Vyšel z domu. Došel nádraží. Sedl do vlaku. Jel za ženou. Vesnička Řevničov spala tichým spánkem. Byla ponořena v hlubokou noční tmu. Jen jedno okno ještě svítilo.

Paní Hana čekala svého muže. Bylo jí teskno. Věděla, oč jde. Již několikrát o tom mluvili. Cítila, že otázka rozchodu dozrála a že chvíle loučení je nevýslovně blízko. Snad zítra, snad již dnes zaklepe na dveře ta tvrdá nutnost.

Její přítelkyně Asťa Oličová nerušila ani slovem chod jejích myšlenek. Jsou chvíle, kdy je každé slovo tvrdé. Věděla to.

V domovních dveřích zarachotil klíč. Na chodbě se ozvaly kroky.

„On." Zašeptala.

Skutečně to byl on. Vkročil usměvavě a stejně byl přijat.

„Aj, tys uchystán na cestu?"

„Ovšem. Je to nutné. Musí to být."

„Kdy?" promluvily její oči teskně a v jakýchsi obavách.

„Ráno."

Její bílé čelo, vroubené zlatou kadeří, přeletěl mráček, ale jinak ani nepatrně se neproměnila její tvář.

To už doktor Beneš vstoupil do světnice, kde ho vítala i její přítelkyně.

„Děkuji vám za přátelství, které projevujete Haně."

„Že o tom mluvíte."

„Musím, protože chci vás žádat, abyste jí je zachovala vždy, ať se děje, co děje. Bude jí ho potřebí."

Podávala mu obě ruce: „Snad o tom nebylo nutno ani mluvit."
Pokrčil jenom rameny: „Dej Bůh."
„Toť je řeč jako o pohřbu," násilím nutila se do úsměvu paní Hana, jež vcházela za ním.
„Snad, ale musíme mluviti vážně. Velmi vážně. Protože, — však jsem ti to řekl již několikrát a dnes ještě opakuji, — mám o tebe velké obavy, Hano. Přece víš, na čem pracuji."
„Vím."
„Ujedu ti tedy. Všecko jsem uvážil. Ujedu ti tajně."
„Proč tajně, muži?"
„Abys mohla požádat o rozvod, abys měla důvod. Řekneš: zradil mne. Ujel mi tajně do ciziny."
„Proč?"
„Jinak by tě velice pronásledovali."
„Ať pronásledují. Nezradím toho, jenž přinesl v můj život štěstí velké lásky."
„Musíš, protože..."
„Ne. Neseš oběť vlasti. Vím to a uznávám to. Já mám také právo jí přinésti oběť. Jestliže budou chtít, ať mne pronásledují. Ty se o tom dozvíš, povíš to tam, kde patří a snad — snad to také prospěje naší dobré, společné věci."
„Hano — má, Haničko, měj přeci rozum!"
„Mám ho jako ty. Proto nebudeme mluviti o rozluce."
Pohladil ji vlídně. Zahleděli se hluboce do svých očí. Snad tím pohledem zpečetili svou novou smlouvu.
Vše ostatní šlo potom již ráz na ráz. Přinesla mu večeři. Moc toho nepojedl. Nebylo chuti, a zas do práce. Připravoval si vše, co potřeboval na cestu. Nebylo toho mnoho. Vešlo se to lehce do kapes a do cestovního batohu. Hlavní byly peníze, pasy a poznámky.
V těch byly všechny nové zprávy z vlasti, které měly dojít těm, kdož byli za hranicemi. V těch byly i náčrty všech možných plánů.
Řečí přitom vedli již málo.
„Ty plány bereš s sebou?"
„Proč?"
„Myslím, že by bylo lépe je nechat tady. Však je už beztak umíš zpaměti."

„Máš pravdu." Ještě jednou prohlédl listiny, o něž šlo. Opakoval si pomalu v duchu slovo za slovem, aby ani jediné se mu neztratilo, vždyť šlo o zprávy nad míru důležité. Potom vstal, prudce je hodil do kamen. Podpálil je.

Vzplanuly jasným plamenem. Díval se na ně, jak se mění v žhavý popel.

Shořely. Zavřel dvířka kamen.

„Tak to by bylo."

Chtěl začít něčím novým, veselým. Ale jeho duše byla příliš plná velikosti chvíle. Nešlo to. Najednou opakoval znova:

„Nebude ti tu dobře."

„Vím to. Ale neboj se o mne."

„Nebojím. Jen vydrž!"

„Vydržím a potom se sejdeme..."

„... v šťastnějších dobách."

Na věži vesnického kostelíka tloukly hodiny.

„Je právě čas."

Vyšli tiše všichni tři do noční tmy, kterou pomalu snažilo se rozbíti ranní svítání. Jeho paní nesla pod pláštěm malé zavazadlo.

Došli na vzdálené nádraží.

Projížděl tudy zrovna jakýsi vojenský vlak.

„Těžko mne matička vychovala
a z ruky na ruku překládala."

Teskná písnička vojáckých úst se nesla tišinou.

Vojáci měli kytičky za čepicemi, ale jejich pěstě byly zaťaty, obličeje zamračeny a v duši smutek větší nežli v písničce.

Doktor Beneš se svou ženou se podívali na sebe.

„Ti také trpí."

„A zle. Víc než my."

„Víc?"

„Jdou a nevědí a proč, jdou a nevědí kam. My známe směr i cíl. Stojí zato, abychom pro něj trpěli."

Přemohla se, nepovzdechla a jen se usmála. Cítil, jak se přemáhá a jak se k tomu nutí. Stiskl jí jenom ruku a usmál se taky.

To už dojel jeho vlak. Vstoupil do vozu.

Trubka zavřeštěla, píšťala hvízdla.

Poslední stisk ruky, poslední sbohem. Bylo potřebí veliké duševní síly, aby udrželi klid.

„Nezapomeň! Vše, zbylo-li co, ukliď!“

„Nezapomenu, uklidím.“

Zařinčely řetězy, zavrzala kola, vlak se hnul.

„... a z ruky na ruku,
a z ruky na ruku překládala...“

chvělo se vzduchem.

Doktor Beneš naposled kynul rukou.

Jeho paní zakývala mu šátečkem. Nejednou jí bylo nekonečně úzko. Slzy jí zalily oči, než přece se usmívala.

Bylo dobře, že vlak byl pryč. Snad by byla nevydržela delšího přemáhání.

Odjel. Bude sama. Opuštěná, zahrnuta jen nenávistí prostředí.

Jen nenávistí? Ne — i láskou, velikou láskou všech, kdož jako oni milují vlast.

Podívala se na Asťu. Její oči plály jako veliké ohně. Cítila, že jí tato její přítelkyně bude opravdu velikou podporou.

Byla jí vděčna. Uklidnila se tím aspoň poněkud. Tím — a ještě něčím! Pevným rozhodnutím: i ona bude pracovat jako on. Jak? To ještě nedovedla říci. Ale určitě bude míti i každá její snaha stejný cíl jako jeho práce: blaho vlasti.

To bude nyní to jediné, co je bude spojovat. A bude to pouto nevýslovně pevné.

Toto rozhodnutí jí na okamžik přineslo velkou úlevu. Ale hned nato jí sevřelo srdce opět nevýslovné teskno.

Bylo třeba jít domů.

Šly.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Doktor Beneš již zatím ujížděl k Aši.

4

Toho dne od božího rána v starobylém městě Aši jako by bylo boží dopuštění. Na nebi se honily od hor husté mraky hned černošedé, hned dokonce podbarvené nějak hrozivě do žluta. Několikrát z rána ozvalo se i prudké zahřmění a hned po něm se rozzuřil liják. Nebyl to dešť, který padá po kapkách, ale proudy vody, které se nekonečnými proudy valily z oblak.

Lidé jen v nejnutnějších případech proběhli ulicí, kdo mohl odložil však každou chůzi v očekávání, že prudké bouře se přeženou, sluníčko zasvitne a potom se to půjde oschlým a vymydleným městem zrovna radostně.

Ale mýlil se, kdo tak myslel. Pravda, proudy vody se přece jen zastavily, ale po pohodě, která po takových lijavcích přichází, nebylo ani potuchy.

Nebe se nevyčistilo. Naopak, od západních hor znova a znova přicházely kupy šedých mraků, z nichž opět a opět přicházel dešť.

Jen hromobití ustalo, a lijavec se poznenáhlu proměnil v klidný, vytrvalý dešť.

Doktor Amerling dnes od rána vytrvale přiskakoval k oknu. Stále a stále z něho vyhlížel, třebas tam vlastně ani pořádně nic nemohl vidět, jen ty protivné mraky. Ale nebylo vidět, že by se snad na ten protivný dešť zlobil. Naopak spíše jako by se naň jen usmíval. Opravdu, každé to zabubnování kapek na okna jako by mu působilo nevýslovnou radost. Nu, podivný člověk, myslili si o něm zdejší přátelé.

A bylo to pravda. Měl z toho dnešního špatného počasí upřímnou radost. Ovšem. Nu, Beneš, člověk, který má vždycky a ve všem z pekla štěstí. Jako vždy i dnes. K jeho husarskému kousku nebylo by nic příznivějšího, nežli to dnešní počasí. Jen aby přijel, dokud ono trvá. Přijede-li v něm, vše se podaří.

Hodil opět pohledem z okna na cestu, která sem vedla od nádraží. Už tloukla jedenáctá. Už by měl tady skoro být, přijel-li.

Ani to ještě dobře nedomyslil, když se mu zdálo, že na oné lavičce, k níž co chvíle upíral svůj zrak, se začernala hromádka zahnědlých šatů.

Ovšem. Nějaký člověk tam usedl.

Nezdržoval se. Opásal se, oblékl plášť, vzal čepici a vyšel.

Šel hbitým krokem. Došel k lavičce.

Ano. Byl to on. Už tu seděl. Byl oblečen v nepromokavý plášť, v ruce měl malý kufřík, na zádech batoh. Ano, tak se oblékají lidé, kteří chodí do hor. „Jenom ještě boty si měl vzít pořádnější," blesklo doktorovi Amerlingovi hlavou, když viděl lehkou velkoměstskou obuv na jeho nohou, ale hovořit o tom mu nenapadlo.

Sotva docházel, doktor Beneš povstal. Stiskli si na přivítanou ruce.

„Jsem tu."

„Dobrá. Jdeme."

To bylo vše, co si řekli, a vyrazili. Od gymnasia kráčeli polní cestou a sotvaže přešli několik metrů, odbočili vpravo do hustého mladého lesa.

Místy se prodírali mlázím skoro po čtyřech, ale Beneš ani se nezmínil o obtíži cesty. Ani slovíčkem si na ni nepostěžoval. Věřil svému příteli ze studií tak jako sobě. On zná kraj a jistě ví, co dělá.

A to bylo pravda. Doktor Amerling volil cestu neschůdnou, ale nejjistější a nejkratší. Říšská hranice byla tu sotva kilometr cesty daleko.

Je tu ovšem jedno nebezpečí. Až vyjdou z mlází, musí projít cestou, na které patrolují[1]) rakouští celníci, ale tu se nedá nic jiného dělat. Půjdou po ní jenom malý kousek, všude jinde museli by jíti po ní déle.

Lesík končil. Stezku celníků již bylo vidět.

Doktor Amerling se obrátil k svému druhu. Mlčky mu dal jen rukou znamení. Potom se sám vynořil z mlází. Rozhlédl se. Všude bylo ticho. Jen les šuměl a občas zašelestily ve větvoví k zemi prudce padající kapky. Pozvedl ruku.

Vyšel i Beneš. Několik desítek ostrých kroků a byli šťastně za prvou nebezpečnou pěšinou a zase je pojal ve svou náruč hustý les.

Prošli jím a přicházeli k nové stezce. To byla už stezka celníků bavorských. Doktor Amerling zase dal tiché znamení k ostražitosti.

I sám se zastavil a napial zrak i sluch. Hleděl vpravo i vlevo, hleděl i vpřed, ale nikde nespatřil nebezpečí. Také jeho sluch jej ubezpečil, že je možno přejít.

---

[1]) hlídají.

Tak opět přešli. Beneš šel docela klidně. Tak, jak se chodí na výlet. Aspoň na oko se to tak zdálo. Doktor Amerling, s počátku poněkud rozechvělý, se již také klidnil. Dvě třetiny nebezpečí mají za sebou. Nyní již přece jen snad šťastně přejdou. Ten dešť je pro ně ovšem k nezaplacení. Všude je čisto a prázdno, jak v jizbě po úklidu. Nikomu se v psím počasí nechce ani za vrata. Šel tady již nesčíslněkrát, ale aby na obou stezkách ani nohu nepotkal, ne to se mu nepovedlo ještě ani jedenkrát, až teprve dnes.

Bylo mu najednou tak veselo, že by si byl málem zapískal, ale neudělal toho, měl už zkušenost, že opatrnost je matka moudrosti, a tak potichu kráčeli zase dál opět novým mlázím až dolů do údolíčka, jímž jako had se vinula uzounká pěšinka. Třetí pěšina. Pěšina bavorských četníků. Přešli ji také šťastně a jali se stoupati svahem vzhůru. Až vyšlapou ten vršek, budou již na cestě k Schönwaldu a odtud již jede vlak na Hof a — k Ženevě...

Doktorovi Amerlingovi najednou bylo něčeho líto. Ovšem. Jdou tady spolu dva staří kamarádi, dva lidé, kteří i svým způsobem se mají rádi, jdou majíce plná srdce dojmů, o kterých by si nevýslovně rádi pohovořili a mlčí — ano, po celou dlouhou cestu nepromluví snad ani slovíčko. Pravda, bylo to všecko smluveno, bylo to všecko dojednáno, není to bezúčelná, hloupá hra, je to naopak velice odůvodněno, ale přece — je to hloupé. Docela je to nepříjemné. Vždyť je také možno, že jdou spolu naposled. Ohlédl se a zastavil. Doktor Beneš šel podle dohody asi padesát kroků za ním. Počká naň a všecko mu řekne, co si teď myslí.

Zastavil se. Čeká. Ach? Kroky Benešovy utichly? Ovšem. Je to tak domluveno. Když se zastaví on, zastaví se hned také doktor Beneš. Bude-li stání trvati déle, zmizí doktor Beneš v nejbližším houští.

„Eh, fuj!“ odlehčil si doktor Amerling zlostně — ovšem jen v myšlenkách, ale ani těm nepřál dalšího volného rozletu. Jeho vůle mu kázala ovládnouti se. Ovládl se. Ohlédl se sice, ale hned nato mlčky šel dál.

Byl právě čas! Doktor Beneš už uvažoval, neznamená-li to zastavení vážné nebezpečí.

V tom okamžiku to nebezpečí neznamenalo, ale neměli ho být ušetřeni v nejbližší chvíli.

Vcházeli do úžlabiny. Byla nebezpečná, protože pro zatáčky nebylo možno dohlédnout jejího konce.

Doktor Amerling zbystřil sluch i zrak.

Právě včas!

V protější zatáčce se objevil četník. Bavorák. Bodlo jeho pušky se zalesklo pod dotekem slunečním, který snad dnes prvý se probral mraky. Nebyl dále nežli sto kroků. Couvnout nebylo možno, protože již doktora spatřil. Poznal jej.

„Ach, náš pan doktor! Vítám vás!"

„Já taky." Odvětil oslovený, ale současně vzadu za svými zády otvíral knihu, aby doktorovi Benešovi oznámil vrcholné nebezpečí.

Jen, aby Beneš skutečně včas spatřil to znamení! Napětím se v něm rozehrály všecky žilky. Ale cítil, že nesmí na sobě nic dát znát. Přemohl se. Usmíval se vstříc četníkovi docela přátelsky.

„Tak kam? Kam? Pochůzkou?" Mluvil klidně, ale přitom napínal sluch, aby vypozoroval podle šelestu listí na zemi, zastavil-li se již doktor Beneš, či jde-li za ním ještě stále dál.

Šelestu nebylo. Bylo ticho.

Oddechl si. Doktor Beneš pochopil. Nyní odvede s cesty četníka a potom se vrátí zachránit přítele.

To vše mu kmitlo hlavou ve zlomku vteřiny.

„To víte. Služba. Je jí teď, že je člověk na tom hůř než pes."

„Ale slouží vám přitom."

„Tolik pochůzek, prosím vás, tak jak by nesloužilo. Člověk věčně chodí a tak by taky věčně jedl. Však dozajista to též znáte. A kam vy vlastně, pane doktore?"

„I hledám Kvapila. Však ho znáte."

„Bože, jak by ne! Byli jsme spolu dvakrát na pivě."

„A kde?"

„I tam, za lesem, u dubu."

„Čert ví, že je tam zase?"

„Možná dost. Zdá se mi, že přišel našemu pivu na chut."

„Měl bych jít za ním. Prosím vás, popište mi přesněji, kde je ta hospůdka."

„Co bych popisoval. Mám kus cesty stejné. Dovedu vás. Pojďte! A s rozcestí, kde se naše cesty rozdělují, ji už uvidíte."

„Jste velice laskav."

„Ale, ale, ale, vždyť se, pane doktore, přec dobře známe."

„Ovšem, ale přece." Doktor Amerling znal slabou stránku pana strážmistra. Vyňal z kapsy stříbrnou tabatěrku, otevřel ji a nabízel svému průvodci.

„Zdá se mi, pane strážmistře, že kouříte?"

Usmíval se: „No, trochu."

„Nu tedy: posložte si. Jsou to rakouské!"

„No, to si vezmu. Rakouské cigarety mám velice rád." Sáhl do nabízené tabatěrky. Ale hned zase ucukl rukou a vážně se na doktora podíval.

Doktor Amerling se již dlouho znal se zdejšími lidmi a rozuměl jim. Proto také nyní pochopil, co se děje v četníkově nitru.

Přátelsky mu jenom poklepal na rameno: „Snad byste mne nechtěl urazit?"

„To tedy ne, ale —" četník se maličko zarazil.

„Nu, tedy?"

„Ale musíte pochopit..."

„Co?"

„Služba je služba." Chtěl ještě něco říci, ale doktor Amerling mu nedal domluvit. Přetrhl mu zostra řeč a sám v ní pokračoval. „To je pravda, ale mně to není potřeba připomínat, zvláště když jsme tu spolu sami dva — a já, doufám, vám nejsem cizí. Jsem váš přítel — a spojenec. Tak co?"

Doktor Amerling mluvil velmi výrazně. Kladl důraz na každé slovo a díval se přitom do četníkovy tváře s takovou přesvědčivostí, že nemohl být odmítnut.

Však Bavorák také maličko zjihnul: „Nu, nic ve zlé, pane doktore. Člověk má tu povinnost tak v sobě. Ale vás si přec jen nesmím rozhněvat." A ponořil prsty do doktorovy tobolky, aby z ní vyňal cigaretu.

„Však si taky myslím." Ještě nakvašeně povzbuzoval doktor. „A vezměte si jich víc!"

„Ani nápad, pane doktore, ani nápad!"

„Však vám taky nápady nenabízím. To vím, že byste z nich nic neměl. K čemupak jsou, prosím vás, takové doktorské nápady! Ale cigarety, to je, příteli, jiná. Těmi je škoda opovrhovat." A když se strážník k tomu neměl, sám jich vyňal několik ze svého pouzdra a položil mu do dlaně.

„To je jen ochota za ochotu. Vy mne ochotně vedete a ukazujete cestu, já vám nemám co ukázat, tak vás prosím, abyste si posloužil tím, co vám chybí a mně nadbývá. No, ano. O nic jiného nejde. Tak je to.“

„Nu, ale budu velikým dlužníkem, pane doktore.“

„Toť se ví! Toť se ví! Já si to hned zapíši, abych na to nezapomněl, černou křídou do komína.“

Strážmistr se zasmál bodře a vesele, od srdce. Doktor Amerling se zasmál také, ale trochu jinak. Kdyby si byl dal pan strážmistr lépe pozor, byl by poznal, že v jeho smíchu zaznívá divný, spodní tón, a v tom, že se chvěje jakási úzkostlivá bázeň. Byla to úzkost o přítele. Co dělá, kam se schoval. Podaří-li se mu odvésti četníka hezky daleko a vrátit se za přítelem včas.

Ale nesměl ničeho dáti na sobě znát, aby nevzbudil podezření. Proto žertoval s četníkem dál. Ten si liboval rakouskou cigaretu i vtipy příjemného doktora, který je takový vlídný ke každému člověku. Opravdu bylo by špatností takového člověka urazit.

Šli hodnou chvíli. Konečně došli rozcestí.

„Tak pozor, pane doktore. Tady se naše cesty dělí. Já musím vlevo, vy vpravo. Tady kousek a přijdete k zatáčce. Za ní stojí starý dub. Pod dubem je hospoda — a v ní asi sedí váš Kvapil, zpropadená kůže, divoký chlap. A pořádně mu vyčisťte žaludek zato, že vám pláchl a nic neřekl. Tak, tak.“

Podali si ruce. Pozdravili se a dali se každý svou cestou. Strážmistr vykračoval bystře a odhodlaně, kdežto doktor Amerling asi do hospody u dubu tuze nespěchal a po příteli Kvapilovi příliš netoužil, neboť jeho krok byl volný a jaksi nucený. Šel jenom proto, že ještě, kdyby se ohlédl, mohl by ho strážmistr dosud vidět.

Sotva však zpozoroval, že strážmistr je z dohledu, zastavil se docela, chvilku ještě vyčkával, to ještě pořád pro jistotu, kdyby snad strážmistrovi napadlo změnit směr cesty, ale když se nic takového nestalo, ostrým krokem vykročil zpět, odkud sem přišel.

Rychle se vracel k místu, na kterém se s doktorem Benešem rozešli — ale doktora Beneše již tu nebylo!

Radost doktora Amerlinga nad tím, že odvedl s cesty četníka, rychle byla vystřídána starostí.

Kde asi přítel Beneš je?

Doktor Amerling procházel les křížem krážem, prolézal mlází. Konečně začal pískat smluvený signál[1]), fanfáry z opery Libuše.[2]) Odpískal prvou větu a ztichl. I krok zastavil. Zato zbystřil sluch co nejlépe a naslouchal, ozve-li se odněkud odpověď, pokračování hudební věty. Čekal chvíli a ještě chvíli. Les zůstal naprosto tichý, neozvalo se docela nic. Bylo mu úzko. Co se jen stalo s Benešem? Mohla ho chytit druhá patrola.[3]) To by bylo to nejhorší. Ale také mohl, když viděl nebezpečí jít dál — totiž chtít jít dál — přitom poplést cestu a padnout do náručí celníkům. To by bylo velmi hloupé. Nebo zalezl v mlází někde příliš hluboko, že signál[4]) tam nedoléhá.

Začal pískat znovu a nyní značně silněji. Jako by zapomněl na to, že může vzbudit pozornost ještě jiných lidí, než samotného doktora Beneše — nějakou hlídku a že se jí právě tím svým podivným chováním může zdát podezřelým.

Však pískal jenom chvíli a když zas nedošla odpověď vzdal se naděje.

A tu bleskla hlavou nová myšlenka. Je možno ještě jedno. Doktor Beneš ve svém úkrytu čekal nějakou chvíli. Ale nedočkal se. Odhadl, že ho četník zdržuje. Zdržuje-li doktora Amerlinga, zdržuje i sebe. Zdržuje-li sebe, je možno proklouznout! A doktor Beneš jistě využil příležitosti a proklouzl. Šel asi do Schönwaldu tou cestou, kterou mu popsal. Nejel-li zrovna vlak, čeká už asi na stanici.

To bylo nejpravděpodobnější. Doktor Amerling se dlouho nerozmýšlel a dal se cestou k Schönwaldu.

Došel brzo. Malé nádražíčko jako by laškovalo s vesničkou. Odběhlo z ní a posadilo se k lesu. Jeho červená stříška v zeleném pozadí lesů a luk vypadala jako hlavička muchmůrky v mechu.

Doktor Amerling skoro docházel, když ostrý hvizd prosekl vzduch. Potom se rozléhal tišinou jen jednotvárný rachot jedoucího vlaku.

To byl vlak, který odjížděl k Hofu a odtud dál k švýcarským hranicím.

Jen jestli jím doktor Beneš ujížděl! Doktor Amerling došel k nádraží. Bylo už pusté a prázdné. Nikde nebylo človíčka.

Jak to jen zvědět?

Bylo by možno vejít do kanceláře a zeptat se, odjížděl-li tu takový a takový člověk.

---

[1]) znamení; [2]) zpěvohry; [3]) hlídka; [4]) znamení.

To byla myšlenka, která mu bleskem projela hlavou. Ale zdravý nápad to nebyl. Upozornil by na svého přítele a kdož ví, jestli by tím nevyvolal nebezpečí. Bude lépe neptat se. Ale jak tedy zví, na čem je?

Obešel pomalým krokem staničku a přišel na jinou myšlenku. Hned na kraji vsi je hospůdka. Lidé z nádraží se tam stavují na trochu osvěžení a na kousek řeči. Tam půjde. Usedne v koutku. Bude poslouchat, o čem si lidé povídají. Možná, že i tak zví něco.

A jak se rozhodl, tak učinil.

5

Hospůdka v Schönwaldě byla malá, temná a dost zakouřená. Ale majitel šetřil a nerozsvěcel. Konečně nebylo to ještě ani tuze potřeba, vždyť se teprve smrákalo. Ovšem v zakouřené hospůdce bylo temněji. Ale hostům to nevadilo. Ostatně o světlo ani tuze nestáli. Nebylo tu co vidět. Těch několik obrázků členů královského rodu, které visely na čelné zdi, nevábilo jejich zvědavosti a veršované boží požehnání uměli už zpaměti, tož nač.

Pít uměli po paměti, hulit ze svých dýmek taky a povídalo se potmě líp než za světla.

Doktor Amerling usedl v koutku. Hostinský bez ptaní mu přinesl džbánek bavorského piva. Jaképak ptaní. Vesnička byla malá, nikdo, kdo sem přišel, se na nic jiného neptal, a kdyby někoho napadlo vybírat si, nebylo by to nic platno, protože šenkýř neměl nic jiného na skladě.

Doktor Amerling poděkoval a upil maličko. Nikomu nebylo divno, že přišel. Za takového nečasu každý rád vleze pod střechu, aby alespoň maličko oschl.

Bavorští sedláci, kteří tu seděli, kouřili, popíjeli, ale moc toho nenarozprávěli. Jen sem tam padlo slovo, ale ani jedno nebylo takové, aby doktora uspokojilo.

Na nádraží asi z nich nebyl nikdo a tak nevěděli nic.

Bude nutno věřit ve šťastnou Benešovu hvězdu a čekat, až se ozve sám.

President Dr. Eduard Beneš s chotí.

Jen jestli se ozve.

Do světnice zalehl zvuk zvonů vesnické kostelní vížky.

„Wieder ä Siech."[1]) Zabručel jeden ze sedláků a jiný k tomu jenom přibroukl kratičké: „Hm."

Domluvili.

Nebylo cítit z té řeči, co si myslí. Mají-li radost z toho zvonění, či ne. Mohli ji mít. Vždycky ty zvony jim ohlašovaly, že Rus-nepřítel ustoupil a že jejich lidé vítězí.

Ale z jejich řeči to nebylo zjevno. Slyšeli hlahol zvonů, ohlašující vítězství již velmi často, snad mu již příliš přivykli. Možná však, že vyvolal v jejich hlavách i jiné myšlenky. Po vítězstvích přicházely i jiné zprávy: Zprávy o tom, kdo v boji padl. A oni všichni měli hochy na vojně. Kdož ví, nebude-li některý z jejich synů na těch listinách.

To byly smutné myšlenky, ale nebylo divu, že se rodily v šedivých hlavách, vždyť válka už trvala celý rok a kdo ví, kdy skončí.

Však myšlenky doktora Amerlinga nebyly veselejší. To dnešní dobrodružství mu nešlo z hlavy. Jak jenom ono dopadlo? Jede už doktor Beneš k hranicím? Nebo je už tu někde uvězněn? A jestli jede, splní se jeho krásné sny? Dovedou opravdu ti dva velicí lidé osvobodit národ, jak si předsevzali? Otázka vlekla otázku, jedna se rodila z druhé a každé „proto" mělo za sebou nové „proč". A to vše se mísilo v mysli mladého doktora, až hlava z toho bolela.

A najednou udeřil plochou dlaní jen tak pro sebe na stůl.

Hostinský rychle přiběhl.

„Přeje si pán něco?"

„I ne. Jenom tak mne něco napadlo."

Hostinský se vrátil za svůj pult a nedůvěřivě mrkal po svém hostu v rakouské důstojnické uniformě.

Ten si ho nevšímal. Svým plácnutím jako by rozhodl.

„Ano, doktor Beneš šťastně přijede za hranice a tam vykoná, co si ustanovil a co chce. Masaryk a Beneš zvítězí."

„Proč?" jako by proseklo jeho mysl.

Protože to dokazuje celý jejich život. Masarykův i Benešův. Ovšem, Masarykův život nezná tak dokonale, ale s Benešem studoval od primy[2]),

---

[1]) řečeno nářečí, správně zní: Wieder ein Sieg = zase vítězství;

[2]) prvá třída střední školy.

Beneše zná, důkladně zná, ledacos o něm zjistil sám, s lecčíms on sám se mu svěřil a mnoho, mnoho slyšel od jiných, od jeho přátel, kteří ho důkladně znají. A to vše, co o něm ví, dokazuje jasně, že doktor Beneš zvítězí: Je člověk pravdymilovný, pracovitý, nekonečně houževnatý a sebeobětavý. To jsou vlastnosti, které dovedou dobýti světa. On je má. On ho dobude. Doktor Amerling jako by se zadíval do dálky a před jeho zrakem jako pestrý film se zjevoval Benešův život:

„A co to máš nad postelí?" Pěkný, urostlý student, ba už skoro „pan učitel", jak mu už říkali na vsi, výrazné tváře a vlasaté hlavy, zahleděl se na malou kresbu prapodivného erbu, který visel nad Edovou postelí.

„To? Ty to neznáš?" Jedenáctiletý Eda se zřejmým údivem se zadíval na staršího bratra Vojtu. Bylo také čemu se divit, protože Vojta přece znal všecko, nač se ho Eda zeptal a dovedl to povědět tak výrazně a důkladně, že to člověk musil pochopit i kdyby nechtěl. Ovšem, bylo to tak. Tatínek dovedl taky vysvětlit a ukázat ledacos, třebas o tom, jak je nejlíp dělat komposty[1]) a proč, dovedl vypravovat velice pěkně, nebo o tom, jak se musí hlína mísit, aby cihly byly pořádné a k něčemu. To dovedl taky dobře povídat, ale už když začal o Mistru Janu Husovi, jaký to byl krásný a správný člověk, tak mu oči hořely sice nadšením jako pochodně, ale jeho slova byla nějaká zatvrdlá, tuhá, neobratná, ani se jim nějak s jazyku nechtělo, a když konečně s něho sešla, nepadla věci, nepřilehla. Bylo to škoda. Eda toho mockrát litoval, ale bylo to pravda. To tady Vojta[2]) byl docela jiný, ano, ten to znal, dovedl povídat o Husovi tak krásně, jako by to četl z nejhezčí knihy a očima při tom zrovna zapaloval. I o celé řadě jiných věcí tak rozprávěl: o někdejší české slávě a o pozdějším útisku národa, o velikých zemanech a hloupých, malých a zlých císařích a králích a bůhví o čem všem. On věděl, jak kdy lidé psali, jaké si dělali knihovny, věděl, jak si hráli, jak sbírali květiny, jaké připravovali léky, no, všecko, všecičko, vše! Proto ten údiv v Edových očích, jež se znovu upřely do Vojtovy tváře, aby zjistily pevným pohledem, že jen žertuje a že to všecko poctivě ví.

Ale už se mu to nepodařilo. Vojta měl sice jeho kresbičku v ruce, prohlížel si ji velmi důkladně a pečlivě, ale opakoval zas znova svou otázku: „Má to být nějaký erb, viď!"

---

[1]) druh hnojiva; [2]) starší bratr páně presidentův, dnes zemský školní inspektor v Praze a člen Národního Shromáždění.

„Ovšemže. Ty ho opravdu neznáš?"
„Ne."
„Erb starých českých vladyků Benešoviců z Benešova, víš?"
„Benešoviců z Benešova?" Teď se zas Vojta podíval zpytavě do Edovy tváře.
„Hm. Tak nač to tu máš?"
Eda byl čím dále udivenější: „Nakreslil jsem si to."
„No, nakreslils to pěkně, poctivě, to je pravda, ale, prosím tě, proč jsi kreslil zrovna to?"
A to už Eda nevydržel. Rozhodil rukama do vzduchu hezky ze široka a vystřelil zrovna jak z děla: „Člověče, vždyť je to náš erb!"
„Náš erb?"
„Ano. Náš erb. Abys to věděl, my jsme rod erbovní! Jsme jedna větev slavného rodu Benešoviců, tadyhle to máš, tady si to přečti!" A Eda mu podával nějakou starou knížečku, kterou měl skrytu v loži pod polštářem, aby si ji přečetl.
Vojta ji vzal, zalistoval v ní, pohlédl na tu a na onu stránku a celou ji zrakem přelétl, potom zabručel jako pro sebe: „No jo, to je historie rodu erbovního Benešoviců z Benešova. Ale na jedno jsi Edáčku, zapomněl!" A teď přidal na hlase. Hezky výrazně pověděl slovo za slovem snad, aby tím důkladněji se to zapsalo do Edovy duše: „To byli Benešovici — a my jsme jen Beneši! To „ci" nám, chlapečku, chybí!"
„Ale," Eda chtěl cosi namítat, než nedostal se přes prvé dvě slabiky, protože jeho bratr Vojta rázným pohybem své pravice mu poroztínal všecky jeho sny: „Jo, kamaráde, pusť z hlavy hrady a zámky. Tam nestojí kolébka našeho rodu. Ta je tady v Kožlanech. Tu, v té malé chalupě, v tom starém dřevěném stavení. Jo. A naše grunty? To je těch dvacet strychů polí okolo. Samá břidlice, jíl, zem málo úrodná a studená. Za pár stovek koupil bys to všecko! To je vše naše bohatství. A náš rod? To je nepochybná věc, to nejsou, hochu, žádní prapodivní rytíři skvělého brnění. Ne. To je nepochybná věc, to je rod tvrdý a drsný, poněvadž jeho život byl vždycky životem drsné a tuhé práce, to jsou sedláci! Ti nejezdili po zábavách a neváleli se po hradech a nehleděli, oč by kde koho okradli, to ne, ale rvali se s tou tvrdou půdou tady, dobývali z ní chleba ne snadno a lehce, ale s napětím veškerých sil! Nebyli zhýčkáni a jako uplácaní, měli ruce tvrdé a pevné po-

hledy. Byli otužilí, neustupovali před žádnou námahou a před žádným úkolem, který před ně postavil život. Svraštili jen čelo a promysleli věc, potom se rozkročmo pevně postavili, až se jim nohy vbořily do půdy, že vypadali jako by z ní rostli, vykasali rukávy, začali pracovat rukama a svaly, krev jako horká láva proudila jim tělem, na dlaních naskakovaly mozoly. Tak, hochu, to byli naši předkové, to byli Žižkové jeden jako druhý, to byli rytíři srdce a práce, protože nekradli, ale rozdávali sebe!"

„Komu?"

„Svým dětem, své zemi, svému okolí. Každému, kdo přišel a potřeboval. Ano, to byli Žižkové."

Teď stál Eda jako do země vbitý a srdce mu překypovalo rozkoší. Nedovedl říci jak a proč, ale před očima se mu zjevovali oni: tatíček, strýcové, děda, po řádku, jak je znal, jeden jako druhý, každý štíhlý, suchý, kostnatý, pevného zdraví, tvrdých, uzlovitých rukou, jasného oka s pevným pohledem, který vidí do dálky. Ano, Vojta měl pravdu: sálalo z nich cosi, co na něho dýchalo s obrázku Žižky, jemuž se kořil a na nějž byl hrdý, jak nikdy na nikoho jiného.

„Žižkové..." zašeptal si a najednou vybuchl opět: „Počkej, já jsem napsal báseň na oslavu Žižky!"

„Aj! báseň? Ódu[1])? Honem, ukaž ji!" A při těch slovech, jako by se Vojta také vytrhl ze svého snění. Ano, nač mu to všecko povídá a vypráví! Vždyť je to ještě dítě! Hle, a takto myslí. Ale potom najednou zavrtěl hlavou: „Oh ne, to není marné! Za mlada sluší stromek ohýbati!" Ale už neměl tuze času rozpřádat svoje myšlenky. Eda tu stál už tak jako herec a už přednášel svoje veršíky.

Poslouchal. Byly neumělé a neukázněné. Slova utíkala od sebe — ale, cosi v tom bylo, to si neváhal Vojta přiznati. Ano, Eda myslel, myslel dobře, třebas to neuměl ještě dovedně říci a přesně vyjádřiti. Ale kus mozku v tom byl a také dost odvahy: dát se do Žižky! Usmál se, ale jenom maličko, aby nepodráždil dětské dušičky. „Ty, Edo..." začínal řeč vážně.

Eda naň upřel uděšeně oči. Teď teprve se v něm cosi začlo prochvívat. No, ano. Ani to neměl číst. Jsou to hlouposti. Vojta už četl jinačí věci a možná, že už taky „skládal" básně. Co on?! Z obecné

[1]) oslavnou báseň.

školy! Z maličké školy! Nebyl to strach, ale přece to byly obavy.

„Chtěl bys do škol?“

Edovy oči se rozzářily. Jakpak by nechtěl! Vždyť jen o tom sní!

„Chtěl... ale tatíček...“

„Toho se neboj! To se už spraví! Já mu to vemluvím. Chceš? No, jen řekni!“

„Chci! Chci! No, pravdaže, chci!“ Zvučelo vzduchem jako výbuch.

„Dobrá, tak půjdeš, ale —“ a Vojta se usmál a potom řekl: „ale slíbíš mi...“

„Všecko, co řekneš!“

„No, jen dvě věci: budeš se učit a nějaký čas, no, nějaký rok, dáš ještě pokoj — s básničkami.“ Vojta domluvil. Eda byl rudý, jako krví polit, ale nebolely ho přece příliš Vojtovy soudy. Byla jen jedna veliká věta, která se třásla před jeho duší: „Půjdu na školy!“

Jenom jestli tatíček přivolí?

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Stalo se opravdu, jak Vojta hádal. Edova radost neznala mezí. Bude studovat! Ano, bude studovat, kdesi v pěkném domě bude mít svůj koutek, v něm svůj pracovní stůl a dvě řádky knih, možná i víc a v těch bude číst a číst a zase jen číst! Bude tak moudrý jako Vojta, možná že ještě moudřejší, bude také učitelem na nějaké pěkné škole a bude učit jiné.

Učit jiné — zahleděl se do dálky. To musí být takové krásné. Učitel vypravuje a ukazuje dětem, co a jak. Ony všecko pozorují, rychle chápou, dělají vše podle něho, daří se jim to, oči jim hoří radostí. Ano, tu radost jim dá on, protože nikoho mezi nimi nebude, kdo by neporozuměl tomu, co on vysvětlí.

V tom okamžiku zářily oči i jemu. Bylo proč. To přišel Vojta a s radostí mu vyprávěl, že tatíček svolil. Ovšem jenom tak docela lehké to nebylo, to si nesmí myslet. Tatíček mnoho rozvažoval. Hodně vzpomínal. Napřed nechtěl skoro ani slyšet, že on ví, co je to, když děti studují. Že to zkusil už s Václavem a s ním, s Vojtou zas. To ono se panu učiteli lehko poradí, aby hoch šel na studia, ale tátovi se to tak lehko neprovádí, zvláště když chalupa je jen doškem krytá, pole samá břidlice, lidská srdce nad ni ještě tvrdší a v chalupě k tomu ještě deset

krků, jako u nich. A lidé člověku ani studovat na chudý atest[1]) nepřejí! „Jo, Beneši, kdo chce dát syna na studia, musí mít na to peníze!“ řekne takový pan farář, jako to řekl při Václavovi.[2])

„A vidíte, tatíčku, Václav přece dávno vystudoval!“ dodal jsem já.

„Vystudoval, to se ví. Ale co jsem já musel všecko podniknout, můj hochu,“ zase on, „to nebylo už jenom z chalupy, kdepak! Cihlařit jsem musel. Cihly jsem sám nakládal, rozvážel, skládal, kolik hodin cesty jsem s nimi jezdil, než jsem je prodal. Na zpáteční cestě jsem poskupoval za nějaký krejcar kdejakou spadlou omítku a popel ze spálenišť, nakládal na vůz a doma strojil komposty. Smáli se mi z toho lidé, smáli, ale políčko mi za to platilo, a to bylo to hlavní! Václav, pravda, studoval dobře, dával i hodiny, dobrý to byl synek, dobrý jako chleba, ale přesto všecko, byly to, Vojto, veliké starosti.“

„Ale vy jste je zmohl a Václav je vám vděčen a už nám pomáhal, když jste potom dal na školy mne.“

„Pravda, pravda, ale zas by to nebylo ještě stačilo, kdybych se nechytil ještě jiné věci. Tu mi napadlo skupovat v obci a okolo ní obilí a vozit je do Plzně na trh. A zas: sám nalož, sám rozvez, sám prodej, sám slož! Ve dvě hodiny v noci už jsem jel. Jojo. To nejsou pohádky, to je živobytí!“

„Ale vidíte, už jsem na konci a budu hotov, a víte co, tatíčku, budeme na Edu dva, Václav a já! Když jste to prve zdolal vy sám, pročpak bychom to nyní nezdolali teď my tři?“

„Sám, sám, jsem to, hochu, nezdolával. Maminka ovšem pomáhala! A jak! Sama by byla radši nejedla, jen abyste vy měli! A na poli byla jako na obrtlíku, eh, však dodnes se jí málokterá vyrovná. Zlaté srdce, zlaté ruce, zlatá hospodyně! Však bez ní byste nebyli, kde jste! Každý dobře na svém chlebě, jak Václav, tak Regina, Jan, Barbora, Bedřich a teď konečně ty! No, tak ještě ten Láďa[3]) a Eda!“

„No, tak vidíte, to jsou už jenom dva. Byl by to, tatíčku, hřích, kdybychom to neudělali. Eda je otevřená hlava!“

„Myslíš?“

„Hm, vím to!“

---

[1]) vysvědčení chudoby;

[2]) Václav byl nejstarší bratr páně presidentův. Byl učitelem měšťanské školy v Praze;

[3]) byli sourozenci našeho pana presidenta.

„Jak?"

„To se pozná! Tak jako vy dovedete poznat, jakou úrodu které pole vám dá, tak se též dá poznat, je-li člověk natvrdlý, anebo je-li to otevřená hlava."

„Hm, a myslíš tedy, že by on — náš Eda?"

„Vím, že on nám jistě neudělá hanby!"

A tatíček se zase podrbal za týlem, jak on to dělává, a že by to byla zas veliká starost, ale koneckonců řekl: „Ať jde teda!"

A Eda vyskočil od země jako gumový míč. „Vojto, já nevím, co bych ti udělal!"

„Nic. Ty se budeš starat, aby naše námaha nebyla marná. Ale teď skoč a poděkuj tatínkovi i mamince! Maminka se též přimlouvala."

A ještě Vojta nedořekl a už měla matička Edu na krku a už se na ni hrnula záplava jeho horkých slov. Pohladila jeho hlavu a jen se usmála: „Vždyť když budeš pánem, já budu jen ráda."

„Ale abys věděl, až tím pánem budeš, jak chutná tvrdý chléb, tak teď pojeď s námi na pole za křížkem, sekáme, sušíme, skládáme, vozíme, dneska do večera musí být všecko doma, obloha je divná a rosnička dnes taky nevylézá a to přec nedopustíme, aby nám pro lenost bouřka zhubila úrodu!"

„To ne, to ne!" A už si matička vázala šátek napokos a že půjde s nimi.

A Eda taky ani nedomluvil, jen skočil, tatíčkovi ruku políbil, vzal kosák — při obracení se jím dobře podebírá — a už za ním rostla na bílé silnici jen prachová mračna.

Utíkal a potom se obracel v práci zrovna jako Vojta.

Mamička s tatíkem se jen usmívali, když zřeli, že hochy práce nepoleká. Jak na ně hleděli, jenom špitl táta: „Tak co, jak Eda?"

„Hm. Ten by mohl jít do světa už zejtra. Má už truhličku plnou dobrého prádla!"

„Matko, ty, se mně zdá . . .?"

„Co?"

„Tys s tím počítala?"

„To víš, přece vidím, co to je za hocha!"

A táta se usmál: „Ale, vy jste banda!"

A potom je už taky pohltilo pole, a kdo se v to vnoří, ten už neroz-

práví ani nepovídá, ten v ně jen zapadne a potom dělá, dělá, až pot tělo rosí a v půdu zkapává.

Rodina Benešů také tak činila, vždyť obloha kolem se propadala v čerň a zvlášť na západě se kupila oblaka šedě olověná a žlutě sírová.

Vlekla se oblohou pomalu, ale jistě.

Leč než se dovlekla, byla už všecka úroda u Benešů ukryta ve stodole.

„Budiž bohu chvála!" Ustaraná matka si vážně oddechla.

— —

Ještě několik bylo takových parných prázdninových dnů, ale potom čas najednou letěl až běda. A tak přišlo loučení a hoši jeli do města.

Maminka si zaplakala, pokřižovala si je oba dva, hochům bylo také úzko u srdíčka, ale přece se snažili dělat hrdiny, jen táta byl pevný, třebaže v jeho očích jako by ležela nějaká chmůra.

„Tak, kluci, je čas. Už se tu nedá nic jiného dělat! Vojna je vojna. Kdo se dá na ni, nesmí mít moc strachu z kousíčku olova. Vojto, dej naň pozor! Edo, aby z toho nebyla ostuda! A pozdravujte tam oba dva Václava!"

Postiskal jim ruce — a věc byla odbyta!

Potom se krajina rozkošně měnila. Jako v krasohledu je každý okamžik jinačí hvězdička, tak i okolo nich. Hned se na ně dívalo pole, někde už i podmícené, hned svěže zelená louka a modrý les a zase šedá skála. Tam se jim zase zjevila klikatá řeka, bílá těla bříz, tam boží muka, hřbitov, stodola, onde vesnice, ukrytá v zeleni sadů, svítila jen rudými stříškami, kříž, fara, škola a zase lány a zase luka, háje i voda — místy továrna. Potom šlo městečko, ves, městečko, město a zas luka, až po dlouhé době konečně Praha!

Bože, ta Praha byla divná! Ulice dlouhé, široké a jako podle pravítka. Vysoké domy a zem, kdo by věřil, celá kostkovaná! Ale chůze nebyla tady dvakrát příjemná. To se to doma lukami chodilo jinak. Tam se bořila noha měkce jako do podušek, tu se jen odrážela jako hrách od zdi.

Ale důkladně o tom uvažovat, nebylo dnes ještě ani dobře možno. Vojta popoháněl. To je ještě cesty, než dojdou, panečku, a musí dojít do bytu za světla! A tak šli, skoro běželi, aby nezmeškali a chytili

bratra, pokud bude doma. „Víš, to je těžká věc. On je samá schůze a každý večer pospíchá z domova.“

Konečně byli u cíle. Pěkný dům, dveře půl dřevěné, půl zasklené, s ozdobou železných mříží, chodba čistá, malovaná jako na faře parádní pokoj a potom schody. Bože, to byla spousta schodů. S počátku se mu zdálo, že je jich tolik, že se jich ani nedopočítají, ani jejich konce nedojdou. Ale dopočítali se a konce došli. A zase stáli u vysokých dveří, ale ty byly uzamčeny.

Eda se smutně podíval na Vojtu.

„Pozdě?“ ptaly se jeho oči.

„Zkusíme,“ odpovídaly Vojtovy.

A zkusili. Vojta stiskl bílý knoflík. Zazvonilo to. Tam někde za dveřmi se ozvaly kroky, těžké, pevné, takové jako tatíčkovy. Hned na to hlas: „Kdo je to?“

Eda se usmál. Ten hlas znal.

„My.“

„A kdo je to ‚my‘?“ Přitom se rozsvítilo ve dveřích malé kulaté okénko a hned se v něm objevilo veliké oko. To oko vypadalo sice velice divně, ale hoši je přec jen oba poznali! Bylo Václavovo.

Potom zarachotil za dveřmi řetízek, zaskřípěl klíč v zámku a dveře vrzly.

„A, nazdar, kluci, to jste vy? Ty, Edo, už taky?“

„Prosil jsem a tatíček mi dovolil.“

„No, tak tu budeme pohromadě tři. Však on se už Vojta s tebou podělí. Hezké je to od vás, že jste hned přišli k nám. No, tak jen pojďte dál, všecko nám povíte, co a jak je doma, a co zamýšlíte, a poradíme se.“

A to už seděli ve světnici. Pěkná byla, ale menší než u nich, jak hned ji ocenil Eda, zato však malovaná. A při zdi pod oknem byl stolek, nijak zvlášť parádní, jednoduchý, ale papíru na něm bylo až až. Na jedné straně dva štůsky dopisů, na druhé hromady novin. Eda zahlédl i dva nápisy: „Učitelské noviny“ a „Multum“. U toho druhého divného jména se zastavil. Zadloubalo mu mozkem: Co by tohleto mohlo znamenat? Líp se podíval! Pro pána boha! Jak je to tištěno! To nejsou písmena, tohle jsou šňůrky. Ne. Nemohl mlčet! „To je turečtina anebo čínština?“

Václav se rozesmál: „A ty jsi dobráček! Ne. To je těsnopis. To je zvláštní písmo, je zjednodušené, píšeš jím tak rychle, jako se povídá, neujde ti při něm ani hláska."

„Hm. A co znamená slovo „multum"?"

„To znamená „mnoho"! Ano. V málo listech a na málo řádcích je napsáno mnoho! Kdybys to psal obyčejným písmem, bylo by na to potřeba třikrát tolik místa! A ty jsi mi štika! Hned všecko vidí! A tak, do jakých škol?"

„A snad na reálku," mínil nato Vojta místo Eduarda. „Moc dobře maluje, dokonce ani erbům se už nevyhýbá." Vojta se usmíval, jak se líčka Edova naráz podbarvila a hned se omlouval, že to doma našel a že . . . nedořekl, Václav jen pohladil jeho mladou hlavu, a že to není hřích, naopak, že každá dobrá snaha je jen chvalitebná.

A potom si ještě mnoho vypravovali o domově, o tatínkovi, o mamince, o sestrách a bratrech i o jiných známých, ale to už byla s nimi i bratrova žena, všecka usměvavá, jež jim hned po dlouhé cestě něco uchystala v kuchyni na zub.

Na školu vzpomněli až druhý den zrána!

„Tak, hoši, nejbližší reálka je v Ječné ulici, a kdyby to tam nešlo..."

„A copak by nešlo?"

„Nu, leccos se stává!"

„Našemu Edovi? Nic se mu nestane! Tomu bude hračkou, pane, každá zkouška!"

„Může být. Je dobře. Já pro každý případ jen tohle povídám. Tak kdyby ne v Ječné, tak hned do Karlína."

A stiskl jim ruce a usmál se na ně. Jeho prvá věta sic Edou trochu zatřásla, ale jeho úsměv a pevný stisk ruky způsobil, že se mu hned zas vracela odvaha.

„Jenom hlavu vzhůru a všecko se poddá!"

Běželi do Ječné.

„Kam, hoši?" zastavil je na chodbě jakýsi pán, který měl divná, zvědavá, skoro myší očka.

„K zápisu!"

„Je pozdě! Už je škola plná, už nezbývá místa!"

A oba mládenci pohlédli na sebe. Mluvili očima. Jen poděkovali a už zas letěli!

„Kam?"
„Jak řekl Václav."
„Mhm. Do Karlína?"
„Do Karlína."
Mísilo se tam na chodbě studentů a studentíků větších a menších až běda! A tam proti rohu byly otevřeny jakési velké dveře a kolem se tiskla celá kupa hochů. Jakési řeči zaléhaly odtud.
Eda se už tuze neochmáral nikde. Zastavil prvého kol jdoucího hocha.
„Co je tam?"
„Hm. Zkouška."
Stačilo! Šup! Byl tam. Profesor dozkoušel právě jednoho hocha.
„Vy taky ke zkoušce?"
„Taky, pěkně prosím."
„Tak sem! Kdo byl Žižka?" a Eda nestačil povídat tak rychle, jak rychle tryskaly mu v hlavě myšlenky.
„Dobrá. A Přibyslav? Kdepak je Přibyslav. Hleďte, tam je mapa."
Eda jenom mrkl na zeď, kam mířila napřažená ruka pana profesora.
„To je Italie a ne země česká," rozdurděně Eda. „Tam není Přibyslav!"
„No, vida jinocha! A copak čeština? No, tahle zájmena? Kolik je jich druhů?"
A Eda už zase vesele na prstech počítá: „osobní ukazovací, tázací..."
„Výborně, junáku! Vidíte, hoši, co je to za ferinu! No, s tím jsme hotovi, ještě francouzština."
„Francouz...?" nedopověděl a jen kulil očka: „Ale, prosím pěkně!"
„No?"
„U nás francouzština se přec neučila..."
„Cóó? Jít do sekundy[1]) a nic z francouzštiny? To přec není možná!"
„Sekunda, sekunda? Co je to sekunda?"
Profesor Vomáčka se chutně rozesmál: „Přeci druhá třída!"
„Vždyť já chci do prvé, když je to reálka!"
„Do prvé? Pro pána, ale to je škoda! Pro druhou vám schází jenom francouzština! A do prvé třídy už není možná vás zapsat, milý hochu..."

[1]) druhá třída střední školy.

„Není? Proč?"

„Ano, proč, chlapečku! Je docela plná!"

Edovi se najednou zatočila hlava! Musel se přemáhat, co stačila síla! Venku čekal Vojta.

„No?"

„Mohl jsem do druhé!"

„Tak?"

„Ale francouzština."

„Tak jsi v prvé teda?"

„Ne."

„Proč?"

„Už je plná!"

„Zatracená zpráva! Co teď jenom ... co teď ... A co, když jsi už tu, je to vyprošené ... pojď do gymnasia! ... Možná že i latina ti bude jednou dobrá!"

A běželi znova zpět na Vinohrady a do gymnasia a hned k řediteli: jenom pozdravili.

„No? Hm, prima, prima ... ještě není plná, bylo by to možné ... Ovšem, je tu zkouška."

A Eda: „Prosím, já bych ..."

„Tak papír a pero a potom tam za rohem druhé dveře zleva."

„Prosím a děkuju." A už se tam hrnul jako velká voda.

Práce napsal skvěle, proto mu byla ústní zkouška prominuta a Eda Benešů se stal v ten den žákem gymnasia!

A běžela léta, jak už to v životě bývá.

Malý hoch vzrostl v zdatného jinocha. Jeho oko nebylo sklopené, ale hledělo jasně, otevřeně a odhodlaně do světa. Jeho rozumu už nestačila moudrost odměřovaná školou.

„Já bych myslel, že mravnost Husova a touha po ní u všech byla správná!"

„Myslel, nemyslel. Vy se máte učit a vy máte věřit, co se vám tu říká!" Katecheta Kocmích vztýčeným ukazovákem zavrtal do vzduchu tím směrem, kde byla Benešova hlava. Benešova očka zvonila otázkou: Tohle je divná věc, a ústa dodala v uvážlivém

klidu: „No, doktor Čipera[1]) to zas říká jinak! A doktor Flajšhans[2]) taky!“

„Ať říká kdo co chce! Co říkají, to platí pro ně. Ono se už cítí, že vás, abych tak řekl, „fraigaist“[3]) už posedá.

Katecheta Kocmích zas zavrtal svým prstem ve vzduchu a klenul nějak do vysoka štítkaté oblouky černého obočí.

Pravda, to už katecheta Kocmích nebyl na ústavě, ale třídní profesor latinář Hrdlička[4]), dbající přesně školních předpisů, dosud tu byl, když byla konána mimořádná porada. Ředitel Bernard, který seděl v čele dlouhého, zeleným suknem potaženého stolu, měl tvář staženou do hromady vrásek, že byla všecka jako zkoženělá. Jeho slova klepala do bubínků uší, jak hrášek na stěnu.

„Ano, musíme se o tom poraditi.“

„Věc je velmi jasná“, rozhodl Hrdlička. „Učeností nijak nevyniká a ve mravech to není nejlepší. Porušil předpisy a věnoval se drsné, hrubé hře.“

Profesor doktor Peroutka připomněl k tomu klidně: „Nu, záleží na tom, jaké slovo někdy volí učitel okamžitě pro určitou vlastnost žákovu? Já bych to o Benešovi řekl jinak. Tu mezi našimi městskými chlapečky je ovšem výrazný. Vypadá jako silák, jako statečný „syn země“, zdravý, silný, rovný. Někdy je ovšem strohý, ale nikdy není hrubý! Někdy je ovšem drsný, ale nikdy není tvrdý, spíše bych řekl, že je měkký a velmi citlivý!“

„Hm, pánové, netřeba se příti. Jde přec o jasnou věc. Beneš se provinil proti našim řádům. Je členem Slavie, tedy členem spolku a to nesmí býti. Studijní řád našich středních škol toho nedovoluje. O to jde: potrestat ho za provinění!“ Pan ředitel ťukl svým důkladným prstem jen do stolní desky.

„Vyloučit ho za to hned ze školy?“ Ozval se jeden hlas.

„Ne. Už tím neštěstím je dosti potrestán. Se zlomenou nohou si dlouho poleží. Proto navrhuji, abychom mu každý další trest, pánové, prominuli,“ odvětil druhý.

„Řekl bych, pánové, držme se, jako vždy, zlaté střední cesty. Ani to, ani ono. Každé provinění musí stihnouti trest, a to ne jenom přiro-

---

[1], [2], [4]) profesoři, kteří tehdy ve škole dnešního presidenta jako žáka vyučovali; [3]) svobodomyslnost.

zený trest, jako je v tomto případě to zlomení nohy, ale i trest školní. Já navrhuji snížiti mu známku z mravů."

Pan ředitel skončil. Bylo hlasování. Beneš musel dělat po nemoci zkoušky ze všeho, co za nemoci zanedbal, a kromě toho podle usnesení konference mu byla snížena i známka z mravů.

— —

Ale on si pro to moc nelámal hlavu. Více ho mrzelo, že musel zanechat své oblíbené hry. Než nebylo zbytí, a tak se věnoval dál studiu řečí a mudrosloví (filosofie) a jal se pokoušet, jestli by dovedl překládat knihy z francouzštiny do češtiny. Proč by nedovedl? Za zkoušku to stojí! Pocvičí se v řeči a přitom získá snad i nějaký groš pro další studium!

A povedlo se mu! Právě ty překlady vedly ho nakonec k novinářské práci, kterou vydělával si po maturitě, aby mohl studovati dále.

Masaryk, Drtina, Krejčí, Čáda, Jarník byli profesoři, kteří již na universitě ho vábili k sobě. Poslouchal je, myslel, ale nepřejímal vždy jejich myšlenek, jak byly řečeny. Každou sám promyslil a z každé vyvodil vždy nové otázky, jež si zodpovídal po svém a bez cizí pomoci.

Udivil se velmi, když rozvážný profesor Masaryk řekl mu rozhodně: „A příštího roku hezky do ciziny!"

„Jakže? Do ciziny? Nestačí nám snad naše universita?"

„Vám ne. Jenom jeďte. Teprve cizina vám otevře oči. A proč byste nejel? Umíte francouzsky, německy, anglicky, no tak, co vám schází?"

A Beneš naň upřel udiveně oči. Cožpak to nevidí?

Och, ne. Asi vidí. Kývá klidně hlavou: „Peníze? Příteli, na těch nezáleží! Vyděláte si je. Umíte překládat, máte ostré pero a zkoumavé oči. To vám velmi dobře stačí k živobytí."

„Ne. Vím to. Jenom si promluvte s pány redaktory. Zápis na Sorbonně (pařížské universitě) získáte bezplatně, snad i stipendium[1]) vám jedenkrát dají."

„Ne. Zkusím se opřít o své vlastní nohy."

„Výborně, příteli!"

„Tak kdy?"

„Hned příští rok."

---

[1]) podporu.

„Výborně, to mám rád. Uvážit, rozhodnout — a bez dlouhých řečí. Tak vám přeju na tu cestu hodně štěstí.“

— —

Bylo ho také potřebí!

Mladý student to zkusil velmi brzo.

„Pro Paříž musí mít člověk peníze. Odkud a jaké?“ Ani mu to nedalo mnoho přemýšlení. Vede k nim jediná cesta a to je práce! Je třeba navštívit novinářské redakce (vydavatelstva novin). Dohovořit se.

Zabočil zrovna do jedné.

Zaklepal. Jeho oči jenom přelétl nápis: „Jednejte stručně! — Čas jsou peníze“, a už se ozvalo: „Vstupte!“

Vešel.

Obrýlený redaktor jenom pozvedl oči od práce. Poznal příchozího: „Ach, vy? Vítám vás. Co vás k nám vede?“

A mladý student se jal vyprávět.

„Studovat v Paříži? Hm, to není špatné. Naopak myslím, velmi rozumné. Poslyšte, mladý člověče: máte-li dobré oči, potom to s tou prací projednáme vážně. Ale pamatujte: všeho si všimněte, ať našim čtenářům něco přinesete. No, uděláme z toho „Dojmy z Paříže“ a mohl byste je mít v listě jednou i dvakrát týdně. Ale poslyšte, vážné, dobré věci a všecko pořádně, nic polovičatě! Kdybyste měl něco jen tak „na polovic“, ušetřte si práce! To neuveřejníme. Tak. A honoráře? (odměny). No, ty u nás znáte. Budou-li vaše práce vskutku pěkné, a budou-li našim čtenářům doopravdy milé, no, tak odměnu zvýšíme. No? Dohodli jsme se?“

„Děkuji velice. Ano. Velmi dobře. Moje prvé práce dostanete do měsíce.“

Podali si ruce.

Mladý student vyšel.

„Vida, tak to půjde. Jestliže podchytnu ještě dvě redakce, tak mám vyhráno a budu zase stát pevně na své noze.“

Usmál se při posledních slovech. To pevně „na své noze“ mu zalahodilo. Opakoval si to. Ano, to je důležité, velice důležité: stát vždycky na své noze! A jak to ten redaktor povídal: všecko jen důkladně nic polovičatě! Hlavně dobré oči!

Ó, ty má! Ty má velmi dobré. Hlavně dovést se podívat na věci důkladně a nespoléhat na cizí názory. Mít o všem své názory a tvořit své samostatné úsudky a závěry, to je důležité.

Ano, tak, jak to chce profesor Masaryk: „Vyslechněte, prohlédněte, uvažujte a potom — sami suďte! Nevěřte pouze! Sami myslete!“

Ovšem. V té věci s ním docela souhlasí, ovšem v jiných otázkách má třebas názory jiné. Nepotřebuje vzorů vypůjčených, bude si vzorem sám. Ale jen si to řekl, už mu blesklo hlavou, že některé věci ten divný profesor promýšlí opravdu velmi zajímavě.

V ten čas se už večer kladl na Prahu. Šedavé šlojíře mlhy stoupaly měkounce nad Vltavou. Královský hrad byl zlatem zalit a jeho okna hleděla tak nějak teskně na město, jež pomalounku nořilo věže do divné měkké, houstnoucí šedě.

Poslední týden. Potom den, dva doma a potom — Paříž — maják osvěty, srdce vší země . . .

Kterak ho přijme? Jak ho uvítá? Dá mu to, o čem sní jeho srdce, či pohrobí sny mladého snílka, vyssaje jej zcela až do morku kostí tak, jako jiné mnohé, přemnohé?

Ne. Jej nestrhá, jej nepohrobí, jej nevyssaje. Jemu dá napít ze svého zřídla plnými doušky, jemu otevře všechny prameny vědy a krásy, jimi napojí jeho vyprahlé srdce.

Než se sem vrátí, rozkvete mu plně celá duše.

Musí! Ba musí!

Proč?

Protože chce!

A hádal dobře!

Paříž přijala jej jaksi radostně do své náruče. Nádherné boulevardy (hlavní ulice) jásaly tisícem světel. Rozlehlá stromořadí topila se v tekutém zlatě posledních listů. Nádherné budovy obrovskými výklady kývaly mu vstříc. Nesčetné ekvipáže (povozy tažené koňmi), elektrické dráhy, auta, povozy míhaly se prudce jízdní drahou na všechny strany. Tisíce lidí proudilo chodníky. Drobní prodavači jako jiskry míhali se mezi nimi, výkřiky o prodeji zboží plnily vzduch. Cidiči bot se skláněli nad nohama chodců. Jejich ruce, ozbrojené kartáči a utěrkami

Dr. Eduard Beneš na Podkarpatské Rusi; vítání v Užhorodě.

na botách chodců kouzlily své divy. Prodavači novin vykřikovali na chodce nejnovější zprávy, natřásajíce hrstí různých novin před jejich očima a ostrými nosy. Nosiči balíků, kufrů a zavazadel, důstojníci ve zlacených krojích, studenti s knihami pod paží, dělníci běžící odkudsi z práce, rozkošné dcerušky v prostých šatečkách, s náručí květin, které nabízely kolemjdoucím ke koupi, krásné dámy v bohatých robách (šatech), vážní pánové černě odění, vše se míhalo v úžasné směsici barev i vůní.

Ani se nemohl nadívat.

A ty kavárny! Mramorové plochy železných stolků jen se svítily. Pánů a dam okolo nich bylo jako včel okolo květů.

Život tu letěl tisícem proudů. Hřměl jako veliký, nekonečný mlýn, v kterém se nelze zastavit. To by byl konec. Utiskl by ho, stlačil, udusil. To věděl a cítil.

Tu bylo nutno stále a stále jít kupředu. A rozpomněl se: mít dobré oči!

Ano, prohlížel napřed jen povrch, jen aby viděl. Ale ani tu prvou chvíli nebylo možno zde zůstat jenom tak nahoře! Vzpomínky nedaly. To, co o těch věcech tu a tam četl už anebo slyšel, mu při tom běželo myslí.

Chrám Notre-Dame se čtyřmi čtyřhrannými, nahoře plochými věžemi viděl staletí... Viděl i velké děti matičky boží, modlitby malých, udupaných duší... a revoluci... Tehdy se změnil na chrám Rozumu... Paní tiskařová seděla na hlavním oltáři jako bohyně. Opilé davy kořily se jí a zdravily ji zpěvem a tancem. Pak ji vynesly. A přišel císař. Sám Napoleon před tváří lidu a za jásotu jeho se tu korunoval korunou králů. Muži republiky křičeli: „Sláva." Ba! Svět je divný!

Věž Eiffelova! Malý inženýr vytvořil kolos úžasné výšky. Lidé chodí okolo, lidé jsou nahoře. Všichni se diví, kochají krásou, chválí bez konce nádhernou Paříž... a nevědí o tom, že toto všechno stvořily cifry! Rozum a ruce! Bože, člověk je prapodivný tvor! Rozum a ruce a suché cifry a z toho všeho vyroste obraz úžasné krásy: pohled na Paříž, jež hoví si dole na březích Seiny a živé Marny, hlučí, řve a křičí, kypíc životem, který nekončí ani ve dne ani v noci a po staletí... Rozum a ruce a suché cifry...

Palais Royal (královský palác). Město v městě. Obchodní domy s látkami, šaty, prádlem, klobouky, smrtící zbraní i drahokamy, žářícími jasem, s neživým zlatem a živými květy . . .Skvostné jídelny s tisícem světel nádherných lustrů (lamp), jež září do dálky . . . Království franku[1]), kam nevejde nikdy ten, kdo je chudý . . . Nádherné město, v němž — není lidí a v kterém žijí, baví se, hýří — peněžní žoky, v němž v znoji a potu se věčně koupou chudí otroci ztrhaných očí.

A zase Louvre, nádherné sídlo francouzských králů, rozsáhlé sály, nádherné síně, malby a sochy . . . Murillo, Raphael, Veronese[2]) i jiní a jiní. Krása. A krása . . . Už mrtvá krása . . . poněvadž tady už dávno odumřel život, zrovna tak, jako v Dómě Invalidů, kde zůstaly jen stříbrné rakve a kamenné hrobky s popelem velkých a slavných mužů, kteří kdys žili v té plodné zemi . . . A tady velká železná brána . . . S ní hledí na tě obrovský nápis ze zlatých liter: „Chci, aby popel můj odpočíval na březích Seiny uprostřed francouzského národa, jejž jsem tak velice miloval“. A za tou branou nádherná rakev z temněrudého mramoru . . . Napoleon, veliký císař Francouzů, spí tu svůj věčný sen . . .

A od mrtvých k živým! Tuilerie. Nádherné zahrady, podobné sadům, široké stromořadí obrovských kaštanů klade svůj stín na dlouhé cesty . . . Docela vzadu rozsáhlá nádrž, z níž vysoko tryská mohutný pramen. Paprsky slunce zamířily v kapky . . . nádherná duha opásala obzor . . . voní z ní voda a září z ní slunce . . . Obrovské trávníky jsou posety květy . . . Tisíce živých se tady trousí a v pískových kolech si hrají děti. S laviček na ně s úsměvem na rtech pohlížejí starci . . . Tady je život! Zrovna tak, jako v Elysejských polích . . .

To vše prohlížel za těch prvých dní a na všem mohl nechat oči. A kromě toho prohlédl ještě mnoho jiných věcí . . .

Na Montmartre zajel lanovou drahou a rozhlédl se od bílého chrámu dolů do roviny . . . Jeho zrak i duch topil se téměř v nepřehledném, úžasně živém mraveništi domů . . . Rozlehlá náměstí, zelené parky, jež prokvetly nyní v podzimu zlatem, nekonečné ulice, jež byly napiaty jak podle šňůry, ležely před ním. Zlaté kopule závodily v kráse se štíhlostí věží . . . Uprostřed všeho mohutný žlutozeleněstříbrný pruh, toť řeka Seina, přes niž se klenou běloučké mosty . . . A na sta věží,

---

[1]) francouzský peníz; [2]) umělci — malíři, prvý rodem Španěl, dva druzí Italové.

štítů, komínů, sloupů, ulic a silnic, světelných bodů i různých pohyblivých předmětů míhá se tu krajem... i drobných teček, tož Pařížanů. Pařížský národ...

Toho si všímal pak při každém kroku. Poznal ho plně: čilý a hbitý a přemýšlivý. Má vybroušený vkus, jenž se koří kráse. A zase je žertovný, radostný, vtipný. Lid, neznající snad už bolestí, které prožíval sta a staletí, když se topil v krvi. A vedle něho cizí národové, kteří sem přišli z daleka odjinud: Rusové, Srbi, jiní Slované měkkých, průhledných, zasněných očí, pak tvrdí Němci, rozeklaných brad a rázovitých lícních kostí, které jim silně vystouply z tváří. A zas Angličané, klidní, rozšafní, vysokých čel a širokých tváří, s takovým podivným úsměvem, o kterém nelze říci, tají-li přátelství anebo výsměch. Všecky pozoroval a všecky studoval. Musel. Novinář musí se naučit všemu rozumět, neboť jenom potom dovede o všem psát správně a tak, aby to bavilo čtenáře. Té schopnosti on musí nabýti, aby se tu na studiích dovedl uživit několik let novinařením.

Na studia ovšem nezapomněl při svých prohlídkách. Nalezl brzo universitu, pařížskou Sorbonu, v městské čtvrti, nazvané „Quartir latin", nedaleko krásného Pantheonu, v němž spí svůj věčný sen největší umělci a učenci Francie. Chodil tam pilně. Také na ruskou universitu v Paříži se dal zapsat, aby se seznámil s tamními Rusy, a na universitu v Dijoně. Studiem italštiny a ruštiny doplňoval v ten čas své znalosti řečí.

A tak — velice brzo se stalo, ani nevěděl, jak to přišlo —, najednou nechodil po boullevardech a nevysedal v kavárnách. Nemohl, nebylo času!

Zato jeho světnička ve vysokém domě v rue (ulici) Tournefort svítívala svými okny denně i pozdě v noci do černé uliční tmy.

Náš student opravdu studoval a nemařil času. Co studoval? Všecko! Napřed románské jazyky (francouzštinu, italštinu), angličtinu, potom jazyky slovanské, konečně právní a politické vědy. I život studoval, pařížský život nutí ke studiím! A přitom? Živil se sám. Sto franků bylo potřeba v Paříži měsíčně na živobytí, i když žil sebe šetrněji! Sto franků! Ty nezískáš jen tak! Ne, ne! Franky se nerozdávají. Za ty je třeba velmi pracovat. Pracoval tedy. Psal do novin a časopisů, napřed do českých, potom i do francouzských, překládal povídky i učené knihy.

Ale pro vše to nikterak nebýval smuten. Měl rád pařížský život a

takový úžasně životný chvat! Byl ve svém živlu! Nebyl rozhýčkán a práce mu byla milá.

Musel se občas ze všeho toho bratru Vojtovi vyzpovídat!

Sedl a psal.

„Hlava mi jde kolem od spěchu a víru. Naučil jsem se tu dost slušně italsky a vůbec jsem tu za ty dva měsíce hodně získal. Chtěl jsem hodně psát, ale vidím, že jest lépe, když se omezím na nejmenší míru a využiji toho času co nejvíce pro sebe zde — nedovedeš si představit, jak zde se teprve může studovati. Kdo chce studovat dobře, důkladně, opravdově a přitom snadně, měl by jít sem. Blahořečím stále té hodině, kdy mne to napadlo. Udržím-li se překlady, zůstanu zde celá tři léta až do vojny. Musím ovšem pilně pracovati, nemám ani chvilku prázdnou. Je zde draho, žije se těžce a u nás platí honoráře (odměny spisovatelům za jejich práce) bídně. Myslím však, že to půjde, pro víc než rok jsem už zajištěn. Ale také bych to mohl jinak udělat. Nemusel bych studovat jenom angličtinu, francouzštinu a italštinu, ale mohl bych studovat řeči slovanské, zvláště ruštinu. Slýchám tu ruský hovor na ulici, vždyť mám byt uprostřed ruské kolonie (osady) a několik kroků od něho ruskou knihovnu. Chodím i na jejich universitu. Objevil jsem zde takové ohromné poklady v ruské knize, že svět užasne, až svobodná Rus zaplaví Evropu velikými plody svých duchů. Černiševský a Korolenko[1]) a jiní a jiní jsou takoví velikáni, že celé tucty francouzských spisovatelů je nevyváží. A u nás se neví nic, pranic... Teprve teď mohu seznat, jak jsme na tom bídně! V tomto druhém případě bych to dále zařídil takhle: odbyl bych vojnu, vykonal bych u nás zkoušky z jazyků románských, abych v každém případě mohl učit a pak bych šel do Ruska dokončit své vzdělání, toť se ví, že bych také neminul Berlín! A proč bych to všecko chtěl? Protože... žasnul bys, kdybys věděl, jak se zde dívají na Čechy — či vlastně nedívají — vůbec nikdo, ale vůbec nikdo nás nezná, o nás neví ničeho! A kdo nás zná, zná nás jenom s vysoka. Dívají se prostě na nás jako na nižší lidi! Celé dva měsíce jsem hledal nějakých známek, kde bych viděl, že jim je známo něco o nás, o našich knihách, o našich velikánech, umělcích, a nenašel jsem vůbec nic! Tak jsem se rozhodl, že budu Francii i Rusko informovat (poučovat) o lepších stránkách našich, budu psát (rozuměj: do jejich novin) o Macha-

[1]) ruští spisovatelé.

rovi, Nerudovi, Havlíčkovi atd., a tož Tě prosím, pošli mi všecky práce, co o nich máš. To bude jedna cesta! A druhá? Budu povzbuzovat všecky své mladé přátele: „Prchejme před prostředností! Prchejme před polovičatostí! Vybavme se z malichernosti, kterou celý náš život překypuje, vzepněme se výše, snažme se dospěti tam, kam nám ukazuje vysoká kultura (vzdělanost) světová a kam spějí naši sousedé na severu i západě. Nikdy se nesmíme zastavit! Dobře to povídal Tyrš: „Kde stanutí, tam smrt“ a na tu by bylo u nás příliš brzo!

Zapovídal jsem se, pravda? Ale aspoň vidíš, nač tady myslím! Ale také jiné věci mi napadají! Obyčejnější, prostější a přece taky velké váhy. Tak mě napadlo také, zrovna před Všemi Svatými — že bych si měl nějak slušně zařídit svůj pokoj — navštěvuje mě zde mnoho lidí, se kterými jsem se zde již seznámil a chci to mít k čemu. A tak na Všecky Svaté jsem celé dopoledne myl podlahu a nádobí, čistil a pral a dělal všechen pořádek. Mám tu nyní jako v zámku, jak v tom menším zámku, ale přece pěkně. Jen stěny mám holé, a kdybys chtěl, mohl bys mi příležitostně poslat některé ty hezké obrázky, jako máš ty, ty lacinější od Kočího[1]), jen několik, nejlacinější a nejvhodnější. Peníze vezmi u Vény. Nehodí-li se ti to, nechci Ti dělat nesnáz, ale můžeš-li, byl bych rád...“

A Eda dopsal. Už se ho zmocňovala únava. A bylo proč. Noc už hluboko pokročila a jasné hvězdy pevným pohledem hleděly do jeho bytu.

Je toho dost — zašeptal jenom. Svlékl se a rychle šel spat. „Spát budu muset dnes už zas kalupem! Ráno je brzy na krku a k práci je třeba vstávat!“

To byly jeho poslední myšlenky a potom skutečně bílá víčka zaklesla jeho oči.

Ještě neujasněně pociťoval, jako by mu olovnatěly údy, ruce i nohy, jako by se mu hlavou rozlévala jakási nevysvětlitelná, divná hmota, ve které se najednou utápějí všecky myšlenky. Potom už měl jenom nejasný dojem: pod ním se otevřela hluboká propast. Z ní však nedýchala hrůza. Naprosto nebudila strach. Docela ne, naopak. Bylo docela příjemné do ní zapadat, pomalu klesat...

Okamžik to cítil... a potom najednou nebylo nic, nic — a nic.

---

[1]) tehdejší pražský nakladatel, který vydával reprodukce (otisky) význačných uměleckých děl.

Naprosté zapomnění všeho všudy, úplná nemožnost jakéhokoliv myšlení mu zalila duši.

Ano! Nebylo docela nic.

Mladý český student, Eduard Beneš, unaven Paříží, důkladně spal.

Sbíral k nové práci veškery své síly.

— —

A sebral je. Dovedl to!

Vykonával poctivě a důkladně veškeru práci, jak si umínil. Rozvážně, řádně, přesně podle rozvrhu.

Ve Francii v Dijonu nevelký a nebohatý student, syn stejně nevelkého a zapomínaného národa, vykonal doktorské zkoušky. Uměl francouzsky, italsky, německy, anglicky, rusky, když se po letech vracel domů. Viděl Paříž, Londýn, Berlín, středika evropských věd a umění.

Byl věren svým plánům a heslům. Odjížděl z domova jako neznámý, drobný človíček, vracel se domů hotový, pevný člověk, který byl znám již mezi učenci velikých měst.

Jeho práce o Češích a Rakousku otevíraly oči Francouzům. Je to pohádka nebo skutečnost? Je skutečně uprostřed Evropy ještě stát, který chce zotročit svobodný národ? Je skutečně uprostřed Evropy malý nárůdek, který vší silou a veškerým snažením bije se s obrovskou větví Germánstva, aby jako svobodný a silný svým vlastním způsobem mohl žít? Či jsou to všecko jenom vymyšlené pohádky?

Nikoliv. Pohádky to nejsou. Je to veliká, neuvěřitelná skutečnost! Řadu století zakouší ten národ tíhu útisku, řadu století s nekonečnou námahou se brání, aby nebyl smazán s mapy Evropy, jako byli smazáni a ubiti jeho slovanští bratří v krajích pobaltských.

To je několik set let obranného boje!

Co to znamená?

To značí, že je to dnes národ reků a hrdinů, který má právo, aby o něm věděl svět.

„Sebevědomě promluvil ten mladý český doktor, nesmlouvavě a po právu, vždyť je též synem národa hrdinů“. — Napadlo leckomus z učených Francouzů, kteří spis četli a počali myslet na onen podivný národ.

— —

V těch časech mladý doktor už byl doma!

Byl doma. Jak potom kdysi toužíval, aby byl doma! Jak z dáli voněla rodná hrouda, jak často znovu a znovu se její obraz vetkával mocně do jeho snů.

Nyní tu byl. Tak jako kdysi chodil po měkkých mezích, tak jako kdysi zas znova vdechoval voňavý vzduch zelených palouků.

Tehdy byl vesel — a dnes? Jako by cítil na své duši nějakou těžkou, dusivou můru!

Nemohl se jí zbýt. Nezapudil jí vlhký vzduch modravých lesů, ani šepot olší a řeč potoků. Snad na hřbitově, nad matčiným rovem, kterou pohřbili tu v minulém roce, najde potěchu.

Šel na hřbitov, na její rov. Stál tiše u jejího kříže. Ve vzpomínkách upřel na ni svou mysl.

Co by as řekla?

Viděl ji rázem. Ruku složila na jeho hlavu a druhou stiskla maličko jeho — synovu bradu. Tvář mu malinko vzhůru pozvedla tak, aby mohla svůj pohled vnořit do jeho zraku. Nezeptala se na jeho bolest a jeho bědu! Jen se usmála a řekla tiše: „Nic, nic, můj hochu! Bolest přebolí a zase se ti usadí radost v dušičce v koutku. Snad tam již sedá právě v tu chvíli a v okamžiku se ti rozleje po celém nitru. Bolest a hrůza netrvá věky a nesmí dlouho užírat život dobrému hochovi. Jen počkej chvilku! Štěstí, radost, to je ovoce, které dozrává na štěpu Práce. Tomu uzrání je třeba času. Nespěchej, zdrž se okamžik, ve vhodnou chvíli pozvedneš ruku, dotkneš se plodu! Padne ti na dlaň, jestliže dozrál už svého času. Tak, tak, můj hochu!“

A ztichla slova a mladý doktor cítil mír v duši.

Ovšem, v tom je to. Nespokojenost plyne z přemíry spěchu. Plod práce zraje tiše, pomalu.

„Bylo by dobře jít se podívat zase na Prahu.“

— —

„Nazdar, příteli! No tak, do Prahy? Nastoupit místo? No, gratuluju.“

„Nastoupit místo?“

„Nevíte o tom? A to mě těší, že já vám podávám prvá tu zprávu. Ovšem, je to fakt[1])! Jste od patnáctého září ustanoven profesorem na

[1]) skutečnost.

obchodní akademii v Praze, máte učiti národnímu hospodářství. Vy mě nevěříte? Tak si to přečtěte, tadyhle to máte. Čtla jsem to zrovna, když jsem šla do vlaku."

Slečna Oličová mu podávala svou pěknou ručku a povídala už dál a dál o závod: „No, tak řekněte aspoň, člověče, pěkně děkuji. Já mu zvěstuji takové štěstí a on je jako dub! Nevydá hlásku."

A mladý doktor, opravdu jakoby udivením nemohl mluvit. Věru, náhodou nečetl ještě dnes vskutku noviny, kdyby byl četl, kdož ví, jestli by našel tu zprávu. Rubriku „jmenování" obvykle nečítal, třebas jinak se pídil zvlášť v poslední době dost pilně po místě.

„Ukažte mi, slečno, prosím, ať si přečtu."

„No, tady to máte, věčně nevěřící moderní Tomáši, jenom si to přečtěte, ať já se konečně dočkám zaslouženého díku!" Dala mu noviny. Jen zběžně a rychle je přelétl zrakem. Ano, řekla pravdu, ano, je to tady vskutku vytištěno černé na bílém v tomto sloupečku.

„Tak co?" zase slečna všecka usměvavá. „Mám napsat Haničce, ať chystá výbavu?"

Panu profesorovi jen čelem proběhl pěkný, rudý mráček: „Kterépak Haničce?"

„Cóó! Vy se mne ptáte, vy... vy... neznabohu!? No, to si nepřejte, až jí to napíši!"

„Slečno... ale, přece..."

„Ano! Ano! Ovšem! Roz—hodně! Napíši! Hleďme si na něho! On jenom uslyší, že má profesuru, už nezná Haničku!" Její očka přitom zářila úsměvem, jako by se v nich ukrylo pár set bujných šotků.

„Vždyť já nemám ještě přec tu profesuru!"

„Ne? Což jste to nečetl?"

„Četl. Ale v novinách jde třeba o chybu. A kdyby i nešlo..."

„Tak?"

„Je velmi těžko..."

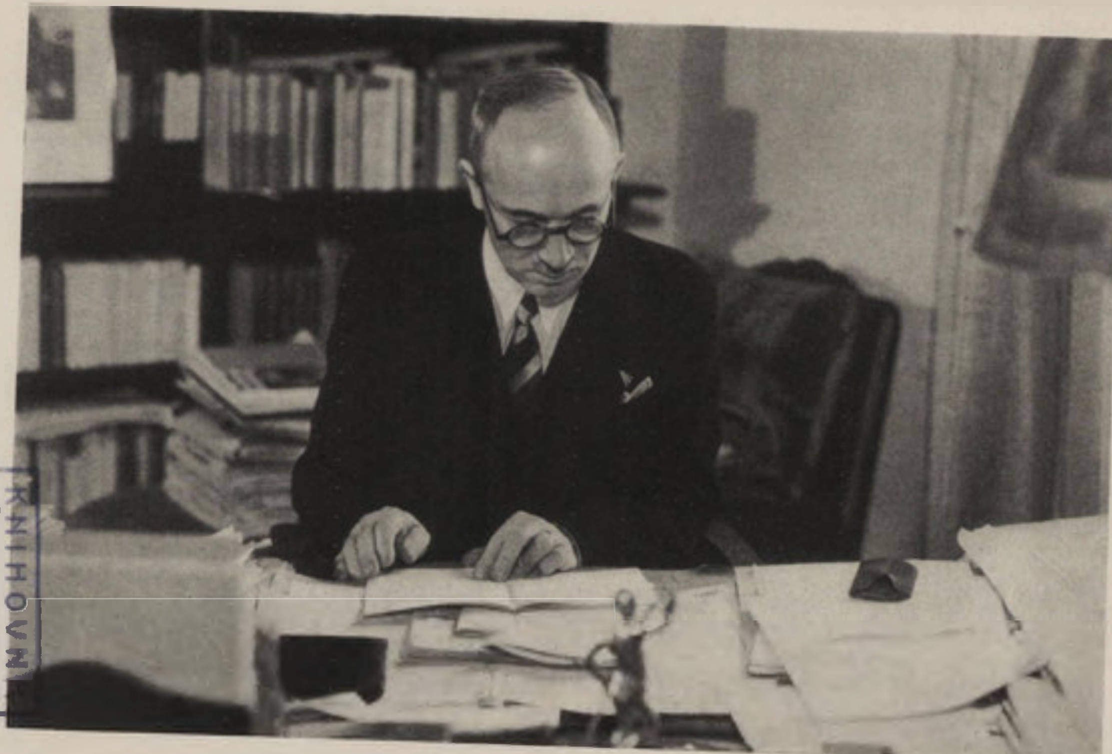
„...pozvat mne na svatbu! No, to jste dal všemu na hlavu korunu!"

„Ne, ale vždyť nevím..."

„Co?"

„Jestli by Hana..."

„Chtěla jít za Edu! Človíčku! Človíčku! No, konečně jednou potěším chuderku..."

President Dr. Eduard Beneš ve své pracovně.

„Slečno, snad opravdu...“

„No, ano, opravdu, vskutku jí to řeknu! Protože by jinak mohla uschnout věkem, než by se pan profesor rozkýval k slovu!“

„Ne!“

„Co? Jaké ne?“

„Nechci prostředníků. Já se zeptám v Praze a — je-li to pravda...“

„Potom začnu studovat, jak a co těm klukům budu na akademii vysvětlovat.“

„Ne! Tak hned přijedu.“

„Kam?“

„Navštívit Hanu.“

„A pak přijdete hned s ní k nám pozvat mě na svatbu!“

„Ovšem, že přijedu.“

„Dobrá. Ale jestli...“, podívala se naň hezky zpod obočí a zahrozila mu.

Nebylo potřeba! Byl věren slovu.

Vskutku v tomtéž roce, kdy získal druhý doktorát k svému jménu a dostal v Praze profesorské místo, zavedl v skromný byt i svou milou ženu, svou zlatou — Haničku, rozenou Vlčkovou.

To bylo v roce 1909.

Pět let přeletělo nad hlavami lidí... Pět let je nekonečně krátký okamžik v životě světů, ale pět let dlouhý čas v životě lidí. A přece: jednomu trvá bez konce, druhému jen jako by kmitl před ostře hledícím zrakem. Profesor doktor Beneš patřil mezi druhé z nich. Celých pět let mu vyplnila práce: vážná, těžká. Není lehké být učitelem, učencem a spisovatelem. A tím vším tou dobou doktor Beneš byl. Taková práce nedělá mozoly na dlaních, ale zdá se ti občas, že uštvává duši, vypíjí klid a odnáší spánek. Horké jsou noci bez spánku, plné těžkých, vážných myšlenek, jež musí projít mozkem i srdcem, aby se vtělily v knihu.

Za ten čas profesor Beneš napsal a promyslel tři: „Otázka národnostní“, „Stranictví“, „Studie o válce“. Bylo v nich mnoho, nač bylo potřebí myslet.

Co je to válka? Je oprávněná? Je spravedlivá? Je dovolená? Kdy? Kde? A komu? Je dvojí? Či jedna a jednostejná? Povznáší duši? Může

snad přinést i štěstí lidstvu? Či jenom ničí? A když tak, proč se potom lidé bijí? Protože není doposud v lidstvu bratrské lásky, podle své snahy jsou dvojí národové. Jedni opravdu touží po bratrství, než druzí chtějí ovládnout celý svět a býti pány, jimž jiný slouží... Může bratrství jít tak daleko, aby se člověk vzdal své svobody a dobrovolně se dal v otroctví? Ne! Není možné! A když mocnější mu to poručí? Potom musí užít práva obrany! Práva? Ne. Není právem, co je skutečně spíše povinností! Potom nelze říci, že žádná válka na světě nikdy nemá oprávnění. Když se národu sahá na jeho nejdražší statky, potom musí se národ jíti o ně bíti. Taková válka, byť byla hrozná tak jako všecky, je povinností.

Tak učil Beneš svými knihami své čtenáře mysliti tenkráte, když už byl profesorem české Karlovy university.

— —

To byl doktor Eduard Beneš za svých mladých let. Člověk, který ví, co chce. Člověk, který přesně myslí, když hledá cestu k vyhlédnutému cíli. Člověk, který tu cestu najde a když ji najde, dovede po ní s naprostou jistotou a s nezvratnou vůlí jít.

Takový člověk vždy dojde cíle. Dojde přesně tam, kam si umínil dojít. Proto doktor Beneš se dosud nikdy neminul cíle a nikdy se ho nemine!

V jeho srdci od mládí byla položena otázka, zdali jeho rodina nepochází ze starého zemanského rodu. Jeho bratr Vojta pomohl mu ji rozřešit: „Není šlechtictví rodu a krve, ale je šlechtictví duše a srdce. K tomu se může a musí propracovat každý člověk sám svou vlastní silou, svou vlastní prací a svou vlastní vůlí. I ty se k němu propracuješ, když budeš chtít."

Doktor Edvard Beneš chtěl — a dokázal to. Ano. On je dnes šlechticem ducha a srdce.

Šlechtici ducha a srdce jsou nejkrásnějšími květy na živé sněti národa. Oni neklamou, oni nezrazují pravdy. Naopak: oni zjistí, na které straně pravda je. Na tu jdou. Poznají nepřátele pravdy a s těmi vstoupí v boj. Bojují s nimi na život a na smrt, protože život bez pravdy není jim ničím.

Zvítězí! Musí zvítězit, protože: pravda na věky vítězí, i když na čas přemožena bývá...

Profesor Masaryk a doktor Beneš poznali pravdu. Dali se za ni v boj. Obětovali pro ni vše. Není jinak možno: oni zvítězí! Oni — a československý národ s nimi.

Divné to bylo, prapodivné! Doktor Amerling si tím byl té chvíle naprosto jist a ta jistota v nekonečné míře rozradostnila jeho srdce.

Působí radost čistého lidského srdce na mrtvé jeho okolí?

Těžko říci. Možná. Snad.

Alespoň se tak zdálo té chvíle, neboť dešť ustal. Mraky se roztrhaly a zlaté slunce zapadalo do rudých červánků tak krásně, jak už dávno ne.

A když zapadlo, vyplul na oblohu měsíc. Bledý, veliký, krásný. Pohádkově bledým světlem opředl celý kraj a jasným stříbrem zalil každičký stromeček v lese, který stál tichý, bez hnutí v nekonečné velebě.

Nic nerušilo ten velebný klid —

Až najednou! Zrušil ho člověk! Rakouský důstojník — doktor Amerling mohutným hlasem zabouřil do ticha slovy velkého Libušina proroctví:

— ne, dobrý národ český neskoná,
on hrůzy pekla šťastně překoná!

Usmál se. Blesklo mu hlavou: „Kdo za to ručí?“ Sám se ujistil hlasitým slovem: „Masaryk, Beneš!“

A les zašeptal též: „Masaryk, Beneš.“

6

V té době již doktor Beneš ujížděl k Hofu. I jeho hlava byla plna myšlenek. Předně musí oznámiti doktorovi Amerlingovi, co se s ním stalo. Nebylo možno psát přímo. Bylo nutno klamat rakouské úřady, aby hned spočátku nezvěděly příliš mnoho. Na lístek napsal několik slov: „Rodina L. jede na zotavenou do Švýcar a daří se jim dobře.“ Tak to bylo smluveno. Z toho doktor Amerling se dozví vše, co je třeba, aby věděl pro klid své duše.

Doktor Beneš se maličko pousmál vnitřní spokojeností. Je to dobře, když má člověk tak dobré a poctivé přátele. Takový doktor Amerling dá v sázku vše, aby prospěl dobré věci. A to ostatní také. V mozku mu kmitla vzpomínka. Bylo to letos (1915) o letnicích. Seděl ve své pracovně, když ostře zazvonil u dveří bytu zvonek. Šel sám otevřít. Za dveřmi stála paní Herbenová. Byl překvapen. Nečekal nikoho. Připravoval se tehdy také k cestě do Švýcar se zprávami z Čech k Masarykovi. Dělal poslední přípravy. A nyní toto. To není náhodná návštěva. To jde s určitým posláním. Snad s výstrahou. Jeho tvář asi nabyla značné vážnosti, protože v očích paní, jež stála již v otevřených dveřích, se zračilo zjevné napětí. „Stalo se něco?" otázal se hned na uvítanou. „Něco vám nesu, pane profesore. Muž není doma. Doktor Šantrůček a doktor Hálek poslali tuto malou sbírku po paní Hálkové s omluvou, že je to jen pro začátek a že s tím spěchali. Já pak to nesu hned." A otvírala kabelku a na stůl vysázela řadu bankovek.

„Proč? A nač?" Jeho otázky, pamatoval se dobře, byly velice strohé.

„Kdybyste, pane doktore, chtěl odjet, aby to bylo zde."

„A jak víte, paní, že bych chtěl odjet?" otázal se velice přísně.

„Domýšlela jsem se toho."

„Děkuji. Stvrzenku vám dát nemohu. Mohu dostat každou chvíli návštěvu, a vás, kdo ví, nesledoval-li sem nějaký tajný[1])."

„Vím, pane profesore, vím. Omluvte mne, že jsem vás vyrušila." A už byla ze dveří.

Ano, takoví krásní lidé. Přece jen je to veliká idea (myšlenka), která dovede nadchnout k tak veliké oběti a k činům, při nichž lidé sázejí všecko i svůj život na jednu kartu jako tito.

Tak myslel o svých přátelích, ale při tom ho ani nenapadlo, že činí totéž, ale v míře daleko větší, že sám té myšlence již obětoval také veškeren svůj majetek, své rodinné štěstí a snad i život. Ano, i on vsadil vše na jednu kartu.

Na to nemyslel. O tom neuvažoval, že už jej snad v Rakousku také hledají četníci, že i on je v tom okamžiku psancem bez domova a vlasti.

Jen ještě obraz doktora Kramáře a doktora Scheinera mu kmitl myslí. Co asi s nimi je? Jsou asi zatčeni a uvězněni a čekají soud. Proč?

---

[1]) policejní úředník.

Pro „protirakouské rejdy". Pro totéž, co podniká on. Pro myšlenku osvobození vlasti. Čeká je soud. Jaký bude? Zdá se, že lze si jeho výsledek vypočísti na pěti prstech. Jen aby se ničeho nezalekli, jen aby pevně věřili, že i jejich utrpení bude na prospěch vlasti.

A kdo přijde po nich? Kolik jich bude? Desítky? Sta? Tisíce?

Jde o svatý boj. Nezáleží na desítkách, na stech, ani na tisících, když jde o prospěch milionů.

Musí to být. Každá veliká myšlenka musí být vykoupena krví. Je to divné, ale je to.

Hlavní věc, když národ si odnese palmu vítězství.

Aby ji odnesl, musí být práce a oběť. Ani ta největší není dost velká.

Bylo to divné. Myslel o smutných okamžicích mnoha dobrých lidí a přece mu nebylo smutno. Jeho srdce bylo plno veliké víry.

Naši prostí lidé si vyprávějí, že z krvavých slz Matky — sedmibolestné vyrostl krásný kvítek rudé slzičky.

I krása se rodí z krve.

Musí to být. Není vyhnutí. Hlavní, aby se dosáhlo cíle — a toho jeho národ, jeho lid dosáhne. Jinak to není možno, protože — pravda vítězí. Tak to říká Masaryk a Masaryk má pravdu.

Ani nevěděl, jak dlouho jede. Ani netušil, že již projel málem polovinu Bavor.

Ano. Do vlakových oken nahlédla zdáli obrovská socha Schwanthalerovy Bavarie. To je už Mnichov. V pozadí nádherné hlavy alpských velikánů, jež mají již sněhové čepice. Okolo věže, kostely, paláce, řady domů.

Ba, ba. Mnichov. Kdyby měl čas, podíval by se znovu do síně slávy (Ruhmeshalle). Její starodorský chrámový sloh působí takovým zvláštním způsobem na duši, vlévá takový úžasný klid, prošel by zase jednou Glyptotéku, pokochal by se obrazy Corneliovými, sochami Thorwaldsenovými, Schadowovými, Danneckerovými, Canovovými, a bůhvíjakými ještě. Ani na Pinakotéku by nezapomněl, ani na královský palác bohatého florentského slohu. Ale kdož ví. „Inter arma silent Musae."[1]) Možná, že by ho ani tam nepustili, a možná též, že i kdyby ho tam pustili a kdyby to nakrásně procházel, neměl by z toho radosti, poněvadž jeho myšlenky byly by jinde.

[1]) Za války spí umění.

Ale vlastně nač o tom myslí. Osobní věci při pohybu dějin jsou malicherné.

To se již zase vlak dával do pohybu. Rozjížděl se dolů k jihu. Projede těmi nádhernými horami, zastaví se ve Friedrichshavenu na nádherném jezeře Bodamském. Jemu ovšem ta zastávka nepřinese krásných zážitků. Dojede tam v noci a v noci zas pojede dál. Totiž jestli pojede! Při té myšlence se doktor Beneš jaksi jízlivě ušklíbl. Skoro se na sebe zazlobil. Vlastně by zasloužil, aby ho chytili. Jet do ciziny za takovým úkolem, jaký si vytkl, s pasem tak nedbale vypraveným, jako má on, je skoro trestuhodná lehkomyslnost. Však mu to jistě také profesor Masaryk řekne, jestli se k němu dostane!

Hm... trestuhodná! Trestuhodná lehkomyslnost by to byla, kdyby byl měl možnost si to opatřit a neopatřil si to. Ale toho tu nebylo. On už nemohl. Už po něm pásli. Tak co? Jel s tím, co měl. A dojede! Pustí ho! Vyhraje, jako dosud vyhrál v životě vše, a hrál už všelijaké hry, opravdu odvážné. Nikdy v životě se nezklamal a nezklame. Proč? Co podniká, je dosažitelné. Snad těžce a při obrovském úsilí, ale je. Je potřeba jenom znát své poslání a provádět je. On je zná a provádí, a tak to půjde! Musí to jít. Cesty zpět není. Vedla by k šibenici pro zradu. Nesmí se tedy dívat zpět — ale vpřed! Ten nápad duši rozjásal. Už se mu tlačilo v mysl tisíce myšlenek a plánů — ale: než o nich mohl přemýšlet — byli ve Friedrichshavenu.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Hranice států. Zde německý bodák, tam švýcarská svoboda. Prohlídka pasů. Prohlídka zavazadel. Prohlídka lístků. Osobní prohlídka.

Prohlídka stíhala prohlídku. Úředníci byli velmi důkladní.

Doktor Beneš měl co dělat, aby zakryl své obavy. Ale přemohl se. Jeho tvář dostala masku, která zůstala nehybná, ať se v jeho duši dělo cokoliv. Ovšem. Takové to musí být. „Audaces fortuna iuvat“[1]), říká latinské přísloví a má pravdu, ano, aspoň někdy má pravdu. Ano, třebas v takovém případě, v jakém se on octl teď. Cestující stáli v řadě za sebou, po obou stranách hlídáni řadami četníků a vojáků. Po dvou, po třech byli vpouštěni do místností, v nichž se prohlídky konaly.

Čekání na prohlídky bylo nekonečné a vydražďovalo. Prohlížející

[1]) Asi jako naše „Odvážnému štěstí přeje“.

úředníci museli si s prohlíženými zrovna hrát. Ale nehráli si. Poznal to, když přišla řada na něj. Snad se jim zdál obzvláště podezřelý ten neveliký člověk s malým kufříčkem, který jen tak, jako by na výlet jede za hranice cizího státu. Věnovali prohlídce jeho zavazadla i jeho šatu velmi bedlivou pozornost. Omakávali pečlivě každý předmět, který vylovili z jeho kufříčku. Prohlíželi jej nejinak, než jako by ještě nikdy neviděli takového zázraku. A stejnou pozornost věnovali i šatu i prádlu, jež měl na sobě. Nestačilo jim, že mu prohlédli všechny kapsy a každou drobnost, kterou měl v nich, pečlivě i hmatem prohlíželi i každý záhyb, zvláště tam, kde stýkala se látka s podšívkou.

Jejich ústa přetékala přitom tisícem otázek. Byl to skutečný křížový výslech, docela takový, jakým soudcové zkoumají ledví zločinců, pozorujíce velmi bedlivě nejen slova odpovědí, ale i chování vyslýchaného a každé hnutí tváře vyšetřovancovy, aby poznali, neskrývá-li se za některým slovem úskok nebo lež.

Doktor Beneš byl však obrněn proti všemu. Odpovídal velmi stručně, ale jadrně, v jeho tváři se nepohnul ani sval, i když některý dotaz vyzníval skutečně dotěrně.

Bylo to několik krušných hodin, které tu prožil, ale prožil je. Jeho bohorovný klid je přemohl. Vrátili mu jeho věci, orazítkovali jeho papíry.

Bylo mu nevýslovně radostno, když opouštěl konečně protivnou místnost, plnou dotěrných zvědavců.

Byl by si skoro zazpíval. Ale jeho ukázněnost ovládla stejně nával radosti jako prve dovedla ovládat a krotit chvilkovou zlost a hněv, který v něm vznikal při některých jejich nemístných vtipech a úsměšcích. Ani teď se nehnul ani sval v jeho kamenné tváři. Jen slušný pozdrav a odcházel.

Bylo pět hodin ráno, když vstupoval na parník, který ho převezl po klidném jezeře na švýcarskou stranu a bylo šest, kdy konečně jako svobodný člověk vystupoval ve švýcarském Rohrschachu.

Slunečko už začínalo vykukovat nad východní hradbou hor. Bylo usměvavé, radostné jako jeho duše, v níž se usazoval šťastný, blažený klid člověka, který prošel osidly nástrah a ocitl se na bezpečné půdě.

Ano, nyní již dojede. Hbitý rychlík jej doveze na místo určení, kde se sejde se svými, kde se ujme práce, těžké, zodpovědné práce o záchranu svého národa a ujařmené vlasti.

Jen ještě jedno učiní. Uklidní svou ženu, která teď také prožívala jistě děsné chvíle napětí, jak dojede. Toho napětí jí musí zbavit. Ze Svatého Havla jí pošle smluvený telegram. Ať také ona aspoň na okamžik svobodně vydechne. — Aspoň na okamžik.

Ta slova ho poněkud rozrušila. Cítil, jaký těžký úkol přisoudil i jí, ženě, která mu darovala všecek svůj život, která po léta byla mu věrnou družkou a pomocnicí v každé jeho práci, která svým pěkným, drobným písmem opisovala jeho práce, která chodila po knihovnách, a po jeho přání vypisovala úryvky z vědeckých děl, aby mu připravila materiál (látku) pro jeho další dílo, která pečovala o jeho pohodlí, klid a duševní svěžest, jež jest podmínkou, bez jejíhož splnění není možna vědecká a tvůrčí práce.

To vše mu dala. Nedbala svých přání a tuh. Pro něho zapřela celé své lidské já. Žila jeho snahami a jeho touhami.

A co jí za to dal a připravil on?

Rozchod. Pravda, slíbil, že jejich odluka potrvá dva roky, že potom přijde jako vítěz s ratolestí míru a vše ji nahradí.

Učiní to? Dovede to? Kdož ví! Nikdo. Ne. On to ví. Ví to jistě. Ano, před dvěma hodinami to ještě nevěděl, ale teď to již ví. Ze Svatého Havla jí to napíše. Je možno sice, že to ve dvou letech nebude, že se v čase přepočítal, ale bude to. To ví teď jistě.

Ovšem. Ovšem. Za dva roky, snad za tři, snad za čtyři.

Ale co jí dává pro nynější čas? Co jí připravuje pro nejbližší dny?

Ústrky, útisk, vězení.

Ta tři slova si opakoval. Každá jejich slabika mu drásala srdce. Působilo mu to vědomí přímo fysickou (tělesnou) bolest, ale nedbal. Zaťal zuby a řekl si pevně: „Musí to být! Veliké cíle žádají veliké oběti. Dáme je. Dávají je jiní, dáme je i my. Nebude to nic zvláštního."

Ostatně, ona je statečná žena. Ví to, a přece se s ním loučila s úsměvem na rtech. Odmítla rozluku, kterou jí nabízel, aby ji uchránil ústrků a útisků se strany rakouských úřadů.

Jak to tehdy řekla?

„Neseš oběť vlasti. Vím to a uznávám to. Já mám také právo jí přinésti oběť. Jestliže budou chtít, ať mne pronásledují. Ty se o tom dozvíš, povíš to tam, kde patří, a snad to také prospěje naší dobré, společné věci. O rozluce nebudeme mluvit."

V Černínském paláci dne 18. prosince 1935 v poledne: Předseda vlády Dr. Milan Hodža ohlásil nově zvolenému presidentu republiky Dr. Benešovi výsledek presidentské volby.

Tak nějak to řekla. Její každé slovo vlévalo mu v jeho duši mír.

„Veliká žena je vzácný dar života.“ Zašeptal si sám pro sebe a přitom z jeho srdce odpadl všecek stesk.

Dojeli právě do Svatého Havla. Podal tam na poště svůj telegram a jeli zas dál.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Švýcarský rychlík letěl k jihozápadu. Okénkem nakukovaly do něho překrásné krajinné obrázky, sytě zelené louky v údolích bystrých modrozelených řek, postříkané tečkami žlutočervených kravek i bílých ovcí střídaly se s obrázky horských velikánů, jejichž příkré stěny končily oslnivě bílými hroty, které se pevně vbodávaly do modra nebes. Serpentinové horské stezky a zase drobné chyše horalů se svými širokými střechami jako by přilepeny byly na skalách. Hnědý, dřevěný kříž zasmušile hleděl v údolí. A nyní tunel. Tma, v níž prokmitalo sem tam výstražné světélko. Úžasné dílo lidského mozku a rukou. Malebné město s domky rozházenými po stráních a v údolích mezi horskými velikány po březích bublavé říčky jako by se smálo do světa. Tu zase v klínu hor převalovalo své jasně modré vlny krásné jezero od břehu k břehu.

Projížděli Lucern, malebně rozložený při výtoku Reussy. Jezero Čtyřkantonské jako by mu vyprávělo nádherné zkazky ze zašlých dob. Velebné homole Rigi a Pilatu bílými vršky prosekávající nebe hleděly vážně do středu města, odkud k nim vzhlížel Lucernský lev. Umírající lev. Obrovské zvíře tesané v pískovci s bolestnou jiskrou prchajícího života v oku. Ulomený hrot kopí mu vězí mezi žebry. Památník na 800 vojáků švýcarské gardy, kteří v Paříži padli 1792, když hájili nešťastného krále před zlobou rozzuřeného lidu. Neubránili ho. Nemohli. Bojovali za myšlenku, která se vyžila.

On jde také bojovat... Jeho bratři také... Budou muset vzít zbraně do ruky, aby svrhli se šíje nenáviděné jho.

Svrhnou je jako je svrhl vydrážděný francouzský lid? Nebo podlehnou jako oněch osm set? Bude i nad jejich mrtvými těly stát jednou „umírající lev“, tak jako onen, s jiskrou smutku v oku?

Ne. Bojují za lepší věc než oněch osm set! Bojují za utištěný lid, za ubitý národ. Padnou-li, nad jejich mrtvými těly zasvítí hvězda vítězství jejich živé a zdravé myšlenky!

Ne. Nad jejich hrobem nebude stát „umírající lev", bude tu lev plný síly, života a odvahy, vítězný lev.

A národ, celý národ, samostatný, zbavený pout, bude se klanět jejich oběti.

Bude to tak?

Bude. Ale než tomu tak bude, je nutno vykonat obrovské dílo.

I jemu je přidělen veliký podíl.

Odtrhl oči od krásných obrázků v okně.

Začít se musí ovšem tím, že se otevrou oči cizině: Francii, Anglii, Rusku, Italii, Americe a všem. To bude dělat on, jako to dnes dělá Masaryk, Sychrava a ti ostatní.

Jak?

Vylíčením pravdy. Nahé pravdy, takové, jaká je a jakou cizina nezná. Cizina musí poznat, že Maďaři a rakouští Němci nejsou bohatýři, ale otrokáři, kteří dodnes nepochopili, že i jiný národ kromě nich má duši.

Doktor Beneš dal svému myšlení přesný směr.

Vyňal svůj zápisník a drobnou tužku a poznamenal v něm „Národ v okovech". Podtrhl ta tři slova a potom myslel, myslel a myslel. Jen občas napsal pod onen nápis dalších několik slov. Byly to zajímavé záznamy. „Oslavy rakouských úspěchů". „Rakouský teror[1]) ve školách", „18. srpen", „Jak se chová lid", „Germanisace[2]) v Čechách", „Před bankrotem[3]) v Rakousku".

Potom se opět a opět zamýšlel i z okna se občas zahleděl a zase upíral oči na bílou stránku svého zápisníčku. Ale ani ty pohledy z okna, ani ty pohledy do zápisníku mu nic nedávaly. Myslel při nich na něco docela jiného. Hlavou mu kmitaly prarozmanité cifry a data. Nebyly naprosto náhodné. Doktor Beneš téměř násilím si je v mysli vybavoval. Byly to podrobnosti o zasedání důvěrných a korunních rad ve Vídni, jež zvěděl prostřednictvím básníka Machara, který tam žil, nebo od doktora Matuše nebo Hlaváče aneb Maštálky.

Doktorovi Benešovi se v mysli přesně vybavily napřed podoby těch lidí a potom jako by znovu slyšel jejich řeč.

Bylo mu, jako by měl jim všem v poděkování stisknouti ruku za jejich zprávy, neboť právě uveřejněním jich pod oněmi titulky v cizozemských novinách začne svou práci.

---

[1]) násilí; [2]) poněmčování; [3]) úpadek.

Je velmi dobře, že jsou všecky přesné, do poslední litery správné a že čtenáři čas od času se budou přesvědčovat, že ani v jednom bodě nelhaly. To znamená mnoho. To znamená důvěru. A důvěra je nejcennější statek při takovém podniku, do jakého se dávají.

Doktor Beneš se usmíval, když pod jednotlivé titulky zapisoval jednotlivá data. Užasne Francie a celý svět, až zví, že po jediném roce války v Rakousku obíhá místo předválečných dvou miliard papírových peněz již dneska čtrnáct miliard! Užasnou všichni, až zvědí, jak malou důvěru má k válečným půjčkám rakouským sám rakouský ministr financí Engel a jiné a jiné.

A to vše si nyní doktor Beneš řadil ve své mysli a stručnými poznámkami znamenal ve svůj zápisník.

Ještě jedenkrát přehlédl všecky své poznámky. Pokýval hlavou: „Ano, je to tak. Doslova tak." Byl s nimi spokojen.

Potom okamžik jako by zrakem zabloudil do prázdna. Zdálo se, že tam cosi neústupně sleduje. Ano, sledoval předivo svých myšlenek. Příčinu a účel stavěl za sebe, a ukazovalo se, že těch příčin a těch účelů je celá řada a že z nich roste řádný řetězec. Dospěl posledního závěru. Jeho oči se vrátily z neznáma do skutečného světa, opřel je na bílý list, na němž pod tužkou, již vedla jeho ruka, začly se v odstavec kupiti řádky: „A kamkoli se ohlédneme, není v Rakousku místečka, není instance[1]), není úřadu, jež by byly opravdu rakouské. Nejsou dokonce už rakouskými ani rakouští Němci — ti byli a jsou zejména dnes naprostými hrobaři říše i dynastie.[2]) Ti sní jen o spojení s Pruskem a věří, že budoucnost ta přijde. Oficielní[3]) kruhy vládní se sice kroutí v hrozném objetí pruském, ale pomoci již není. Rakousko stojí nad svým hrobem, nad svojí ruinou.[4]) V tomto státě není jediného poctivého člověka, jenž by si přál další jeho existenci.[5]) Všechno je tu zchátralé a prohnilé až do morku kosti, všechno naveskrz je prožráno velezradou, násilím, podvody, šalbou, nenávistí a jedem. Už z těchto vnitřních důvodů stát tento dlouho trvat nemůže."

Dopsal. Ještě jednou přehlédl řádky. „Je to tak," řekl si pevně, „a bude to pro ten článek výborný závěr."

Zasunul tužku do ouška zápisníku a ten uschoval do kapsy.

Povstal. Narovnal si dlouhým sezením utuhlé údy. Přišlo mu po-

---

[1]) úřad; [2]) vladařský rod; [3]) úřední; [4]) zbořenina; [5]) trvání.

hlédnout z okna. „Pro pána Boha! Vždyť já už budu skoro na místě.“ Bylo to skutečně tak.

Vlak pomalu se blížil k městu. Zapadající slunce ozlacovalo nádherné v pozadí stojící hřebeny švýcarské Jury, stejně jako v dáli ledem a sněhem se třpytící vrcholy nejvyšší horské skupiny alpské Montblanc. Hladina krásného jezera pod posledním dotekem zapadajícího slunce hrála již jen zlatem a krví. Utíkající z ní proudy široké Rhony mísily zlato ostrou zelení svých vln. Řada člunů na jezeře prosekla večerní, jasně průhledný vzduch a široký parník vážným pohybem rozčeřil vlny.

Prvé paláce a letohrady ovroubily pobřeží. Teď se již objevily na obzoru docela jasně dvě křivolace lomené čáry, to byly obrysy domovních střech a maličko vlevo stranou obrovské, všemu vévodící kopule. To byla nádherná románská katedrála Sv. Petra.

Nebylo ani nejmenší pochybnosti, vlak dojížděl. Dojížděl do Ženevy, pro ten čas cíle jeho cesty. —

7

Vlak zastavil na obrovském nádraží. Postavy nosičů zavazadel kmitaly se okolo vozů. Dvířka vozů se otevírala. Cestující vystupovali.

„Ženeva,“ ohlašovali průvodčí. „Ženeva“ ohlašoval i nádražní nápis.

Také doktor Beneš v gumovém plášti a s batohem přes pevné rameno vystoupil. Rozhlédl se. Bylo tu lidí jako naseto a chvat a spěch! Div, že lidé do sebe nevráželi. Jenom těch neviděl, jež si přál viděti! „Své“ lidi! Snad nedostali telegram, snad je něco zašlo a oni se zdrželi. Bývá to tak: chystáš se vykročit z domu a tu jde člověk, který ti vkládá do rukou nevyhnutelně nutnou práci! Nezbývá, než se vrátiti, vykonati ji, odevzdati ji znovu poslovi, abychom si cestu uvolnili.

Doktor Beneš to věděl a proto nepodlehl rozčilení. No, ano: nemohli přijít, nepřišli. Ví, kde bydlí, půjde za nimi.

Vykročil, ale neudělal ani dvou pořádných kroků. Kde se vzali, tu se vzali, byli tu.

„Vítám vás."

Ta dvě slova, vyslovená nejdražší řečí, byla plna laskavé upřímnosti. Bylo velmi těžko najít přiléhavý děkovný pozdrav. Doktor Beneš ho nehledal. Byl také „svůj", rázovitý člověk jako onen, který ho těmi slovy v cizině vítal, profesor Masaryk. Nemohl jinak: na upřímnost nelze jinak, než upřímností, a ta nikdy nehledá krásné formičky. Nehledala jich ani dnes. Sotvaže zalila celou Benešovu duši měkkým a oddaným přátelstvím, rozzářila se jeho tvář, čímsi jako synovskou láskou zahořely jeho oči a rty řekly jenom „já taky."

Potom se stiskly dvě poctivé pravice.

„Doktora Sychravu znáte. Tady je. Ten mi tak trochu tajemničí."

„Jeden člověk už ani tady na to nestačí."

„Toť se ví."

„Odpočiňte si po cestě a potom si povíme všecko, co nás tíží."

„Jenom se po cestě trochu umyji, jinak jsem svěží. Docela jsem si již málem připravil i článek pro vás," řekl doktoru Sychravovi.

„Neřekl jsem to?" usmál se profesor Masaryk, „vidíte, to je Beneš."

„Však to tak má i být," mínil Sychrava.

Skutečně. Jenom se umyl, převlékl a trochu maličko pojedl.

„Mafie tedy?"

„Je pevná. Doktor Šámal rozumí výborně takovým věcem a — nebojí se."

„Je dobře. Doufám, že není snad ukvapený."

„Naprosto ne. Vždyť ho znáte. Je po léta předsedou Ústřední Matice Školské. Tam získal velkou zkušenost."

„A ostatní členové?"

„Je jich dost a všichni jsou, myslím, spolehliví. Jak posel?"

„Došel a je dobrý."

„No tak, mají tam také ještě několik takových. Budou se sem dostávat ledajak. Nejvíc jako by tu měli obstarat důležité nákupy strojů a tak, obchodníky nejspíš pustí přes hranici. No, a co tady?"

„Najdeme taky spolehlivé lidi, ale pozor: jsou tu i šejdíři, špiclové,[1]) kteří se dali od Rakouska zaplatit. Hlídají tu každý náš krok. Jistě už vědí

---

[1]) placení vyzvědači.

o vás všecko velmi dobře! A kdyby mohli, hned by vás vydali Rakousku!"

„Získali by si veliké zásluhy o staré soustátí!"[1])

„Možná. Pravda, ale naše ideje[2]) by na to doplatily. To nesmí být, tak pozor."

„Budeme ostražití."

„Musíme být. Máme před sebou veliké úkoly. Každý pracovník, je-li schopný, je velmi vítán. Už také některé mám! Tu Sychrava, Štefánik v Paříži. To je výborný chlapec, ale někdy trochu prudký. Ale jinak je to chlapec, aby ho pohledal; udělá pro svůj mateřský jazyk, věřte mi, pomyšlení! Uvede vás v Paříži do společnosti. Má tam veliké známosti. A jiní jsou tu ještě taky. Někteří výborní, někteří horší, někteří dokonce, nevím, jestli ze strachu před Rakouskem nebo proč, nám docela škodí. Ale to všechno poznáte brzy. Budeme muset se tu dohodnouti o práci."

„To je jednoduché, jako na lodi: kapitán, kormidelník, strojmistr a vojáci. Na lodi naší revoluce to bude taky tak," vmísil se do řeči Sychrava, „kapitán — Masaryk, kormidelník Beneš, strojmistr Štefánik a vojáci my všichni ostatní."

„Ne tak, příteli. Maličko jinak; vojáci budeme všichni, ten kapitán, kormidelník a strojmistr se vyvolí vůlí vojáků."

„Snad ani tak ne. Je-li už loď, musí býti ti tři, aby se postarali o vojáky, a až tady budou vojáci, tak budou ti tři mezi nimi. Ale to jsme se zapovídali! A zatím máme jiné věci na starosti, než takové prázdné dohady. Oč jde!? O mnoho práce: po prvé; seznámit lid všech národů, Francouze, Angličany, Rusy, Italy, Američany s tím, kdo jsme a co chceme, proč jdeme proti Rakousku, ač nám říkají „Rakušané". Proč to děláme otevřeně my v cizině a proč mlčí naši bratři, kteří jsou doma; po druhé: vysvětlit to státníkům a učencům všech států Dohody[1]) a získat je pro svůj zájem, podněcovat odboj doma; vyvolat branný odboj všech Čechů v cizině. Těžiště celého boje bude ovšem v cizině. To bude mnoho práce a mnoho cest, příteli!"

„Všecko uděláme! To seznamování ciziny s námi a to vysvětlování, proč naši doma mlčí, vyložím už v tom článku, snad zítra nebo po-

---

[1]) míněno bývalé soustátí rakousko-uherské; [2]) vznešené myšlenky a touhy;
[3]) míněna Anglie, Francie a Rusko.

zítří vám ho, pane doktore, dám," povídal Beneš doktoru Sychravovi.

„Hlavní věc, abychom to všecko dělali všude stejně a jednotně, aby bylo vidět, že chceme všichni totéž," mínil profesor Masaryk.

„Ovšem. Musíme udělat nějaký zahraniční komitét."[1])

„Nejlépe Národní radu se sídlem v Paříži a ta to potom povede."

„Tak, co by se vám, z těch prací nejlépe hodilo? Co by vám nejlépe přiléhalo aspoň pro prvý čas?"

„Propagace (uvádění ve známost) našich cílů a snah."

„Dobře. Tu ve Švýcarech pracuje v tom směru tady doktor Sychrava. Necháme mu to zakrátko docela. On to tu zastane. Vy s tím musíte do Francie a já do Anglie, snad i Italie, v Rusku už k tomu máme Durycha a Pavlů. Snad to obstarají. Kdyby ne, pomůžeme jim. Po Americe s tím obchází váš bratr Vojta. Dělá to výborně. Dokonce shání tam pro naše cíle i peníze. To je nezaplatitelná energie[2]), kterou vyvinuje!"

„A copak Štefánik?"

„Ten už utváří vojsko. Říká, že nestačí noviny a povídání o tom, co bylo. Tady že musí být čin. Pořádný. Takový, že nad ním užasne celý svět! Něco takového jako byl ve středovku ten husita, který se zastavil až u Baltského moře! A to prý si troufá, to prý dokáže. V Rusku už prý na to přišli, tam prý už tvoří legie, ale on je chce stvořit i ve Francii, v Anglii a třebas i v Americe! A nejen jako nějaké záškodnické tlupy, ale jako pořádně uspořádané vojsko, jednotně vedené, ukázněné, které půjde proti císařským[3]) na bojiště a ukáže Dohodě, co dovede!"

„Jenom jestli to dokáže..."

„Dokáže. Je nabit silnou vůlí a houževnatostí. Divím se někdy, kde se bere ta síla v jeho chorém těle."

„On je churav?"

„Ano, a těžce, ale nedbá a jenom si zpívá: ‚A keď s koňa spadnem, šablenka zazvoní!'"

„Ano. Musíme mít teď takové lidi."

„Máme je a budeme je mít."

„Ale k věci. Jak si, příteli, tu svou novou práci představujete?"

---

[1]) společná rada; [2]) práce, pracovní výkonnost;
[3]) míněno vojsko císaře německého a rakousko-uherského.

„Jak? Jednoduše. Už jsme to v podstatě řekli. Napřed si zajistíme dobré zpravodajské spojení s Prahou. Potom se dáme na výboj do Francie. Novinami, knihou i osobně se musíme dostat stejně do nejmenší chaloupky, jako do Elysejského paláce.“[1])

„Ale to nebude, příteli, snadné.“

„To vím, ale v novinách mám už známé z dob studií. Mezi učenci jste doma zase vy. A potom jste se zmínil, že Štefánik tam zná také řadu lidí.“

Profesor Masaryk se jenom usmál: „Dobře jste řekl, že tam taky nejste cizinec!“

„Ne, vy tam musíte na čas také. Tam potřebujeme na slovo vzatého učence.“

„Dobře, ale na Elysejské pole si zajdeme oba.“

„Jak chcete. Potom přijde Anglie. Myslím, že tam to půjde hůř.“

„Proč?“

„Angličan je s Němcem příbuzný. Má něco společné krve. A to je pravda: stejná krev se nezapře, i když je jí jenom kapička.“

„No, vždycky, příteli, taky ne. A potom jde o to, s čím na ně půjdeme. Celý svět musí poznat, že nepotřebujeme jen my jej, ale že potřeje také on nás. Rozumíte? On nás! Ne: prosím vás, vy nám pomozte! To, prosím, nikdy ne! Naopak: poslyšte, my vám pomůžeme! Chcete? Tak. A když se neozve odpor, tak už to udělat!“

„Pane profesore, vy myslíte, že my maličtí... Tak skoro se mi to zdá někdy až směšné!“

„Sychravo, poslyšte, nezlobte! Nic není na světě směšného, třebas jsou některé věci podivné anebo někdy i žertovné. Na Valašsku v horách u nás, víte, mají hádanku: „Je to malúčké, je to čerňúčké a velkú kládú to pohne. Co to je?“

„Malúčké... černúčké... velkú kládú pohne?“

„Nevím. Poddám se.“

„Blecha. Když může blecha pohnout člověkem, proč by nemohl Čech zahýbat světem?“

„Dobrá. Tak zahýbe.“

„Aspoň my se o to, myslím, přičiníme!“

Tři páry očí se do sebe zadívaly a usmály. To usmání bylo jako přátelské pohlazení. Potom se tři pravice vzájemně stiskly. Nebylo přitom

---

[1]) palác francouzské vlády.

President Dr. Eduard Beneš skládá slib na ústavu.

řečeno nic — a přece byl v tom velký slib. Byla to přísaha souručenství na život a na smrt.

Scházeli-li se přátelé, rozcházeli se bratři.

Byla noc. Tma sedla do kraje a únava cesty konečně zmohla jeho údy: „Chci se hned zítra dát do práce."

„A proto chcete teď už jít spat. Děláte dobře. My půjdeme také. Ostatně v zásadě jsme si řekli všecko, co bylo nutné. Nazdar! dobře spěte!"

„Vy také."

Přátelé vyšli z pavilonu ženevských sadů „Eaux vives". Stiskli si pevně pravice. Té chvíle silně pršelo. Jim to nevadilo. Zahalili se do svých plášťů a s hlavami plnými tvůrčích myšlenek šli ke svým hotelům. Doktor Beneš kráčel k pensionu Girod-Favre, 39, chemin de la Roserai[1]), kde měl již najatý byt.

— —

A potom nastala skutečně práce všem. Těžká, perná, odpovědná.

Již druhého dne odevzdal doktor Beneš příteli Sychravovi slíbený článek.

Třetí den na to odjížděl Masaryk do Londýna.

Za deset dnů zorganisoval doktor Beneš veškeru práci ve Švýcarsku. V Bernu hovořil s italským profesorem Moriondim, v Neuchatelu se zástupcem ruského vyslance Bibikovem, v Lausane se zástupcem ruské tiskové kanceláře Svatkovským. Všem vysvětloval, co chce národ český.

Potom odevzdal práci ve Švýcarech úplně doktoru Sychravovi a 16. září jel již na Paříž.

Tam teprve mu nastala důkladná práce. Psal do novin, psal knihy, psal česky, francouzsky, anglicky, italsky, rusky. Psal každou řečí, kterou to bylo potřeba.

Beneš chodil, mluvil, jednal, jezdil. Byl doma v Paříži, v Londýně, v Římě. Všude znali toho nevelikého člověka s pevným a jiskrným zrakem, pohotového v slově, schopného okamžité rozhodného činu. Divili se mu. Byl jako nezmar. Snad kdybyste mu i hlavu utrhli, tak zas mu hned naroste! Ano, jej nezmaříte, on tu bude zas, ne-li dnes, jistě zítra.

---

[1]) jméno ulice („U růžového sadu").

A zase slyšíte: „Nepřicházíme do Francie prositi Evropu, aby nás nenechala rozdrtiti pode jhem pangermánským (všeněmeckým) — Přicházíme, abychom ukázali svými skutky, svým chováním, svou minulostí, jaké byly naše tradice (snahy), jaké byly naše boje a jaké jsou naše nynější tužby. Pochopte konečně svůj zájem, pochopte zájem Evropy, pochopte zájem lidstva! Zničte Rakousko-Uhersko!"

Nebylo pro něho rozdílu noci a dne.

Nebylo pro něho utrpení, jež by ho zlomilo. Došla ho zpráva o zatčení jeho paní a jejím utrpení v žaláři.

Stiskl hlavu do dlaní. Zaťal zuby do rtů, div, že z nich nevytryskla krev — a potom si rozhodně řekl: „Musí to být. Je nutné trpět a pokračovat."

Ano, práce, práce a práce. To bylo jediné, proč žil. Muselo to tak být. Svobody nenabývá člověk a národ pohodlím. Svobody nabývá člověk i národ prací a utrpením.

Proto práce, práce a práce!

Ale přece měla výsledek!

„Je to pravda!" říkali najednou Francouzové, Angličané, Italové, Rusové, „je to pravda!" opakoval lid v Americe. „Jenom si jich všech všimněte. Jsou to opravdu zajímaví lidé! Úžasně houževnatí. To nejsou profesoři, jimž se lidé smějí, že dovedou zapomenout nos mezi očima, to jsou profesoři, kteří dovedou nemožné učinit možným! A jsou takoví všichni, nejen ti dva, ale všichni Češi a Slováci, kteří tudy prošli: Pavlů, Písecký, Štefánik, Sychrava a kdož ví, jak se všichni jmenují. I ti ostatní! Všichni! Ti legionáři! Zdálo se napřed, že si tu chce kdosi jenom zahrávat s čímsi, ale ne! Dnes je už vidět, že je to velice vážné. Oni pracují jako nezmaři a bojují jako lvi. Oni nevědí, co je to bázeň! Zdá se, že jim vůbec nezáleží na živobytí. A ta jejich kázeň! Není třeba slova rozkazu, jim stačí pohled! Opravdu, lidé, kteří si zaslouží úcty. A historii (dějiny) mají také, ó ano, a jsou to stránky, nad nimiž se člověk velice vážně zamyslí. Asi i oni o nich mysleli a mnoho se z nich naučili! Ovšem, jejich „Zničte Rakousko-Uhersko!" je velmi odvážlivé volání. Jestliže k tomu zničení dojde, což se oni, počtem slabí, udrží v tom moři okolního němectví?"

„Ó, ano. Udrží! A jak se udrží. Bude to úžasný klín, vražený mezi Germány. Klín, který je rozdvojí a — rozdvojené udrží."

„Myslíte?“ A rozšafný Clemenceau, francouzský premiér;[1]) upřel oči na profesora Denise.[2])

„Nemyslím. Já to vím. Je mi to tak jasné, jako na dlani. Jenom jediné nemohu pochopit...“

„Co je to?“

„Proč se dohodové vlády nemohou rozhodnout, aby jejich dobrovolnická vojska vřadily do svých armád jako samostatné bojové jednotky!“

„Proč? Já zas nemohu pochopit, jak mohou býti tímto právě někteří Francouzi udiveni. Vždyť jsou to přece cizinci! To je marné. U nás ve Francii jsou cizinci. Co, když nás ten kousek fronty zradí a opustí?“

„Potom budou Němci zrovna tak brzo v Paříži, jako když z fronty utekou naše barevná vojska z kolonií!“[3])

„Jak by ta utekla?“

„Jednoduše. Nohy na ramena a je to.“

„Ale vždyť ti jsou naši! Proč by utíkali?“

„Protože na těchto bojích mají daleko méně zájmu, než Čechoslováci.“

„Ale proč?“

„Němec a Francouz jsou jim stejně bílí. Já tvrdím: to stačí! Naproti tomu: Čechoslovák vidí v Prušákovi vraha své samostatnosti a v Dohodě své přátele. Proto je ochoten krví svou Dohodě pomáhati. Chce stíhati vraha své svobody.“

Clemenceau se zamyslel. To byly ovšem velmi pádné důvody a měly svůj přirozený spád. Prošel se pokojem a zastavil se:

„Poslyšte, příteli. Snad je v tom kus pravdy. Ale je to třeba dobře promysliti, a teprve potom o tom rozhodnouti!“

Denis se usmíval: „Až Paříž rozstřílejí bomby tlusté Berty!“[4])

---

[1]) předseda vlády;

[2]) francouzský dějepisec, upřímný přítel našeho národa, který napsal dvě veliké dějepisné knihy o našem národě, totiž „Čechy po Bílé hoře“ a „Konec samostatnosti české“;

[3]) osady francouzské v mimoevropských zemědílech;

[4]) tak nazývali Francouzové největší německé dělo, které v době bojů u Verdunu odtud střílelo až na Paříž.

Clemenceau zvedl hlavu: „No. To se mýlíte. Spíš než se nadáte, padne rozhodnutí."

„Jen bude-li kladné, prospěje Francii!" a profesor Denis odcházel ze dveří.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A bylo.

Benešovi i Štefánikovi, stejně jako Masarykovi radostně zasvítily oči, když je po prvé viděli. Byli to 16. prosince 1917.

Francouzská vláda povolila zřízení československé armády, udělila Národní radě v Paříži nejvyšší moc nad československým vojskem, jehož vedení převzal jenerál Janin.

„První veliký krok je tedy učiněn. Máme vlastní vojsko a jsme samostatní spojenci Dohody!"

„Je to veliká věc, opravdu, příteli, ale čekají nás ještě věci větší!"

„Větší?"

„Ovšem, větší. Teď nutno dokázat, že to vojsko bude nejen na papíře — i ve skutečnosti..."

„Už je, je, příteli, jeho prvé vlaky přijedou za chvíli."

„Vím, ale je třeba, aby dokázalo Francouzům, co umí!"

„O to se nestarej! Já ti řeknu, že naši přátelé budou otevírat údivem oči a k volání slávy jim nestačí ústa!"

„Je toho potřebí, abychom dosáhli armády ještě v Italii a v Anglii. Jenom když se celý svět důkladně přesvědčí o naší síle, vyhrajeme svůj svatý boj. Osamostatní nás, jen když uvidí, že je možno spolehnouti se dobře na nás vždycky a ve všem. Jistě by nestáli o spojence slabé a nespolehlivé!"

„Však my též nikdy nebudeme slabí a nespolehliví. O tom se přesvědčí nejenom Francie i celý široširý svět! Jenom u nás doma kdyby se též trochu pohnuli kupředu. Potřebujeme i této opory!"

„Nic se neobávej! Dobře se hýbají! Květnový projev českých spisovatelů byl veliký krok. Mistru Jiráskovi ho nezapomenu, dokud budu živ a hned nato projev všech českých poslanců! Pane, já jsem si jist, že z něho bylo pánům ve Vídni jak se patří horko! Nemysli, že císař Karel jen tak 2. července propouštěl Kramáře, Rašína, Zamazala, Červinku a všecky ostatní k smrti odsouzené znova na svobodu. To jsou velké věci! Všech užijme ke svému prospěchu. A není jim

konec! Tu jsme na začátku! Tu přijdou i další, dobře to sleduji a, jak jenom možno, na vše ukazuji! Jdeme pomalu, jen krok za krokem kupředu, ale zato postupujeme pevně, jistě a nezadržitelně. To je veliká věc!“

Bylo to pravda, šlo to jen krok za krokem, ale šlo to stále a nesmlouvavě dopředu. Ovšem žádalo to: práci, práci, práci všech dobrých Čechů, nových Božích bojovníků!

Ovšem bylo nutno dobývati Říma a Londýna a pak Ameriky: ne krví, železem, ale přesvědčivostí a hloubkou ideí (zásad).

Beneš byl na místě. Věděl si všudy rady.

Vouzières a Terrone, Soča, Doso Alto, Zborov, Bachmač, Sibiř[1]), to byly činy, kterých Beneš žádal po národním vojsku a kterými ono dokázalo světu, že se zasloužilo o celou dohodu.

A Beneš byl šťasten, když přečetl depeši, kterou Lloyd George poslal v září 1918 jeho učiteli: „Váš národ prokázal neocenitelnou službu Rusku a spojencům v jejich boji za osvobození světa od despotismu (bezohledné vlády). My toho nikdy nezapomeneme!“

„Jsme na dobré cestě, ale nesmíme teď propást ani chvilky!“

A nepropásli jí. Beneš byl stále na stráži, měl oči všude, kde se něco dělo. Paříž, Londýn, Řím i Ženeva byla města, v nichž se objevoval vždy v pravý okamžik. Pro sebe nežil, žil jenom národu zrovna tak, jako všichni ti jeho dobří přátelé, vyštvaní z vlasti a obdivovaní cizinou.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A potom přišel památný říjen 1918.

Dni letěly jak o závod a události se jen předbíhaly! Zprávy tak jako rakety praskaly ve vzduchu a oslňovaly.

Doktora Beneše rozjařovaly, ale uvésti z míry a oslepit ho nedovedly!

Počátek října: Francouzi a Angličané vyhánějí Němce ze severních francouzských úseků — dobrá.

— Tisza v Sarajevě hrozí Srbům, že se nechtějí prohlásit pro uherský stát: „My zahyneme, ale předem zničíme vás, na to máme ještě síly dosti!“ — Beneš čte a jen se usmívá: „Chlapci, už nemáte!“

— Vojenské velitelství německé naléhá, aby nabídka míru byla bez

[1]) bojiště, na nichž se vyznamenaly československé legie.

odkladu podána. Jenerál Ludendorff ohlašuje, že armáda nemůže čekati ani 48 hodin. — „To je opravdu po vojensku!“

— Rakousko, Německo, Turecko skutečně žádá presidenta Wilsona o mír. „Chvála pánu Bohu, že tam v této chvíli máme Masaryka!“ Zašeptal si Beneš jen významně v duchu.

— President Wilson odpovídá Němcům, že o příměří nemůže být řeči, dokud jediný německý voják stojí na půdě francouzské a italské a dokud německé ponorky potápějí na mořích neněmecké lodi, ano, dokonce i bezbranné čluny! Odpovídá také na rakouskou nabídku: „Národům Rakousko-Uherska, jejichž místo mezi národy přejeme si viděti chráněno a zajištěno, má býti zaručena nejsvobodnější možnost k autonomnímu (samostatnému) vývoji. Od té doby, co byla tato věta napsána a před kongresem (sněmem) Spojených států vyslovena, vláda Spojených států uznala, že mezi Čechoslováky a říší Německou, jakož i Rakousko-uherskou je stav válečný, že Československá národní rada je de facto (ve skutečnosti) válčící vláda, která je vybavena náležitou autoritou (mocí) říditi vojenské i politické (státní) věci Čechoslováků. Uznala také nejdalekosáhlejší měrou spravedlnost národních snah u Jihoslovanů o svobodu. President je tedy nucen trvati na tom, že oni, a nikoli on mají býti soudci nad tím, která akce (podnik) na straně vlády rakousko-uherské uspokojí aspirace (naděje, přání) a mínění národů o jejich právech a o určení jejich jakožto členů rodiny národů.“

Doktor Beneš dočtl a prudce povstal. Hlavou mu zavířila vichřice myšlenek a nápadů.

Jeho oči se vytřeštily. To byla obrovská slova hrozného dosahu. To byl meč, jímž bylo možno pozutínat hlavy i tisícihlavé sani!

Prošel se pokojem, aby urovnal své myšlení. Potom řekl sice jen pro sebe, ale velmi výrazně: „Pane profesore, držel jste se za mořem velmi znamenitě.“ Toto jeho uznání platilo jeho staršímu příteli, profesoru Masarykovi, který té chvíle podle vzájemné jejich dohody pracoval v Americe. Profesor Beneš si při tom radostně zamnul ruce. A hned nato mu zavířilo hlavou: „Co teď? Ano. Co teď? Co zde? V Evropě? Ujasněme si jen, co může tato nota (zpráva) vyvolat za skutky ve vládě rakouské. Rakousko tone. To je jasné. „Tonoucí se chytá stébla“, je staré přísloví a je pravdivé. To bude dělat i rakouský císař, když toto přišlo. Ano! Na to je chytrý dost: jistě nabídne honem domácím Če-

chům samostatnost v rámci rakouské říše. Pravda: Staněk, Fiedler, Hruban a Tusar vyslovili před dvěma dny císaři své požadavky: 1. bezodkladné dosazení národní vlády české, 2. účastenství na mírovém sjezdu, 3. přeložení všech českých pluků z maďarského a německého území do jejich vlasti — a on je též přijme, vyžádav si od nich prohlášení, že za to Češi setrvají v rámci říše rakouské! A potom? — Je po řeči! Po samostatnosti! Ne, to nesmí být, to se nestane! To oni neudělají! Nesmí! Beneš teď velmi prudce chodil pokojem. Jeho myšlenky se dotýkaly sebe jako zrnko zrnka na tkanici růžence: „Ano, neudělali by to, kdyby včas věděli, co se děje tu, ale jestli nevědí...potom... Ne, ne! To nesmí být! Tomu se musí předejít! A kdo tomu předejde? Třebas i on — Beneš sám!"

Sedl a jal se psát:

„Paříž 14. října 1918.

Československá národní rada v Paříži, uznaná již za prozatímní vládu československou, bere z vůle národa a vojska do svých rukou řízení politických osudů zemí československých. Presidentem této prozatímní vlády jest zvolen prof. Dr. T. G. Masaryk, ministrem zahraničních záležitostí prof. Dr. Edvard Beneš, ministrem války Dr. Milan Rost. Štefánik. Vyslancem čekoslovenské vlády u anglické vlády v Londýně ustanovuje se Dr. St. Osuský, u vlády francouzské v Paříži Dr. Lev Sychrava, u vlády italské v Římě Dr. Lev Borský, u vlády americké ve Washingtonu Dr. K. Pergler, u ruské vlády Dr. Bohdan Pavlů. Vyslanci u ostatních států budou jmenováni později."

Psal, psal, škrtal, opravoval. Konečně byl s přesným zněním prohlášení hotov. Stanul na prahu kanceláře, aby zavolal písaře: „Na stroji opsat hned pro vlády všech dohodových států, pro všechny velké noviny francouzské, anglické, italské, americké, pro všechny naše pracovníky v těchto státech i ve vlasti doma. Těm se to dodá zvláštním poslem, kterého chci vidět. Hned! Masarykovi a Štefánikovi napíši sám. A to je všecko. Do práce hned! Dneska to bez výhrady musí ven!"

Vzali to, čtli. Jejich oči se boulily, jako by chtěly vypadnouti z důlků. Jejich rozradostněné duše se třásly v prochvělých slovech, jež rty vykřikly: „Ovšem! To bude dnes!"

Psací stroje se rozehrály. Jejich klapky prudkým klepotem sázely slova na běloučký papír prudce, rozhodně i divoce, jako by cítily úžas-

nou radost, která ze srdcí písařů jako by se šířila veškerým vzduchem.

Bylo pozdě v noci, když prozatímní ministr zahraničních věcí a člen prozatímní vlády zemí československých doktor Beneš podepsal poslední akt.

„Hotovo! Císaři Karle! Šachmat!“

8

Doktor Beneš měl pravdu. Rakouský císař byl šachmat![1]) Ještě jednou se ze široka důkladně rozmáchl. 16. října 1918 vydal svůj poslední manifest (slavnostní prohlášení). „Svým věrným národům rakouským“. Sliboval jim všecko možné, docela tak, jak si to doktor Beneš ve svých myšlenkách představoval: i úplnou samostatnost v rámci staré říše rakousko-uherské.

Ale jeho rozmach byl již jen plácnutím do vody. „Věrní národové“ nevěřili již císaři věrolomného rodu.

Národní výbor v Praze odpověděl 19. října 1918 velice vážně: „Česká otázka přestala býti otázkou vnitřní úpravy Rakousko-Uherska, stala se otázkou mezinárodní a se všemi otázkami světovými společně bude řešena. Ona nemůže býti také řešena bez souhlasu a dorozumění i s onou mezinárodně uznanou částí národa, která se nachází mimo hranice české. Národní výbor má za svou povinnost jménem veškerého českého lidu znovu prohlásiti, že není pro nás jiného řešení otázky české, nežli naprostá státní samostatnost a neodvislost vlastí Československých...“

To se stalo v Praze den potom, kdy profesor Masaryk v Americe ve Washingtoně uveřejnil své slavnostní prohlášení československé nezávisloti a nárys ústavy nové demokratické republiky.

A když doktor Beneš to i to byl přečtl, jen ruce si zamnul a v jasných očích mu zaplály jiskry: „Vítězství je naše. Přijde každou chvíli.“

---

[1]) prohrál svou hru.

President Dr. Eduard Beneš se zástupci vlády a zákonodárných sborů. V prvé řadě Jan Malypetr, Dr. Eduard Beneš, Dr. Milan Hodža, Dr. Fr. Soukup; v druhé řadě ministr vnitra Dr. V. Černý a ministr národní obrany Fr. Machník.

Jeho přítel Denis jen pokýval hlavou: „A všichni konečně budete si moci volně oddechnouti a odpočinouti."

„Jaký odpočinek, když nás všude čeká na tisíce prací!"

„Prací?

„Ale ovšem. Napřed na mírové konferenci si vybojovati patřičnou hranici, potom si stát doma správně usměrniti, potom se domluviti s bratry Jugoslávci, Rumuny, Poláky o rozumné, správné, vlídné spolupráci, urovnat neshody se svými sousedy, navázat dokonalé přátelství s vámi, s Italii, s Anglií, najít okolnosti, za nichž bude možno vdechnout ducha míru všem státům Evropy..."

„To chcete všecko vy?"

„To dokážeme my!"

„Zdá se, že přeháníte trošičku, příteli..."

„Ne, svobodný národ vysoké mravnosti vykoná skutečně obrovskou práci."

„Dej vám Pán Bůh štěstí!"

„Štěstí? Ne. Klid a rozum. To nám docela postačí."

Beneš stál rozkročen proti svému hostu a na jeho tvářích sídlil klid a mír a z jeho očí hledělo jasné vědomí všeho, co nutno podniknout dále. Ano, to nebyl voják, to byl vojevůdce, který své bojovníky za právo a spravedlnost vede s naprostou jistotou ke konečnému vítěznému cíli.

9

Doktor Beneš byl muž slova a činu. Co řekl, snažil se vždy splnit. I tentokrát.

Byl konec října 1918. Po všech koutech Československých vlastí ozýval se jásot všeho lidu. Vzduch byl pln národních písní a jásavých národních barev bílé, rudé a modré.

Vývěsky manifestu Rašínova k národu volaly na lid se všech rohů: „Nezklameš očekávání celého kulturního (vzdělaného) světa, který se

žehnáním na rtech vzpomíná Tvých slavných dějin, jež vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti a v Sibiři.... Zachovejž štít čistý jako jej zachovalo Tvé národní vojsko: Československé legie!... Naši osvoboditelé Masaryk a Wilson nesmějí býti zklamáni ve svém přesvědčení, že dobyli svobody lidu, který dovede sám sobě vládnouti..."

Tisíce očí proletovalo srdečné řádky, tisíce srdcí nadšeně bušilo nad nimi, tisíce rtů opakovalo velebně přísahu: „Nezklamu nikdy!"

A zase radost nekonečná zaplavovala česká a slovenská srdce a jásot naplňoval všecek vzduch.

To bylo v Praze, to bylo i po všech českých a slovenských městech, městečkách a vsích.

Ani mezi Čechy i Slováky v cizině, kteří se o tom dozvěděli, to nebylo jiné.

I jejich srdce zaplavila nekonečně měkká vlna jemného citu — lásky k osvobozené vlasti, která tak dlouho trpěla tvrdou porobou a nadvládou a bezohledné cizincovy pěsti.

Nebylo jinak ani v duši doktora Beneše. I jeho srdce překypovalo šťastným vědomím, že jeho národu nastává nový, radostnější život, k jehož uskutečnění i on přispěl svou hřivnou.

Ale doktor Beneš neměl jen citlivé srdce. Měl také bystrou, kritickou hlavu. Jeho rozum byl ostrý jako břitva. Jeho mozek snad nepotřeboval odpočinku.

Té chvíle ujížděl k Ženevě. Měl tam již zase důležitou schůzi. Po prvé po několika letech se sejdou pracovníci zahraničního odboje se zástupci a vůdci domácí revoluce proti Rakousku, které sem vede doktor Kramář.

Bude nutno vydati počet z veškeré práce. To nebylo těžké, protože nebylo nutno ničeho tajit. Veškeré jednání všech bylo čestné a vedeno jediným cílem: prospěchem vlasti.

Ale jiné jednání bude obtížnější: jednání o tom, jak bude nutno jednati dále. Samostatnost tu aspoň prozatím je, ale stát a jeho vládu i její způsob je nutno vybudovat. Doktor Beneš věděl, že názory na to se různí. Většina žádá si republiku, ale jsou lidé, kteří mluví i o království.

To všecko bude nutno urovnat, dojednat, aby cizina věděla, že národ je jednotný a není rozdvojen.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Měl pravdu, že o všem myslel, alespoň mohl hned po stisku pravic na uvítanou začít rozvíjet všechny své plány.

Učinil to. Jeho řeč plynula jako rozmarná řeka a oči svítily společnou radostí všech.

Končil svůj výklad o zahraniční práci: „Takové bylo tedy jednání nás, kteří jsme byli za hranicemi. Teď víte o nás vše, jako my víme o vás, co jste protrpěli. Konali jsme všichni dobrou práci a máme důvod radovat se z vítězství. Ale to nestačí. Musíme se teď poradit, co si počneme dál."

„Co dál? To je snad jasné."

„Ano. Je. Na oko i jednoduché, ale dorozumění je potřebné. Prve jste pracovali vy tam, my zde, každý na svou pěst. Teď musíme mít jediné vedení, jedinou vládu."

„Ovšem. Vytvoříme ji společně."

„Ano. A ujasníme si, že vláda v republice znamená práci a odpovědnost."

„A je jisto, že má náš stát býti republikou? Nepřejí si snad naši zahraniční přátelé království?"

Otázka, na niž doktor Beneš téměř čekal, byla tu.

Odpovídal klidně: „Z našich zahraničních přátel nikdo podobného přání nevyslovil a náš lid si, myslím, přeje republiku. V tom smyslu jsme tady také dosud jednali a vás jako zástupce národa ve vlasti žádám, abyste naše návrhy v té věci schválili."

Musel vysvětliti ještě znovu všecky důvody, jež je k tomu vedly, ale potom byl jeho návrh schválen všemi přítomnými.

Bylo rozhodnuto, aby Československý stát byl republikou.

Potom se rozhodli i o sestavení vlády. Budou v ní členové pařížské Národní Rady čili Zatímní vlády Masaryk, Štefánik, Beneš a členové pražského Národního výboru. Bylo jim radostno, že v té věci není mezi nimi rozporu.

„A nyní pojedeme domů a rozdělíme si tam práci s vybudováním nového státu."

„Ne tak rychle, milí přátelé! To víte, že my, kteří jsme již tak dlouho z vlasti pryč, rádi bychom hned jeli s vámi domů, ale zatím to ještě nejde. Naše práce zde není ještě skončena."

„Či nemáme ještě opravdu samostatný stát?"

„Máme, ale proto musíme být na stráži, aby naše štěstí nebylo tuze kratičké.“

„Jak to?“

„Naši nepřátelé se ještě pořád namáhají, aby zvrátili rozhodnutí států nám přátelských. Je nutno být stále na stráži a vyvracet jejich lživé výmysly, jimiž nás snižují.“

„Ovšem. Doktor Beneš má pravdu. Také mírové smlouvy nejsou dosud hotovy.“

„Ano, a při nich musí již býti zplnomocněný ministr našeho státu. Budou se určovat jeho hranice. Bude se jednat o rozdělení rakousko-uherských dluhů mezi státy, které na jeho území vznikly. Bude tu celá řada jiných vážných a těžkých otázek. Bylo by neodpustitelnou chybou, kdybychom se dali ukolébat vírou, že stačí, že máme samostatnost a abychom se o další nestarali. Mohlo by to zase zle dopadnout, kdyby se jednalo o nás bez nás.“

To byly velmi vážné důvody, které museli všichni uznati. Však je také uznali a dali doktorovi Benešovi za pravdu. Ti, kdož jsou za hranicemi, musí ještě tedy zůstati a pracovati zde.

„A ostatní?“

„Musíte zase jeti domů a převzít ostatní starosti. My zde v cizině budeme se starati o zajištění našeho státu zevně, vy jej musíte vybudovati uvnitř. Nemyslete, že je to tak jednoduché. Docela ne. Musíte dáti všecky hlavy dohromady a pracovat neúnavně. Nejdůležitější je, aby byl zachován pořádek. Nikdo si nesmí myslet, že v republice si smí každý dělat, co chce. Naopak: i v republice platí zákony a musí jich býti ode všech občanů dbáno. Poctivost, práce, pořádek musí býti i v republice větší než kdekoli jinde.“

Doktor Beneš se odmlčel. Za chvíli ještě dodával: „A hlavní: toho dbejte, ať v republice nikdo nemá hlad. Hlad dovede rozvrátit duši i nejřádnějšímu občanu. Nikdo se nesmí dát ovládnout sobectvím. Nikdo! Prosím vás: nikdo!“

Tyto věty byly vysloveny s velikým důrazem a přitom tak měkce, že všichni poznali jejich zdroj.

Projevy upřímného souhlasu byly jen potvrzením správnosti jeho slov.

Nebylo možno projednati tak mnoho věcí v jediném dnu a v jediné

schůzi. Jednali o tom několik dní. Nebylo otázky, kterou by nedojednali a o jejímž řešení by si neučinili důkladný plán. Ovšem ledacos bude potřebí změnit, udělat rozhodnutí podle toho, čeho si vyžádají nepředvídané okolnosti, ale v hlavních rysech byli dohodnuti.

„Je to opravdu veliký úkol. Obrovský cíl!" pronesl kdosi v obavách, ale v tom přesvědčení, že bude vskutku třeba práce všech.

„Ale my úkol zdoláme a cíle dojdeme. Malý jen ten, kdo zná jen malý cíl. My budeme velcí."

Doktor Beneš mluvil s jistotou, která vnukala všem víru v budoucnost.

A to je hlavní.

— —

Za několik dní, co byli v Ženevě, pracovali všichni s napětím všech sil a přece před odchodem nebyli unaveni. Naopak. Jejich oči byly jasné, jejich srdce plna radosti a mysl nabita plány. Ty plány nesměřovaly k osobnímu štěstí, ale ku blahu všech členů nového státu. Stály za to, aby byly provedeny i s největším napětím sil. Odjížděli domů s pevnou vůlí je splnit. Toužili po tom, aby už byli tam, aby už se mohli pustit do té tvůrčí práce — budovat nový, svůj, všemi milovaný, ke všem spravedlivý stát.

Tu touhu vnukl jim doktor Beneš, který jim nyní u vlaku naposled tiskl pevně pravice.

Oni pojedou na východ, on na západ — za stejným cílem: dál pracovat pro vlast.

„Nestačí svobody dobýt, je potřeba ji udržet!" zvučelo v dáli z Masarykových úst.

„Nestačí svobody dobýt, je potřeba ji udržet,"" znělo ozvěnou v srdcích jich všech.

„Nestačí svobody dobýt, je potřeba ji udržet," usekávaly v stejnoměrném rachotivém tempu nárazníky a řetězy vlaku, který teď vezl doktora Beneše, ministra zahraničních věcí nové Československé republiky do Paříže — k mírové konferenci.

— —

Mírová konference pokračovala pomalu. Jednání bylo mnoho a ne-

byla lehká. Názory státníků velkých národů na rozmanité otázky byly velmi různé. Bylo nevyhnutelně nutno opět a opět zasahovat do jednání, vysvětlovat mnoho dotazů, dokazovat lidem, kteří o mnohých věcech byli špatně zpraveni, že se ve svých řešeních mýlí.

Ne jednou, ani dvakrát, ale stále a stále se ukazovalo, že měl doktor Beneš pravdu, když upozorňoval, že i po prohlášení samostatnosti Československa bude nutno být stále na stráži v zahraničních jednáních, aby nově vznikající stát nebyl už na začátku při svém vzniku poškozen.

Nepřátelé, ač přemoženi, se stále nevzdávali boje.

Bylo nutno stále jednati s Francií, Italií, Anglií, Amerikou, bylo nezbytno stále střežit všecky podniky Němců, Maďarů, Rakušanů, Turků, aby nová republika nebyla otřesena jejich úskokem.

27 států sjednávalo mír s Německem, Rakouskem, později s Maďarskem a Tureckem.

S 27 státy bylo nutno také sjednati uznání hranic Československé republiky.

Bylo co dělat! Byl sjednáván mír s Německem ve Versailles 28. června 1919. Zástupce Československa doktor Beneš se jednání účastnil.

Byl sjednáván mír s Rakouskem v Saint Germaines en Lay 10. září 1919, zástupce Československa doktor Beneš se jednání pilně účastnil.

Byly sjednávány doplňující smlouvy mezi dohodovými velmocemi a Československem 10. září 1919, československý ministr zahraničních věcí tam byl a jednal.

Ano — jednal, to bylo to důležité. Přicházel ke každému jednání čilý a přesně připraven. Měl vždycky po ruce přesné návrhy a u každé otázky jako by předvídal všecky námitky, s nimiž by mohl někdy někdo přijíti. Ke každé námitce měl vždycky své přesné důkazy, jimiž ji dovedl vyvrátit.

Malý, drobný člověk, ostrých očí a přece vážně dobráckého výrazu nebyl nikdy ničím překvapen, o všem vždy věděl a se vším a ve všech okolnostech si vždycky věděl rady.

Kdekdo se pozastavoval nad jeho bystrostí a pohotovostí.

Každému se líbil jeho demokratický[1]) a přece jemný a vážný způsob vystupování. Jeho přesný postup myšlení a závěry, které se nikdy ne-

---

[1]) prostý, lidový.

mýlily, byly obdivovány. Svou umírněností a otevřeností získával přátele, kteří, aniž by to věděli, se podřizovali s rozkoší jeho vedení. A přátelé jeho stávali se i přáteli jeho národa.

„Bylo by opravdu zajímavo vědět, čím ten člověk vítězí." Tento úryvek řeči o něm zalehl jednou k uchu významného státníka světového jména.

A veliký státník se jen usmíval: „Chcete to vědět?" otázal se hovořících.

„Ano."

„Sebekázní."

Jediné slovo bylo význačnou charakteristikou[1]) vší práce a všeho života Benešova. Bylo raženo velice dobře.

Ano. Sebekázeň — to byla cesta doktora Beneše ke všem jeho vítězstvím.

Jeho veškero „já" se podřizovalo potřebám celku. Doktor Beneš nebyl nikdy unaven, když národ a stát chtěl jeho práci. Doktor Beneš nebyl nikdy zaměstnán sebou a svou rodinou, když jeho síly a času potřebovala celá národní veřejnost.

A jako on, taková byla i jeho paní — paní Hana. Prožila řadu měsíců ve vězení pro práci svého muže, prožila řadu let daleko od něho, nevědouc, zda se s ním sejde. Zájem vlasti to žádal — ona nenaříkala.

Dne 1. ledna 1919 přijela ze svobodné vlasti za vítězným mužem do Paříže.

Jak jim svítily oči radostí! Jaké to tajemné struny se rozehrály v jejich srdcích, když se tak po letech zas konečně ve štěstí sešli!

„Ani nevíš, jak jsem tomu ráda."

„Já taky. Bylo to někdy zlé."

„Opravdu?"

„Ano. Velice jsem tě při práci postrádal."

Paní Hana se měkce usmála: „Teď už nebudeš. Budu ti pomáhat. Tak jako kdysi, však to víš."

Kývl hlavou: „Vím."

Pomáhala mu — a jistě vydatně.

Ani nevěděli, jak jim v těžké a zodpovědné práci, při níž někdy téměř praskala hlava, letěl čas.

---

[1]) povahopis.

Ale bylo to tak.

Psalo se září 1919. Aspoň nejdůležitější práce a v hlavních rysech byly hotovy.

Toho večera vrátil se doktor Beneš s úsměvem na rtech do svého pařížského bytu. S očí mu zářila radost.

„Co se stalo?“ optala se paní.

„Nic velikého. Pojedeme.“

„Kam?“

„No přece — domů.“

To slovo „domů“ vyslovil pomalu a takovým způsobem, jako by všecku jeho krásu a milostnost vychutnával.

Měl proč. Je zvláštní krása v tom, když se člověku splní touhy, které po leta hýbaly jeho duší.

On ji dnes cítil — a — velmi silně.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Tak došlo ke dni 24. září 1919.

Na Wilsonově nádraží v Praze bylo živo. Tisíce lidí tísnilo se v jeho místnostech i v okolí. Na ohrazeném nástupišti stáli přednostové vyslanectev spřátelených států Francie, Anglie, Ameriky, Japonska i Rumunska, zástupci československé vlády i vojska.

Stál tu dokonce i sám president profesor Dr. T. G. Masaryk.

Šum, šepot, polohlasý hovor probíhal zástupy lidí.

Bylo proč. Napětí, nadšení i zvědavost ovládaly zástupy. Přijede druhý veliký vyhnanec. Člověk, který tajně na zapřenou odjížděl před lety odtud, člověk, který se nebál šibenice a který se vrací jako druhý tvůrce samostatného státu, člověk, před jehož věhlasem se sklání hlavy státníků největších států světa. A ten člověk je Čech, člen malého národa, který se rozroste a stane se velkým — ne počtem hlav, ale jejich hodnotou.

„Jede už? Jede?“

„Zdá se. Zástupy se hýbou.“

Opravdu.

Zástupy sebou hýbou jako choré tělo v prudké horečce.

I nyní bylo proč. Z dálky se ozvalo prudké hvízdnutí. Rachotivý zvuk naplnil celé prostranství.

Dva přátelé: President-Osvoboditel Dr. T. G. Masaryk v přátelském rozhovoru s nově zvoleným presidentem Dr. Eduardem Benešem.

Rychlík dojel.

Dvířka se otevřela.

Na peron vystupoval drobný, nevysoký, usmívající se muž.

President-Osvoboditel došel až ke dveřím.

Tak jako tenkrát ve Švýcarech řekl své prosté, ale nadmíru srdečné: „Vítám vás," a k tomu dodal: „domů".

Ministr Beneš dodal rovněž stejně prostě: „Já taky tak."

Dva tvůrci státu leželi si v náručí jako syn a otec, milovaný učitel a milující žák.

Z ulice zaléhaly sem zvuky národní hymny. Jásot lidu je provázel.

Tisícům a tisícům slzely oči.

Dva nejlepší lidé, největší synové nově osvobozeného národa vstupovali do černého vozu.

„Jsem rád, že si konečně odpočinete."

„Jsem tomu také rád. Čeká nás veliká práce."

President-Osvoboditel se usmál: „Stále stejný."

Jeho žák odpověděl: „Jako vy."

Černý vůz se pomalu hnul k Václavskému náměstí, kde nekonečné zástupy provolávaly slávu svým vůdcům.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Slova doktora Beneše o nové práci nebyla prázdným heslem.

Řekl je v plném vědomí, že nelze se jí vyhnouti a — nevyhýbal se jí.

Měl zas už hotový další plán: „Až bude republika uspořádána, bude potřeba jednat dál. Dodatky k mírovým smlouvám musí přesně stanovit hranice, kde ještě nejsou."

„A potom?"

„Nutno sjednat další smlouvy. Je potřeba vytvořit soustavu vnitroevropských států, které by hájily stejně mír jako svoji samostatnost proti každému škůdci. Je třeba vytvořit pevný styk s cizinou. Nerozborně skloubené přátelské smlouvy se státy, které nám projevují své přátelství. Je nutno přesně upravit poměr a vztahy se státy, s nimiž jsme bojovali. Je nutno vybudovat něco ještě většího."

„Co by to bylo?"

„Pevný, Wilsonem navrhovaný spolek všech světových obhájců míru. Cosi, co by bránilo válkám. Do textu mírových smluv je to už vtěleno.

Jakousi Společnost národů, která zabrání všem příštím krveprolitím."
„To jsou obrovské úkoly."
„A ty je nutno vtělit ve skutek."
„Byli mocnější a nedokázali to."
„Protože neměli pevnou vůli."
„A my?"
„Musíme ji mít. To je dějinný úkol také našeho národa, který žije v srdci Evropy."
„Je k tomu třeba obrovské odvahy."
„Budeme ji mít."
„Nekonečné prozíravosti a předvídavosti."
„Předvídá dobře, kdo přesně myslí."
„Dovedeme to?"
„Naučil nás to život a život je největší učitel."
Ministr doktor Beneš měl pravdu.
Dovedl to. Pracoval a myslel. Jeho srdce bylo žhavé, jeho rozum byl jako břitva.
Jezdil a jednal.
4. června 1920 viděl Trianon.[1])
10. srpna 1920 dokázal, že byly odmítnuty poslední snahy Němců a zničena poslední naděje na roztržení zemí československých, stanoveny hranice Slovenska proti Maďarsku, rozšířeno státní území o Hlučínsko, Vitorazsko a Valčicko, připojeno samostatné území Podkarpatská Rus.
V srpnu 1920 a dubnu 1921 dojednal obranné smlouvy mezi Československou republikou, Jugoslavií a Rumunskem a vytvořil Malou Dohodu.
Přispěl k vybudování Společnosti národů, jejímž se stal r. 1935 předsedou. —
Člověk z chalupy stal se předsedou největší organisace[2]) světa...
Tak pracoval. Denně, stále, sedmnácte let. I přátelské smlouvy s Francií, s Ruskem byly jeho dílem. A neobyčejně významné smlouvy v Locarnu cítily jeho velikou ruku.
Stal se největším státníkem Evropy.
Celý svět se obdivoval a v úctě skláněl hlavu před velkým mužem, jenž vyšel z české chalupy, jenž dobyl světa a nepodlehl pýše.

[1]) mírová smlouva s Maďary; [2]) společnosti.

Zůstal na věky věkův milý, vlídný a prostý. Přiložil srdce k lidu a to s ním srostlo.

Lid si jej zamiloval. Ne honosně, ale srdečně. Vyšel z něho a zůstal jeho.

Svou lásku mu též dokázal.

10

Psalo se 14. prosince 1935.

Byla sobota. Zachmuřený prosincový den, třebas na kraji ležela pokrývka bílého sněhu. Ne, to nebyla nálada předvánoční, to byla nálada smutná, těžká dušičková.

Lidé neveselých, ustaraných tváří chodili po pražských ulicích. Hlava zapadala každému do ramen jako by cosi nevýslovně těžkého ji zatěžovalo.

Ta úžasná tíha jako by naplňovala všechen vzduch, jako by prolínala jako neodbytná, dotěrná podzimní mlha vším šatstvem, koží i tělem a sedala na srdce všech.

Sem tam leckterý z městských chodců se zastavil na rohu u prodavače novin.

Podivno. I tito lidé, kteří jindy hlasitě vykřikují do ulic hesla novinových článků, chodili dnes se svými náklady listů pod paží mlčky a jaksi bezvýrazně.

A přece byly noviny i toho dne plny rozmanitých správ jako jindy, život světa plynul stejně divokým proudem dnes jako již po řadu měsíců. Krvavé válečné drama mezi Habešany a Italy na africké půdě postupovalo nezastavitelně dál a dál, odvádějíc denně hrůznou daň krve krvelačné válečné sani. Společnost národů dnes jako včera usilovala zastavit toto divoké nepřátelství národů a rozvažovala o sankcích proti útočníkovi. Italové zaváděli bezmasé dny, sbírali kovy v rodinách, připravovali velké nákupy v Americe a celý svět se chvěl, zda nedojde k nové evropské válce. Číňané a Japonci na východě harašili velmi hla-

sitě meči ve svých pochvách, Poláci hrozili tvrdou pěstí k československým hranicím, Němci hleděli nenávistným zrakem na východ k Rusku.

Ano, ano, den byl nejistý dnes jako včera, celý svět tonul v nejistotě a v novinách dnes jako včera a jako před měsícem bylo plno tučných titulů.

Měli věru proč všichni lidé po celé Evropě stahovati úzkostlivě hlavu do ramen!

Ale to všechno nebyly ty pravé příčiny, pro které to dělali už několik dní lidé v Praze!

Tu bylo ve vzduchu ještě cosi těžšího a bolestivějšího, o čem se tehdy nepsalo ještě v novinách, jen sem tam nějaká věta se šeptala od úst k ústům. A každý, kdo ji slyšel, zesmutněl a jenom těžko vypravil se rtů: „Ale — snad přece ne!" Ta čtyři slova, to bylo obrovské zbožné přání všech poctivých Čechoslováků — ta čtyři slova byla vyslovována jako obrovská modlitba všech.

Ale nebesa byla k ní hluchá. —

Zdálo se, že to cítí celý národ, celý ten nový Československý stát a chvěje se při tom v teskném čekání všech příštích věcí.

Ano. Všech příštích věcí.

Je-li to pravda, co bude potom?

Ta otázka zaměstnávala také mysl všech těch, kdož v této chvíli seděli v černých autech, ujíždějících silnicí od Prahy k presidentovu zámečku v Lánech.

Byli to předseda vlády Československé republiky doktor Milan Hodža, předseda poslanecké sněmovny Jan Malypetr a předseda senátu doktor Soukup.

Věděli již, proč jedou na zámek lánský. Tatíček — president — Osvoboditel doktor Tomáš G. Masaryk, pětaosmdesátiletý mudřec, jemuž v poslední době choroba podrývala zdraví, je sem zavolal.

Věděli: rozhodl se, že odstoupí ze svého zodpovědného místa. Choroba a vysoký věk mu brání vykonávat těžký úřad tak, jak by si přál.

Věděli o tom, že na zámku lánském je již vše připraveno. Abdikační listina (t. j. listina o odstoupení) je již napsána přesně, jak si ji stařičký president přál.

I o amnestii (milosti) provinilcům, která při takových příležitostech se dává, již rozhodl. Promine tresty všem politickým provinilcům[1]), kteří ne-

[1]) lidé, kteří svým jednáním poškozují stát.

uprchli z republiky před soudním stíháním i těm, kdož se provinili proti zákonům tiskovým. Jedině ti budou z milosti vyňati, kdo potupili státní vlajku a ti, kdož vydávali tiskoviny, jimiž hrubě uráželi mravnost a stud.

Ano. Spis o udělení této milosti je již připraven.

A není tomu jinak ani s armádním rozkazem[1]) odstupujícího presidenta. I ten je již hotov. Je podepsán odstupujícím presidentem i ministrem národní obrany Machníkem.

Je otevřený, jadrný a prostý jako vše, co vytrysklo z Masarykovy duše: „Uznal jsem za nutné vzdáti se úřadu presidenta. Po celou dobu svého presidentství vykonával jsem odpovědnou úlohu vrchního velitelství veškeré branné moci. S plným uspokojením a dobrým svědomím mohu říci, že armáda rok od roku kráčí k zlepšení a zdokonalení. Pokládám proto za milou povinnost poděkovati vám všem za obětavou a neúnavnou práci pro armádu[2]) a pro stát. Armáda byla a je příkladem naší spolupráce občanské. Vybudována byla v demokratickém duchu našich legií. Je nejen obranou naší samostatnosti, nýbrž zároveň dobrou školou života našich občanů. Přeji si, aby armáda pokračovala i nadále v tomto duchu. Celý národ a stát bude státi za ní a pak se nemusíme nikdy obávat o svoji budoucnost. Přeji všem příslušníkům armády, aktivním[3]) i neaktivním[4]), všechno dobré.“

Ano, to všechno věděli a přece do poslední chvíle se tomu zdráhali věřit. Proč? To nedovedli říci. Zdálo se jim to prostě nemožné. A už tomu věřit musí, protože toto pozvání nebylo možno pochopit jinak. A bylo jim toho všeho, co odejde s tím velikánem, tak nevýslovně líto. A přece cítili s ním. Jako člověku mu ze srdce přáli odpočinku, po kterém člověk, jenž tolik vykonal, ve stáří tolik touží a kterého tolik potřebuje. Jako státníci však rozvažovali jinak. Rozvažovali tak, jako v té chvíli cítil a myslil celý národ a každý poctivě myslící československý občan. Snad, snad by mohl přece jen ještě počkat, protože doba je těžká, dnes bezměrně těžká a je těžko v ní vyhledat správného člověka na jeho místo. Takového člověka krásného a velikého srdcem i myslí, jako byl on.

Ale cítili také, že nebude nikdo schopen odporovati jeho přání a to tím spíše, protože věděli, že ono nevyrostlo v jeho duši teprve dnes, ale vzniklo již dávno a zrálo opravdu velikou dobu.

---

[1]) vzkaz vrchního velitele (presidenta) vojsku; [2]) vojsko; [3]) ve službě; [4]) mimo službu.

„Je nutno vykonat, čeho si přeje."

„A jeho nástupce?"

„Nutno ho vybrat pečlivě a obezřetně."

„Ovšem."

Vůz zastavil před branou páně presidentova zámku.

Hosté vystupovali. Hradní stráž jim vzdala náležitou čest.

V hale[1]) lánského zámku je očekával kancléř doktor Šámal, přednosta kanceláře pana presidenta doktor Schieszl a tajemník páně presidentův doktor Schenk, aby je pozdravili jménem páně presidentovým a uvedli do jeho pracovny.

Stiskli si přátelsky ruce. Jejich oči mluvily velmi jadrnou řečí: „Je to vše pravda nebo těžký sen?"

„Těžká pravda."

„A nezvratné rozhodnutí?"

„Nezvratné."

„Pan president vás už očekává."

Nebylo možno se více zdržovat. Kráčeli pomalu schodištěm k pracovně velikého muže.

Ten toho okamžiku vstupoval na balkon zámku před svou pracovnou.

Hradní stráž v té chvíli zaslechla povel: „Pozor! K poctě zbraň!"

Trubač, který pozorně sledoval každý pohyb velícího důstojníka, zvedl polnici k ústům.

Jásavé fanfáry projely vzduchem.

Na balkonu zámku stál stařičký president republiky. Rovný, velký, štíhlý, nezlomený věkem usmíval se na rozloučenou na svou čestnou stráž.

Naposledy.

Až odejde, odejde od nich navždy milovaný president.

Těžko bylo u srdce otrlým vojákům, kteří kdysi na jeho pokyn pro blaho vlasti postavili se tváří v tvář hrozivé smrti.

President Masaryk hleděl laskavě naposled jako president na své spolubojovníky.

Podivno. Ani jemu, který svým klidem dovedl vdechovati velkou touhu po svobodném životě tisícům, nebylo v tomto okamžiku blaženě. I v jeho srdci se zachvěla citlivá struna.

---

[1]) předsíni.

Fanfáry se ztrácely v ozvěně lesů.

President Masaryk ještě jednou na rozloučenou podíval se na své milované vojáky, rotmistry, praporčíky, poručíky i kapitána své osobní stráže — a na okamžik i jeho zrak jako by zkalily slzy.

Přemohl pohnutí. „Nazdar, hoši!" rozlehlo se dvorem. Byl to zas jeho starý, pevný, třebas otecky znějící hlas. A už se svým synem a se svým lékařem vstupoval do své pracovny.

Když vstoupili představitelé vlády a lidu, byl již opět jako vždy pevný na svém místě.

V prostém pokoji, který byl jeho pracovnou, jehož všechny stěny byly lemovány vysokými regály[1]), plnými knih, jež veliký učenec tolik miloval, bylo vše již připraveno.

On stál již klidně u stolu. Za ním stál jeho lékař doktor Maixner a členové jeho rodiny: syn Jan, dcery Alice a Olga, a jeho vnučka, dcerka předčasně zesnulého syna Herberta, Anna.

Stařičký president usmál se maličko všem vstupujícím na uvítanou a přistoupil hned k věci.

Pokynul maličko rukou kancléři doktorovi Šámalovi.

Doktor Šámal sáhl po pergamenové listině. Podle jeho tváře se zdálo, že ho to stálo hodně sebezapření, aby ji rychle rozvinul.

Všichni přítomní stáli tiše a v zřejmém napětí.

Kancléř povystoupil a hlasitě pravil:

„Pane předsedo vlády, pane předsedo sněmovny a senátu! Pan president mě pověřil a přikázal mně, abych jeho jménem vám přečetl dnešní jeho prohlášení a výraz jeho pravé vůle."

Z desek vzal pak kancléř list papíru a četl:

„Presidentský úřad je těžký a zodpovědný a vyžaduje proto plné síly. Vidím, že již nestačím, a proto se ho vzdávám. Byl jsem čtyřikráte zvolen presidentem naší republiky; snad mi to dává legitimaci[2]), abych vás poprosil a celý národ československý i spoluobčany národností ostatních, abyste při správě státu pamatovali na to, že státy se udržují těmi ideály[3]), z nichž se zrodily. Sám jsem si toho byl vždycky vědom.

Potřebujeme dobrou zahraniční politiku a doma spravedlnost ke všem občanům, ať jsou kterékoliv národnosti.

---

[1]) skříně; [2]) oprávnění; [3]) myšlenkami.

Rád bych vám ještě řekl, že za svého nástupce doporučuji Dr. Beneše. Pracoval jsem s ním za hranicemi i doma a znám ho.

Mám plnou důvěru, že vše půjde dobře, a dá-li Bůh, budu se na vás ještě chvíli dívat, jak to vedete.

Vás, pane ministerský předsedo prosím, abyste vzal mou resignaci[1]) na vědomí a zařídil, co je třeba".

Kancléř dočetl. Obrátil se pak k panu presidentovi a tázal se: „Správné, pane presidente?"

„Ano," odpověděl klidným hlasem president Masaryk.

Kancléř Dr. Šámal: „Račte, pane presidente, potvrdit, že je to pravý výraz vaší vůle."

President Masaryk odpověděl jasným hlasem: „Je!"

Nastala chvíle ticha. Pan president je přerušil slovy: „Snad bychom se nyní mohli posadit." Usedli.

Ještě chvíli trvalo ticho. Duše všech jako by byly sevřeny. Srdce všech bylo plno citu, ale nikomu na rty nepřipadalo spasné slovo, které by rozrazilo nevýslovnou tíhu, jíž v té chvíli byl plničký vzduch.

A přece všichni cítili, že je nutno nemlčeti. Konečně předseda vlády doktor Milan Hodža pomalu, jako by odlepil svůj pohled od země a zvedl hlavu. Jeho odpověď byla připravena. Však toho bylo též potřebí. Bylo na něm jako na předsedovi vlády, aby promluvil prvý.

Ještě na okamžik se jeho oči upjaly do neznáma, jako by odtud chtěl vyloviti počátek své řeči, a potom již začal:

„Pane presidente,"— pravil — „chci vám tlumočiti dík republiky a národa za všechno, co jste pro národ a pro republiku vykonal. Nejušlechtilejší zákon našeho státu zní: „Tomáš Garrigue Masaryk zasloužil se o stát". — Zasloužil se o stát, jak si jej všichni představujeme, se všemi jeho mravními úkoly. Tomáš Garrigue Masaryk se zasloužil o spravedlnost, o právo, o chudé, o slabé. Mám-li vám dnes děkovat, jsem v rozpacích, protože není slov, která by byla vhodným výrazem těchto díků. Chci a chceme všichni vám děkovat jinak a myslím, že mluvím jménem všech nás v naší republice. Poděkujeme vám tím, že udržíme, co jste stvořil. Vy jste národ osvobodil, dal jste státu tvůrčí myšlenku. My jej udržíme. To slibujeme! A zaručujeme vám, že vykonáme vše, aby vaše dílo bylo zachováno na věky. To budiž naším dí-

[1]) odstoupení.

President Dr. Eduard Beneš přijímá po volbě blahopřání diplomatického sboru (zástupců cizích států) k svému zvolení.

kem. A já prosím, abyste i po svém odstoupení zůstal presidentem našeho národa."

Promluvil opravdu ze srdce všech. Šťastné slovo bylo nalezeno. Tíha, která dosud železným kruhem svírala myšlení všech, jako by najednou polevila.

Slova Hodžova jako by rozvázala ústa i ostatním. Předseda poslanecké sněmovny Jan Malypetr se upřímně připojil k jeho děkovným slovům:

„Za Národní shromáždění připojuji se plně k slovům ministerského předsedy, při čemž musím vysloviti opravdovou a upřímnou lítost, že vám není popřáno tolik svěžesti a síly ve vysokém vašem věku, abyste mohl zůstat ve svém úřadě. Prosíme Prozřetelnost, aby vás co nejdéle nám zachovala. V paměti národa zůstanete, pane presidente republiky, pro všechnu budoucnost zachován jako president Osvoboditel."

Dobrácká tvář velikého starce zářila tichým klidem. Jeho oči se usmívaly a celá jeho bytost jako by vyslovovala jeho prosté přiznání: „No, dělali jsme, co jsme mohli. Tak je to."

Bylo to takové prosté a tak krásné a veliké ve své prostotě, že se jeho hostům tlačily skoro slzy do očí. Zvlášť na předsedovi senátu Dr. Františku Soukupovi bylo to velmi zřetelně patrno. Cítil povinnost za vážný zákonodárný sbor, který jako jeho předseda zastupoval, říci také několik slov, ale dalo mu velkou práci, než ovládl své hluboké pohnutí.

Konečně se mu to podařilo a promluvil chvějícím se hlasem:

„Pane presidente," pravil potom, „jako předseda senátu připojuji se k projevům, které přednesli předseda vlády a předseda sněmovny poslanecké. A nemáme vroucnější touhy, nežli abyste i nyní nám zůstal zachován do posledních hranic lidského věku a zůstal povždy, čím jste nám byl od našeho mládí: učitelem, rádcem a vůdcem."

Zatím kancléř a doktor Schieszl přinesli protokol o skončeném úředním aktu, který bude mezníkem v dějinách státu. Prohlášení presidentovo připojili k němu.

Dějinná chvíle se končila.

„Tak to bychom měli a teď zas buďme jen lidmi." Po klidné výzvě usedl velebný stařec a po něm také ostatní.

Hodlali prožíti tichou družnou chvíli, ale její velikost jako by jim v tom bránila.

Tiché otázky chvěly se v očích všech.

Vycítil je: „Proč jsem to udělal? Snad jsem to již řekl. Po poslední nemoci jsem zas pracoval. Ale nešlo to, jak bych si přál. A zas mi bylo hůře. Tak co. Starý jsem dost a vy jste dost rozumní. Tak proto jdu."

„Ale budeme-li potřebovat vaší rady," mínil předseda vlády, „přijdu."

„No, já zas už rady potřebovat nebudu."

Okamžik ticha.

„Ale zato já," řekl předseda vlády poznovu.

Bylo vidět, že starý pán je značně unaven. Jenom se usměvavě rozloučil. Odcházel se svými dětmi do svého bytu.

I hosté odcházeli.

Černá auta rozevřela dvířka.

V té chvíli klesala s hlavní báně zámku presidentská vlajka.

V hloučcích lidu před zámkem ozval se vzlyk.

„Náš zlatý pane presidente, sbohem." Zašeptal rozechvělý ret a druhý k tomu láskyplně dodal: „A tatíčku náš, buď nám dlouho zdráv."

Černá auta jako drobné tečky se kmitala bílou silnicí.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Černá auta dojela do Prahy. Projela řadou ulic a zastavila až před branami kolovratského paláce. Nad jeho věží zavlála presidentská vlajka na znamení, že od odstoupení prvého presidenta až do zvolení nového presidenta veškera jeho moc přechází na ministerskou radu.

Řada chodců zastavila kroky.

„Už je to tu."

„Co?"

„Nemáme presidenta."

„Jak to víte?"

„Podívejte se!" Mluvčí ukázal rukou směrem k paláci. Jeho druh smutně zakýval hlavou: „Tak přece nás tatíček opustil."

„Neopustil, ale . . . no, věk je věk . . ."

Oba šli dále v teskných úvahách a oba mlčky v koutcích svých očí jen utvrdlými palci rozdrtili slzy. Neskrývali se s tím druh před druhem. Nebylo nikoho pro ty slzy hanba.

„Tatíček . . . eh, vlastně je to na světě velice hloupé . . ."

„Co?“

„Že věkem se člověk stává moudřejším a moudřejším a přitom slábne.“

„Ba je.“

„A kdo přijde po něm?“

„Snad Beneš, snad jiný. Záleží na volbě.“

„Ovšem, a na dobré volbě.“

„Však oni o tom jistě uvažují,“ a přitom starý pán pohodil hlavou směrem ke kolovratskému paláci.

— —

Bylo to pravda. Byla tam ministerská rada v plné práci.

Doktor Milan Hodža jako premier[1]) podal zprávu o jednání v Lánech. Oznámil, že veřejnost bude o tom zpravena tiskem a radiem. Zároveň ohlásil, že pan president před svým odchodem udělil milost politickým provinilcům, což také nutno uveřejniti.

Ministerská rada usnesla se potom ještě, že předloží zákonodárným sborům návrh zákona o státní poctě zakladateli a prvnímu presidentu Československé republiky T. G. Masarykovi, a uložila předsedovi vlády, aby svolal ihned Národní shromáždění k volbě nového presidenta republiky na den 18. prosince 1935.

Ještě téhož dne dostali všichni členové Národního shromáždění pozvání k volbě.

Znělo: „Podle §§ 38. a 59. ústavní listiny svolávám Národní shromáždění republiky Československé ke schůzi na den 18. prosince 1935 o 10½ hodině dopolední do Vladislavského sálu na Hradě pražském s tímto pořadem jednání:

1. Volba presidenta republiky (§§ 56., 57., 58. a 59. ústavní listiny, jakož i zákon ze dne 9. března 1920 čís. 161 Sb. z. a n.).

2. Slib presidenta republiky (§ 65. ústavní listiny).

V Praze, dne 14. prosince 1935.

Předseda vlády: Dr. M. Hodža.“

Zatím již ministr Hodža mluvil rozhlasem k lidu. Však toho bylo potřebí. Takové zprávy se rychle rozlétají. Ale lidé jsou lidé, ten přidá

[1]) první ministr, předseda vlády.

to, ten ono dopoví a už je skreslena pravda. Ve velkých chvílích může tím vzniknouti zmatek — a zmatek je často otcem nepředloženosti, ba i neštěstí.

Tomu je nutno předejít hned a co nejrychleji.

Dr. Hodža to věděl a také to učinil.

O čtvrté hodině odpolední zpráva o vážné události letěla již celým světem.

Přesně a jasně ji pevným hlasem přednášel premier u přijimače. Hned po prvé jeho větě tisícům a tisícům posluchačů v celém Československém státě se zachvělo srdce a tisícům a tisícům vstoupily slzy do očí. Se sevřenými rty však poslouchali dále. Je nutno slyšeti vše. Je nutno vše si dobře zapamatovati o velkých státních událostech.

Jsou ve všech říších nepřátelé pořádku, kteří rádi kalí vody, aby v kalných proudech pro sebe nejlépe lovili.

Kdož ví, nevyskytnou-li se takoví též u nás. Řádný občan je povinen zamezit činnost takových travičů studní, kdyby se vyskytli.

Jak?

Nejlépe, když dovede uvésti pravdou na pravou míru jeho nepravdy a vyvrátiti jeho lži.

Čechoslováci a Čechoslovačky až na malé výjimky jsou dobří občané a dobré občanky. Jsou si vědomi svých povinností a proto poslouchali radiovou zprávu bedlivě, slovo za slovem:

„Tomáš Garrique Masaryk přestal býti presidentem naší republiky. Od obnovení naší státní samostatnosti nebylo události, která by tak hluboce zasáhla do našich citů, do našich osudů. Marná byla moje námaha odvrátiti pana presidenta od jeho úmyslu, který mi sdělil 21. listopadu v Lánech. Mně připadl zlý úděl slyšeti měkká, ale pevná slova o jeho rozhodnutí, o němž pravil, že dospěl již k němu dávno a že jest neodvolatelné. Prožíval jsem v těch okamžicích, co prožívá dnes celý národ. Řekl jsem panu presidentovi: „Smutek bude v národě.“ Mám smutnou jistotu, že jsem v té chvíli byl věrným tlumočníkem všech nás, veškerého lidu v tomto státě.

Je v národě smutek. Vždyť nám T. G. Masaryk nebyl pouhým presidentem. Byl nám kdysi učitelem, byl vůdcem v boji, jenž vedl k naší svobodě národní a politické. Ani v obnoveném státě nebyl pouhým presidentem. Ani nemohou býti dosti vroucnými naše díky věčné

Prozřetelnosti, že jsme v odstupujícím presidentovi měli silnou mravní autoritu.[1])

I demokracie[2]) potřebuje autoritu.[1])

Jak vzácným pokladem naší státnosti a našeho politického a společenského řádu je lidu našemu tento intelektuální[3]) vůdce soudobé demokracie. Jak nevyhnutelně jej potřeboval národ náš v živelném vření přerodu. Šťasten je stát, jenž v nejhlubší mravní krisi světa měl v něm sílu neodolatelnou, soustřeďující všecky složky národa, všechny složky státu, všechny složky československé demokracie. Neboť také demokracie potřebuje autoritu. Čím je demokracie mladší a čím hlouběji proniká do všech vrstev lidu, tím pevnější budiž její kázeň, tím upřímnější budiž její uznávání autority vlastní, autority mravní. Mnohastaletý zápas národa našeho byl bojem proti autoritě cizí, která si chtěla vynucovat poslušnost ostřím svých bodáků.

V dobrovolné kázni s plnou oddaností přilnuli jsme však všichni k autoritě své, k té autoritě, jež organicky[4]) stmelena s naší obnovovanou státností rostla v odboji. Bylo projevem organického vývoje naší státnosti, že jsme tuto mravní autoritu v obnoveném státě přijali. Mocí svého parlamentu,[5]) své demokracie jsme si tuto autoritu dali, protože jsme ji chtěli, a právě proto jsme ji respektovali[6]) tak, jak to vyžadoval rozum a zvážení všech našich státních a demokratických zájmů a jak tomu chtěl příkaz našeho srdce.

Tato autorita odchází s nejvyššího místa Československé republiky v době, kdy už prokázala lidu svému nejhodnotnější státotvornou službu. T. G. Masaryk opouští Hradčany, když už nemůže míti a nemá pochybností o tom, že národ a stát náš svou kritickou[7]) dobu dávno překonal. — Neboť po sedmnáctiletém vůdcovství Masaryka a jeho spolupracovníků můžeme si dnes klidně říci, že naše národní energie[8]) plně se rozvíjí v naší státnosti. Československá demokracie, tato záštita všech občanů našeho státu, je tak pevná, že hravě odmítne každý pokus, namířený proti ní, hravě každou pochybnost o jejím bezvýhradně vládnoucím postavení v tomto státě.

V Československu nebudou boje o moc, protože moc tato je s konečnou pravoplatností složena do rukou naší parlamentní demokracie,

---

[1]) silnou vůdčí povahu, vzor; [2]) vláda lidu; [3]) vysoce vzdělaný; [4]) účelně; [5]) zákonodárný sbor; [6]) uznávali; [7]) těžkou; [8]) síla.

jejíhož osvědčeného souručenství nerozloží nikdo na tomto světě. Československo je státem vyspělým, který ničeho nepromrhá z hojného dědictví Masarykova presidentství. Silní uvnitř, bezpečně zachováme svou mezinárodní posici[1]).

Odchází T. G. Masaryk s nejvyššího místa republiky, ale už v době, kdy si všichni navzájem i v tento den smutku v klidné bezpečnosti můžeme vznésti požadavek, abychom se i v rozechvění duší vzpamatovali k jasnému a plnému vědomí té nejtíživější odpovědnosti, která by doléhala na vládu a veškeré občanstvo tohoto státu.

Podle naší ústavy přechází výkonná moc presidenta republiky na vládu.

Na budově předsednictva ministerské rady vlaje presidentova vlajka. Československá vláda ujímá se této funkce[2]) a bude vykonávat presidentovu moc až do zvolení presidenta nového. Avšak přejímání úřední funkce je pouze bledým odleskem oné funkce neúřední, ale samozřejmé, kterou přejímáme všichni, každý na místě, jež mu vyznačila vůle lidu.

Přejímáme úkol vésti stát tento k cílům jasným a vznešeným cestami spolehlivými i v době, kdy již není T. G. Masaryk na presidentském stolci. Přejímáme úkol tento nyní bez obav, vědomi sil svého národa a své státnosti, zakotvených v našich dějinách a konsolidovaných[3]) v obnoveném státě.

President odchází z Hradčan, ale zůstává v Lánech a vzkazuje nám: „Dá-li Bůh, budu se na vás ještě trochu dívat, jak to vedete." Tedy oko velitelovo spočívá na nás všech, vojácích československé budoucnosti. Jak silným byl a je tvůrce a velitel Masaryk! Před dvěma desítiletími zahájil nový, a to nejslavnější úsek československých dějin!

Děkujeme a slibujeme.

Dnes, třebas sklíčen nemocí a stářím, projevuje svou sílu tím, že sám z vlastního rozhodnutí, z vlastní vůle, z vlastního rozumu končí svou funkci, aby svou láskou a svou myslí provázel svůj lid, který jde dál krokem pevným, aniž se může opírati o svého vůdce. Máme presidentovi Masarykovi děkovat? Slovo je ubohým nástrojem projevu naší vděčnosti a my mu děkujeme tím, že slibujeme jemu a sobě, že navždy zůstaneme věrni jeho tradici[4]), věrni kategorickému[5]) příkazu

---

[1]) čestné místo mezi národy; [2]) úkol; [3]) spořádaných; [4]) zásadám;
[5]) bezvýhradnému.

lidské, národní a demokratické solidarity[1]) všech nás v tomto státě. Máme plnou sebedůvěru a po všech zkušenostech prvních sedmnácti let své obnovené státnosti také plnou jistotu a plné vědomí své síly, že národ svůj bezpečně povedeme, neboť vždy bude neskonale větší naše láska ke státu, než může býti nenávist k odpůrcům. Všechen lid tohoto státu je dnes a stále zůstane naplněn nejušlechtilejší ambicí,[2]) aby byl a trvale zůstal důstojným svého prvního presidenta."

Dozněla pevná Hodžova slova. Dozněl i jeho slib, který tichounce si opakovala současně i nekonečná řada posluchačů. Cítili, že je v něm cosi velikého, něco, co člověka povznáší.

Vtom z přístroje zazněly zvuky československé hymny.

I nevidění posluchači povstali a v pozoru vyslechli krásný její nápěv.

V té veliké chvíli, tak, jako kdysi na bojišti, tak jako kdysi, když zvuky její provázely přísahu jejich státnímu praporu, rozechvěly se měkce nejčistší struny srdcí všech.

Uvědomili si všichni po prvé: „Ano, on se na nás dívá a bude se dívat, jak si vedeme. Ne, nezavdáme příčinu, aby zabolelo srdce — našeho dobrého tatíčka!"

— —

A on?

Snad slyšel i ten tlukot československých srdcí! Poslouchalť také celý Hodžův proslov, poslouchal v pozoru i státní hymnu a jeho tvář se usmívala.

Dozněly poslední tóny. Zakýval hlavou. Jeho pohled na okamžik zabloudil do dálky, jako by tam hledal odpověď na těžkou otázku, jež se mu najednou vynořila v srdci: „Splní vskutku národ ty Hodžovy sliby?"

„Nač, tato, zas myslíš?" ozvalo se za ním z úst jeho dcery.

„Tož tak," řekl jenom. Ale v těch svých slovech cítil odpověď na ty své otázky.

„Pojď! Odpočineš si."

„Pravda. Poradí si."

A vešel vesele, všecek usměvavý k večernímu čaji.

— —

---

[1]) vzájemnosti; [2]) touhou.

I v cizině lidé poslouchali rozhlas. Prostí i velicí. Lidé nenároční i vážní státníci v Londýně, v Ženevě, v Římě i v Paříži. — Jinde ovšem taky.

„To je velká zkouška malého národa."

A druhý se usmál: „Ale on ji složí!"

„No..."

„Nemám obavy."

„Proč?"

„Viděl jsem ty lidi mnohokrát při práci."

„A?"

„Tam se srdce a rozum vždy vyvažují."

„To značí?"

„Že nezmění cestu, po níž jdou."

„A?"

„Beneše zvolí. Kdo ví, jestli mu vůbec postaví někoho za protikandidáta."

„Myslíte?"

„Ano."

„A když postaví?"

„Bude to jenom tak. Jako na oko. Protikandidát sám to pochopí — a ještě před volbou se vzdá."

„Vy mluvíte s takovou jistotou..."

„Jako byste je znal, snad chcete říci. Máte pravdu. Já je znám. To je Masarykův lid. Víte, náš Denis to o nich jednou moc krásně napsal."

„Ták?"

„Ano. Tak: Všecky syny toho kmene vyznačuje rodinná podoba. Ve všech důležitých věcech tito mužové jsou si podobni. Na medaili, která by je představovala, mohli byste na jedné straně napsat „Národ československý" a na druhé heslo „Pravda, snášenlivost, demokracie". U všech poznáte ducha evangelia a ducha revoluce francouzské. — Taková byla odpověď Husova v Kostnici a taková byla i odpověď Palackého: „Není vědy nad mravnost, není síly nad snášenlivost, není bohatství nad právo, není života nad lásku". — A Denis to pověděl dobře. Denis je dobře znal. A já je znám taky a proto jim věřím. V kritickém okamžiku se vždycky sejdou."

„Čemu říkáte kritický okamžik?"

„Chvíli, kdy hraje národ a stát o svůj život."
„Či o to u nich jde?"
„Ano. A proto se sejdou. To cítím a vím, jako to jistě cítí a vědí oni. Však uhlídáte!"
„Vskutku. Uhlídám."
Dva velcí státníci si stiskli ruce a rozcházeli se.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

A zatím národ i stát československý prožíval veliké chvíle.
Nebyly lehké.
Již příštího dne se rozlétly noviny světem. Jejich roznašeči běhali ulicemi a volali na svých stanovištích: „President Masaryk vzdal se úřadu. Volby 18. prosince. Kandidát levice Dr. Edvard Beneš, kandidát pravice Dr. Bohumil Němec."
Lidé se zastavovali. Kupovali noviny. Hltavě prolétli očima titulky článků a přejížděli i užší řádky.
Jakže? Je to tu? Opravdu? Rozdvojil se národ? Jsou opravdu rázem dvě strany v boji? Kandidát levice? Kandidát pravice? A co president Masaryk? Co jeho přání?
Tisíce a tisíce myšlenek běhalo lidem hlavami. Rojily se jak jiskry v divokém ohni.
„Presidentem musí být Beneš!"
„Presidentem musí být Němec!"
„Beneš byl z vůdců odboje!"
„A Němec nebyl? Kdo je předsedou Národní rady Československé? Profesor Dr. Němec — náš kandidát."
„Kdo pracoval s Masarykem v zahraničí? Doktor Beneš! A co nám radí president-Osvoboditel? Volte Beneše!"
Články novin byly ostřejší a ostřejší. Nechybělo listů, které se nebály volit i tvrdá slova.
Ale nechybělo ani lidí rozumných.
„Nesvornost nás zahubila již jednou, nesvornost nás nesmí zničit po druhé! Národe, vzpamatuj se! Vlast, stát je v nebezpečí!"
Sokol stál vždycky na stráži. Sokol stál na stráži i dnes!
Sešel se výbor Československé Obce Sokolské.
Je nutno říci rozvážné slovo.

Bude vysloveno. A bylo vysloveno. Již příštího dne přinesly noviny projev výboru Československé Obce Sokolské:

„V den, kdy se bratr president T. G. Masaryk ze svého svobodného rozhodnutí vzdal vedení našeho státu, vyslovuje mu československé sokolstvo hlubokou úctu a vděčnost.

Hlubokou úctu a vděčnost presidentu-Osvoboditeli národa, tvůrci našeho programu národního a státního, vzoru životního úsilí o pokrok a mír; hlubokou vděčnost presidentu Sokolu, který vytvořil významnou tradici poměru hlavy státu k sokolstvu. K těmto projevům díků a oddanosti připojujeme vroucí přání, aby bratr T. G. Masaryk zůstal nejen až do nejzazších hranic lidského života, ale i potom vůdcem národa a jeho živým svědomím.

Na vrcholu své státnické práce obrací se tvůrce státu a vůdce národa pod zorným úhlem věčnosti k občanstvu našeho státu a k celému československému národu s nabádavými rozkazy.

Zachováme je!

Výbor ČOS, zhodnotiv i Masarykovu radu o příštím presidentu republiky, je přesvědčen, že členové sokolského bratrstva v Národním shromáždění i ostatní jeho příslušníci podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, řídíce se ústavními zákony, bez ohledu na osobní a stranické vztahy budou volit muže, který bude nejlépe plnit zásady presidenta-Osvoboditele."

Lidé četli a uvažovali.

„Nic nám nepovídají."

„I ne. Povídají! Jen dobře rozvažte!"

„No, tak. Co povídají?"

„Co povídají? Nevíte? Totéž, co tyhle noviny. Podívejte se! Napsal to tam spisovatel Karel Čapek!" A už roztahoval před očima nedůvěřivcovýma „Lidové noviny".

Pochybovač četl: „Vážení pánové, píši vám jako jeden z těch, kdo nemají práva odevzdávat svůj hlas v tom nejvyšším úkonu demokratickém, jenž spočívá ve Vašich rukou, a mohu vyslovit jenom svou víru a doufání. Ne hlas hlasující, ale hlas mluvící se snaží aspoň jedinkrát v tomto výjimečném a neopakovatelném případě vniknouti mezi Vás.

Tím jedinečným případem není volba nového presidenta; dou-

fáme, že ještě desetkrát a stokrát se bude opakovat den, kdy zástupci a plnomocníci lidu budou svrchovaně rozhodovat o hlavě státu. Dějinná událost, která se už nikdy nebude opakovat, je odchod presidenta Masaryka. To je veliká chvíle, jejíž naplnění a dovršení záleží na Vás. Je ve Vašich rukou, aby tento odchod velikého a moudrého presidenta, jehož Vy sami uctíváte titulem presidenta-Osvoboditele, byl oděn veškerou důstojností, která mu náleží.

Prosíme Vás, abyste pamatovali, že tentokrát nebudete rozhodovat jen o tom, kdo bude prvním úředníkem státu, nýbrž že budete hlasovat o odkazu presidenta Masaryka. Nikdy příště už nebudou mít plnomocníci lidu před sebou úkol tak čestný a památný."

„Jenom, aby to všichni, kdož mají volit, ctli," řekl najednou nějak změkčile a teskně.

Ranní noviny 18. prosince přinesly vyjasnění. Ukázalo se, že onen Francouz měl pravdu. V rozhodný okamžik zvítězilo heslo: „Pravda, snášenlivost, demokracie".

Roznašeči novin na nárožích vykřikovali jako o závod: „Dnes v noci se vzdal profesor Němec kandidatury! — Doktor Edvard Beneš jediný kandidát! Odkaz moudrého presidenta-Osvoboditele odvrátil rozkol od národa!"

Tisíce očí radostně zasvítilo, tisíce srdcí se zachvělo štěstím.

Tisíce lidí si radostně šepotalo: „President-Osvoboditel má pravdu: vše půjde dobře!"

11

Bylo to pravda. Skutečně všecko šlo dobře.

Toho dne — 18. prosince 1935 — bělounčký sníh v měkkých vločkách tichounce snášel se k zemi. Jeho pohádková pokrývka hebce obkládala gotické výstupky vznešeného svatovítského chrámu, opřádala arkýře starého hradu, ba dokonce jako koberce snažila se rozprostříti po celém hradním nádvoří.

To však šlo těžce, ba velmi těžce. Nedaly tomu lidské nohy! Přibývalo jich tu každým okamžikem jako o pouti a, když udeřila desátá, nemohl již propadnout na zem ani snížek! Celé pluky Sokolů, členů Dělnické tělocvičné jednoty, mladičkých skautíků zářivých očí, ruských legionářů ve vysokých papachách, francouzských v modrých baretech, italských v zelených kloboucích s dlouhými pery, členů Národní gardy ošlehaných i zarůžovělých tváří a nesčetné množství příslušníků prarozmanitých jiných spolků naplnilo nádvoří.

Potom přijížděli již i hosté k volbě pozvaní. Řada krásných černých aut ozdobených vlajkami cizích států, jejich vyslanci přijížděli, aby účastni byli ve významné chvíli na pražském hradě, řadila se před železnými branami.

Nastoupila čestná rota, která stlačila spolky a diváky do dvou řad a vytvořila na nádvoří dlouhý volný obdélník, aby jím mohly projeti vozy až ke vchodu do Vladislavského sálu.

Dojížděly opatrně a opatrně se také zastavovaly. Hosté vystupovali a vcházeli slavnostně vyzdobenou chodbou za svá vyhrazená sedadla na galerii.

Nádherný Vladislavský sál ozářený tisíci světěl, topící se téměř ve zlaté záři elektrických lamp, působil na všecky velebným dojmem.

Jeho vznešenost jako by dnes nabyla jakéhosi nevýslovně svátečního rázu. Každý to cítil, i když to nedovedl, jat jakousi neurčitou tísní, vysloviti.

Byly to tmavé mraky černě, svátečně oděných zákonodárců, které zaplavovaly sedadla v přízemí, jež to vyvolávaly? Či purpurové pláště vysokých hodnostářů duchovních? Nebo přiléhavé stejnokroje vysokých důstojníků a jenerálů, či zlaté řetězy na černých pláštích rektorů vysokých škol, či vážné tváře státníků? Snad vše to společně — ale nejvíc — vědomí důležitosti veliké chvíle!

Udeřila půl jedenáctá.

Vše rázem ztichlo. Ani nejmenší šumot nerušil velkého klidu.

A do toho ticha zazněl hlas předsedy slavnostní schůze Malypetra, zahajujícího zasedání.

Po několika uvítacích slovech povstal a zvýšil svůj hlas.

Shromáždění povstalo rovněž.

Několika větami vyslovil předseda dík velkému presidentu-Osvoboditeli Dru. Tomáši G. Masarykovi, dík národa za jeho práci.

Nadšené výkřiky slávy naplnily místnosti i všecka nádvoří.

Usednuv potom, oznámil účel dnešní schůze a vyzval členy zákonodárných sborů, aby ujali se svého úkolu a vykonali jej podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

A již skrutátoři[1]) obcházeli lavice poslanců a senátorů s volebními urnami[2]) a nastavovali je jednotlivým zákonodárcům, aby sem hodili své volební lístky se jménem toho, koho kdo z nich volí za presidenta.

Tichounce dopadaly lístky v osudí.

Nebylo výčitek ani planých řečí. V očích všech hořelo vědomí zodpovědnosti.

Lístky jsou v urnách. Osud státu je zpečetěn.

Nevýslovné napětí plní veškeren vzduch... Bude jednota? Opravdu bude? Ukáže poselstvo všeho lidu, jak má rádo svůj stát?

Ukáže. Jistě. Každý to už ví, každý v to pevně věří a přece se mu zatajuje dech.

Na veliký stůl před předsednickou tribunou vysýpají skrutátoři bílé lístky z přinesených uren. Obratně je rovnají a ukládají na několik hromádek.

Jedna z nich rychle převyšuje ostatní.

Lístky jsou roztříděny. Začíná počítání. Bílé lístky hbitě probíhají prsty počítajících.

Oči poslanců i senátorů i oněch diváků hostů na galerii s utajeným napětím je sledují.

Počítání je skončeno.

Skrutátoři oznamují polohlasem výsledek předsedovi.

Napětí dosahuje vrcholu. Ozve se předsedův zvonek.

Tiše. Předseda schůze chce mluvit. Ano, již vstává. Prudká světla reflektorů zalévají průčelí sálu, kde stojí předseda.

Poslední šumot utichá. Úžasný klid zvědavého napětí plní celičký sál.

Předseda hlásí výsledek volby: „Bylo odevzdáno 440 lístků. 76 lístků

---

[1]) poslanci, kteří byli vybráni, aby sebrali volební lístky;

[2]) nádoby, do nichž se sbírají volební lístky.

je prázdných. 340 hlasů zní na jméno Dr. Edvard Beneš, 24 lístků bylo odevzdáno na jméno Dr. Bohumila Němce.

Presidentem republiky je tedy zvolem doktor Edvard Beneš."

Celé shromáždění propuká v jásot. Jméno nového presidenta s provoláním slávy odráží se od klenby a stěn a vrací se opět do srdcí lidu.

Jásot se přenáší na nádvoří, kamž megafony[1]) přenesly oznámení předsedovo, aby je slyšel všecek lid.

Nad budovou Vladislavského sálu se vlní najednou presidentská vlajka.

Čestná rota se vzpřimuje, zbraň letí k poctě a do jemných zvuků velebné hymny, která rázem zalila veškero prostranství, vpadá prvý z jedenadvaceti dělových výstřelů s Petřína. Rachot obrovských motorů bombardovacích letadel hřmí nad Prahou. Mohutné stroje, zahalené jemným oparem namodralé mlhy, snášejí se níž a níže, plynou tak nízko nad jásajícím městem, že se zdá, jako by se chtěly dotknouti vysokých nádherných věží. Nad nimi ve výši majestátně krouží dvě desítičlenné letky hbitých dvojplošníků.

Lid provolává slávu, volá, tleská, jeho nadšení jako by bylo bez konce.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ve Vladislavském sále na okamžik bylo přerušeno jednání... Předseda Malypetr s předsedou vlády doktorem Hodžou odešli do vedlejšího salonku, aby tu prohlédli a ověřili pergamenový list, kterým se oznamuje novému presidentovi jeho zvolení.

Čtou jeho text: „Národní shromáždění Republiky Československé, vykonávajíc právo a povinnost, jež mu ukládá ústava republiky, zvolilo dne 18. prosince 1935 Vás presidentem republiky v té dobré víře, že budete šetřiti zákonů a úřad svůj svědomitě vykonávati, že budete dbáti blaha lidu i státu a odvraceti od něho škody a nebezpečenství.

Toho všeho na potvrzení dalo Národní shromáždění přivěsiti státní pečeť republiky na tento list, jenž jest dán v Praze 18. měsíce prosince léta Páně tisícíhodevítistéhotřicátéhopátého."

Pokyvují hlavou, a list podpisují předseda poslanecké sněmovny Malypetr, předseda senátu doktor Soukup, zapisovatelé poslanec

[1]) zesilovač hlasu.

Dubický a senátor Pichl a tajemníci sněmovny i senátu doktor Říha a Bartošek.

Pečeť je přivěšena, podpisy připojeny.

Památnou a historickou listinu přijímá předseda vlády doktor Milan Hodža, který odchází, aby ji v průvodu doktora Bartoše odevzdal nově zvolenému presidentu s požádáním, aby se odebral s ním do Vladislavského sálu na pražském hradě a aby tu do rukou zástupců všeho československého lidu složil presidentský slib na ústavu republiky.

A za okamžik tři černé vozy projíždějí třetím nádvořím, jako okřídlené proletují nádhernou branou a mezi davy lidu, volajícího slávu presidentovi a republice proklouzávají směrem k Černínskému paláci, kde ve své úřadovně v ministerstvu zahraničí je očekává klidně — doktor Beneš, až do té chvíle ministr zahraničních věcí Československé republiky.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Klidně? Snad skutečně klidně, vždyť na jeho vážné tváři se nehne ani sval.

A přece!

Oko je do srdce okno. V tom oku se jeví jakýsi neklid.

Zvučí mu duší: Být presidentem! Hm. Je v tom snad kus krásy a kus radosti. Jak to povídal Masaryk, když on byl po prvé zvolen? Je v tom vděčnost lidu, vděčnost národa a vděčnost národa, to je veliká věc!“

Ano, vděčnost národa, to je obrovská a nevýslovně krásná věc. Ale není tak lehké, jak by se zdálo, ji člověku snášet! Vděčnost lidu zavazuje! Vděčnost lidu klade ti obrovský úkol: Vést! Věčně vést! Vést v dobré i ve zlé době... a třebas i mořem nebezpečí, ale stále kupředu... k blahobytu a ke štěstí všech.

Jak? Kterak? Kudy?

To nikdo neví, nikdo neporadí. To musí vědět, chtít a dovést president!

O to chtění by nebylo, ale to „vědět“, to „dovést“, to je úžasná, hrozně těžká věc!

Bude to vědět? Dovede to?

Ba, právě myslil o té odpovědi, když vstoupil doktor Hodža se vzkazem lidu.

Vyslechl jej. Přijal listinu. Jako by z té vůle lidu, kterou ztělesněnu v několika řádcích na pergamenovém listě držel nyní v ruce, nevyslovitelná síla se vlévala do jeho krve a v ní putovala k srdci. Jeho tlukot zazněl silněji, pevněji, sebevědoměji. Zdálo se mu, že skanduje odpověď na jeho otázku. Ta odpověď zněla: „Do—ve—du!"

Více nemyslel, nebylo na to času. Jsou okamžiky, kdy člověk se nesmí zastavit, ale musí držet krok s životem, který běží okolo.

Takový okamžik byl i nyní pro něj. Doktor Beneš proto se nezdržoval a držel krok.

„Děkuji vám, pánové, za zprávu. Jsem hotov vyhovět vůli lidu. Půjdeme!"

A šli.

— —

Na věžních hodinách bila dvanáctá. Kostelní zvony se rozhlaholily. Zvonilo poledne.

Od hradu zahnula k Loretánskému náměstí četa francouzských legionářů, vedená důstojníkem s taseným kordem.

Dva vojáci hradní stráže staví se do pozoru u hlavního portálu.

Policie jaksi nezvykle přátelsky zatlačuje a urovnává davy lidu, které bůhví odkud se najednou shrnují a vyplňují celé Loretánské náměstí.

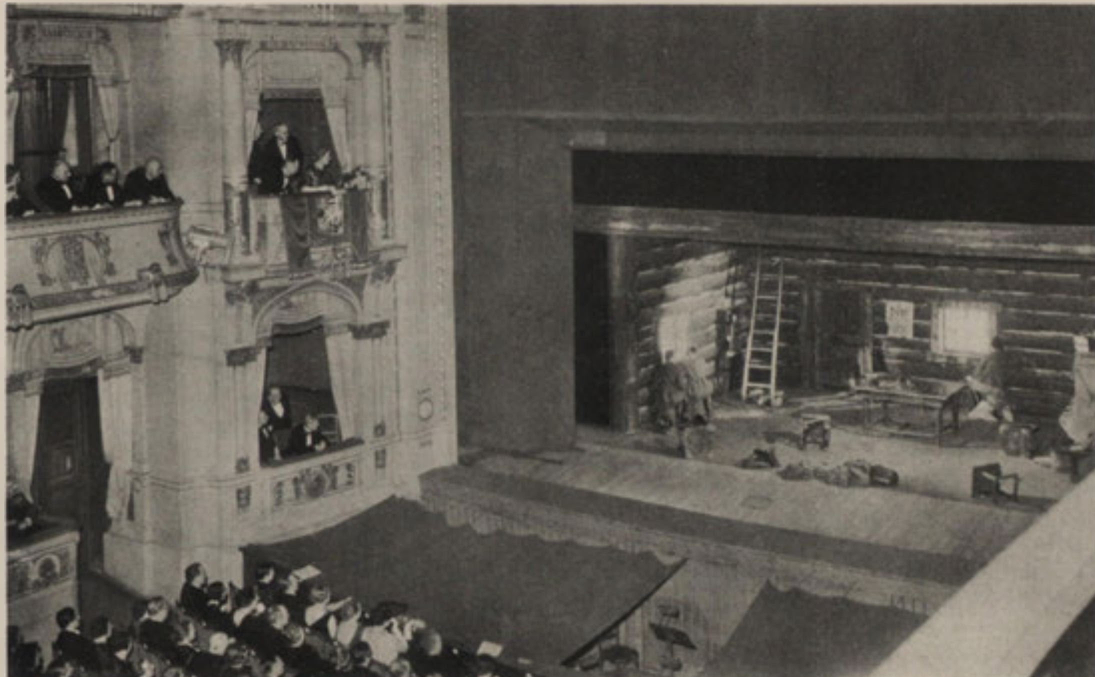
„Ať žije president Beneš!" ozve se silou dělového výstřelu.

Nový president se na okamžik zastaví. Je to divné, opravdu je to velice divná a nepochopitelná věc taková vděčnost lidu. Jakási nevýslovná, teskná měkkost jako by člověku sahala k srdci. Ta měkkost v prvém okamžiku jako by člověku zavazovala hrdlo. Cosi slaného jako by člověku sjíždělo dokonce po jazyku. Je to možné? Že to by bylo to, čemu říká „polykat slzy"?

Ať ano nebo ne, na tom teď nezáleží! Záleží na tom, že tady skutečně v davech stojí dobrý český lid, který svým voláním vyslovuje obrovskou důvěru, jež nesmí býti zklamána.

„A nebude zklamána!" ujišťuje nový president sebe sama, uklidňuje své zneklidněné nitro, kyne kloboukem na pozdrav všemu rozjásanému lidu i těm dvěma milým mladým kominíčkům, kteří mu na pozdrav mávají černými čepicemi.

— —

President republiky Dr. Eduard Beneš s chotí navštívil dne 5. ledna 1936 slavnostní představení „Jízdní hlídka“ od Františka Langra v Městském divadle na Král. Vinohradech. Na obrázku: Pohled k jevišti a presidentské lóži při II. jednání „Jízdní hlídky“.

Radostné provolávání slávy provází vozy po celou cestu.

Konečně se zastavují na třetím nádvoří před Vladislavským sálem

„Ať žije nový president! Ať žijí Masaryk a Beneš!"

U dveří Vladislavského sálu očekávají ho tajemníci obou sněmoven, aby ho provodili sálem. Sálem a všemi místnostmi okolo zaznívají elektrické zvonky. Hlásají, že president přichází. Vše spěchá na své místo a za okamžik vstupuje skutečně do sálu president.

Shromáždění stojí. Potlesk vyplňuje kdekterý kout a znovu a znovu se rozléhá celou obrovskou místností. Volání slávy a jásot nemá konce. Tu a tam cítíš, jak se komusi citovým pohnutím zlomil hlas, vidíš, jak do očí kozáků půtkou tužených vstoupily slzy...

Nikdo se za ně nestydí.

Po rudém koberci kráčí nový president k průčelí jasně ozářeného sálu.

Na stojatém, ozdobném stolku před ním leží ústava republiky — nádherná, obrovská kniha.

Předseda sněmovny oslovuje nového presidenta. President Beneš mlčky poslouchá:

„Pane presidente," nese se zřetelně sálem, „v osmnáctém roce trvání samostatného Československa byl jste jeho Národním shromážděním zvolen za presidenta Československé republiky jako bezprostřední nástupce prvého presidenta republiky — našeho slavného, nesmrtelného Dr. Tomáše Garrigua Masaryka.

Pozdravuji Vás proto v této starobylé síni, která byla svědkem dávné české samostatnosti, pozdravuji Vás jako presidenta obnovené samostatnosti s tou pevnou důvěrou, že vědom jsa odpovědnosti vysokého svého úřadu, budete jej vykonávati podle nejlepšího vědomí a svědomí, šetře zákonů republiky, což potvrdíte slibem podle ústavní listiny.

Žádám Vás, abyste, maje pravici položenu na ústavní listinu Československé republiky, pronesl slova slibu, předepsaná v § 65. ústavní listiny a tím potvrdil, že přejímáte povinnosti, uložené volbou a slibem."

Předseda Malypetr domluvil. V slavnostním sále bylo ticho jako v hrobě.

President Beneš se obrátil k pultu s ústavní listinou. Položil na ni vážně svou pravici. Pevným, skoro slavnostním hlasem pronášel rozhodně slovo za slovem:

„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních i jiných zákonů!“

Po těch slovech podává pravici předsedovi a místopředsedovi slavnostní schůze.

Nový potlesk a volání slávy plní prostory.

Presidentská vlajka poznovu stoupá nad Vladislavský sál.

Zástupcové vlády i zástupcové lidu mu blahopřejí.

Nakonec promlouvá předseda sněmovny:

„Pane presidente, složil jste slib, předepsaný ústavou.

Volení zástupci lidu, před nimiž jste slib složil, přijímají závazný Váš slib jménem tohoto lidu a kladou ve Vás naději, že za Vašeho vedení bude republika naše pokračovati v duchu, který jí do základu vložila naše ústava. Zářný příklad osobnosti prvého presidenta Dr. Tomáše Garrigua Masaryka sviť Vám na cestu k zdárnému rozvoji republiky a k trvalému míru!

Blahopřeji Vám srdečně jménem Národního shromáždění.

Republice a presidentovi sláva!“

Trojnásobné „Sláva“ poznovu zabouřilo vzduchem a hned nato se rozlila sálem měkká melodie „Kde domov můj?“

To nebyla píseň, to nebyla báseň, to byla modlitba, obrovská modlitba, jež prýštila z tisíců a milionů duší po celé vlasti.

Modlitba za vlast....

A nový president se ji modlil s lidem...

JAN PETRUS

MUŽ ČINU

Obraz života druhého presidenta československé republiky Dr. Eduarda Beneše vytiskla Čsl. grafická Unie pro nakladatelství L. Mazáče v Praze. Vyšlo v květnu 1936

OSTATNÍ SPISY JANA PETRUSA

Pro mládež:

OGAŘI A DĚVUCHY. III. vydání.

Z HORSKÉ CHALOUPKY. Rozebráno, III. vydání v tisku. (Poctěno cenou České zemské komise v Praze r. 1918.)

FILOSOF A RARÁŠEK. II. vydání rozebráno, III. vydání v tisku.

HORE HÁJ, DOLE HÁJ. II. vydání rozebráno. III. vydání v tisku.

BAREVNÉ STŘEPY. II. vydání rozebráno.

JÁSAVÉ BARVY. Rozebráno.

PŘÍBĚH PASÁČKA JURY (IV. přepracované vydání knihy „Blbeček“.) Ilustroval Fr. Vrobel.

JISKERKY. (Povídky.)

KAPKY ROSY. (Povídky.)

ÚSMĚVY. (Povídky. Ilustr. Fr. Vrobel.)

ZE SLEZSKÝCH LUHŮ. (Pověsti českého Slezska. Ilustr. Fr. Vrobel.)

ZE VŠECH KOUTŮ MORAVY. (Nejkrásnější moravské pověsti. Ilustroval Fr. Vrobel.)

PŘÍRODA A PRÁCE. Díl. I.—III. Ilustroval Fr. Vrobel. Schváleno ministerstvem školství a národní osvěty pro školní knihovny. Díl. IV. rozeb.

POHÁDKY KMOTRA ROZUMCE. (Nová úprava pohádek A. V. Šmilovského.) II. vydání rozebráno.

MSTITEL. Dějepisná povídka z moravského Valašska.

OD PIKY. (Román.)

A VYŠEL ROZSEVAČ. (Román.) I. vydání rozebráno. II. vydání v tisku.

VÍTĚZOVÉ. Ilustroval Fr. Vrobel.

BOHATÝŘI. II. díl knihy „Vítězové“. Ilustroval Fr. Vrobel.

DĚLNÍCI BOŽÍ. Ilustroval Fr. Vrobel.

DĚLNÍCI BOŽÍ. II. díl. V tisku.

JANÍČKOVA SMRT. Divadelní hra pro děti.

JANOŠÍK. Divadelní hra pro děti, II. vydání.

KOUZELNÉ SLOVO. Divadelní hra pro děti.

DOBRÁK MIKULÁŠ. Rozebráno.

V KRÁLOVSTVÍ PERMONÍČKŮ. V tisku.

ČERNOKNĚŽNÍK NA RADHOŠTI. V tisku.

ČARODĚJNICE BĚLA. V tisku.

NAŠE DĚTI. V tisku.

VLASTNÍ SILOU. V tisku.

STATEČNÁ ŽENA. (Román života Renáty Tyršové.) V tisku.

HRDINOVÉ (III. díl „Vítězů“). V tisku.

JOSÍFEK. V tisku.

ZE SLAVNÝCH DOB. Výbor z knih J. Kopty, Fr. Langra a Rud. Medka.

ULIČNÍK. Výbor z románu V. Huga, Bídníci.

ROK NA VSI. Výbor ze stejnojmenné knihy bratří Mrštíků.

Schváleny ministerstvem školství a nár. osvěty jako povinné četba pro měšťanské školy.

Poslovenštěny byly práce:

Z CHALÚPKY VO VRCHOCH. Poslovenštila Olga Textorisová.

OD PIKY. Poslovenštili Věra Bukvová-Daxnerová a Martin Kostelný.

Do němčiny přeloženo:

VON DER PIKE AUF. Přeložil Friedrich Goldmann.